[illegible]

સ્ત્રીચરિત્રની વાર્તા

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ભેદ ભરી

સ્ત્રીચરિત્રની

વાર્તા.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

બુકસેલર મંગળદાસ જેઈતારામ શાહ

રીચીરોડ—અમદાવાદ.

સંવત ૧૯૮૦ સને ૧૯૨૪.

આવૃત્તિ ૨ જી. પ્રત ૪૦૦૦

કીંમત રૂ. ૦-૮-૦.

જાહેર ખબર.

બુકસેલર મંગલદાસ જોઈતારામના પુસ્તકાલયમાં વેચાતાં પુસ્તકોનું સુચીપત્ર

સ્ત્રીચરિત્રની નવીન વાર્તાઓ.

વારતા ૧ લી

કુલીનસિંહ રાઠોડ અને નીમચંદશાહ તથા તેની સ્ત્રી ચંચળમતિનુ ચરિત્ર.

હવે ગુરુસેન નામે ગામમા જાલીમસિંહ અને કુલીનસિંહ નામના બે રજપુત ભાઈઓ રહેતા હતા એક સમે તે ગામપર સરાઈ લોકો ચઢી આવીને ગામની મિલ્કત એટલે ઢોર ઢાંખર વાળી ચાલતા થયા તેથી રૈયત એ ભાઈ પાસે ફરીયાદ આવી આ જાતે અસલ ગડોડ હતા તેથી મેઘનાદ કરીને સિંહ તેના ગર્જનાથી જાણી મેલે છે, તેવી રીતે આ બે ભાઈઓ ખળભળી ઉઠયા જોતજોતામા તેઓ નાગા ખાંડા લઈને ચોકમા આવી ઉભા તેઓ નાના ગામના ઠાકોર હતા, તેથી તેમને સેના હોય શેની કે તેમની પછવાડે ચઢે ? પણ તેઓ જાતે ઠાકોર ગડોડ

રજપૂતના બેટા હતા એટલે સખ્યાબંધ શત્રુ સામે પણ તેઓ એકલા પવનપર સ્વાર થઈને ચાલ્યા.

આવી તેમની હિમ્મત અને બહાદુરીથી ગામના લોકો તેમની વારે ચઢ્યા મેદાનમાં જઈને તેઓએ રણશિંગડા ફુક્યા તેથી તે નાટને જણું થયું કે કોઇ વારસો લેવાને આવ્યો છે તો હવે તેને જમને સ્વાધીન સોપવો. એટલું બોલતામા પાંચ હજાર માણસ સામે આવી ઉભું તે જોઇને કુલીનસિંહ ક્રોધથી બોલ્યો " રે કોઇ શંડ ભુંડણે આ જણતર જણી મેલ્યું છે? આમા કોઈ રજપુત બચ્ચો નથી કાયર વર્ણશંકર ભેગા થયા છે "

કુલીનસિંહની આવી કડવી ઝેર જેવી સાંભળીને પ્રાનપલ્લીના સરદાર શિરોહ ઉગામીને એકદમ ધસી આવ્યો ને જેવો ઘા કરવાને જાય છે તેવામા તો જાલમસિંહના ઝટકાની સાથે તેનાં બન્ને ખંડ જુદા થઈને ઉભા એટલે સામાવાળા લશ્કરે તેમને ઘેરીને માર માર કરવા લાગ્યા અને બાહઓ બાહોશ અને જુગ ખેલાડી હતા તેમને શત્રુનો એક ઝટકો વાગ્યો નહિ અને સુરજ આથમતા પહેલા સગાઈ (લુટારાની)ની અડધી ફોજના માણસને વિષ્ણુલોકમા મોકલ્યા

આવા હિ ગામમા કોઈ એક સ્ત્રી હથિયારબંદ જમીન પર લોટતી લોટતી છેક જાલિમસિંહના પગ નીચે આવી, અને સૂતા, સૂતા, તેણીએ એક એવો કારી ઘા જાલિમસિંહની છાતી સરસો માર્યો કે તેનુ આખુ શરીર વચ્ચેથી ચીરી નાખ્યું તેથી કરીને તે લથડીનુ ખાઈ નીચે પડ્યો. તે જોઇને કુલીનસિંહની આંખમાં ખુમારી ભરાઈ આવી ડોળા લાલચટક થઈ ગયા અને બાઈનું વેર લેવાને સારૂ હવે બીજે હાથે તેણે બાલો નીચે પાડી તેણીનું

ઝાલી લઇ થંભે અંતરીક્ષ લટકાવી ! તે જોઇને નર્વે કોઇને ધીરજ ના રહી અને ત્યાં ભગાણું પડ્યું, તેઓ પોતાનો જાન લઇને નાઠા.

એવામાં જાલિમસિંહ રણમાં ખપ્યા એ વાતની ખબર એની સ્ત્રી ભટિયાણીને થઇ કે તે આવીને સતી થઇ. ત્યારે કુલીનસિંહને એક આંખમાં શ્રાવણ અને બીજીમાં ભાદરવો છુટી પડ્યો !

જે લોકો તેમની વાસે ચડ્યા હતા તેમને સરદાર કે નારાજ કર્યાથી ગામમાં મહત્વનું નામ દીઠામાં આવતું નહતું એથી કરીને કુલીનસિંહને બહુ કુખ્યાત થયું તેથી ગામ મેલીને ચાલી નીસર્યા, કે હવે આપણું અહિં પુરૂં થવાનું નથી તે ચાલ્યો ચાલ્યો કંઠાવટી નગરીમાં આવી પહોંચ્યો. તેની પાસે પૈસો ટકો રહ્યો નહતો તેથી અહિં કેમ નિર્વાહ ચલાવવો તેની સોચમાં પડ્યો, વટેમાર્ગુઓને જોઇ કુલિનસિંહે પુછ્યું કે આ શહેરમાં નોકર રાખે એવો કોણ છે? એક બે જણે કહ્યું કે તમને ચાકરી રાખી ભાખરી આપે એવો તો આ ગામનો ફક્ત નગરશેઠ મોતીશાહ છે.

કુલીનસિંહ ચાલ્યો ચાલ્યો નગરશેઠને ઘેર આવી સલામ કરીને ઉભો, તેને જોઇને મોતીશાહ મનમાં શંકાયો. પણ પછી વિચાર્યું એટલે જાતે ચતુર, એટલે ચેત્યો કે આ કોઇ મહાન પુરૂષ જણાય છે ખરો, પણ વખાનો માર્યો આવેલો દીસે છે, માટે કદાચ આશ્રય માગે છે. આપણે એને આપીએ તો કોઇ દીવસ કામનો છે એવી ધારણાથી તેમને પુછ્યું, આવો ભાઈ? તમે ક્યે ગામથી આવ્યા ? તમારૂં નામ શું અને તમારે શું જોઇએ છે ?

કુલિનસિંહ—હું સુરસેન ગામનો રહેવાસી, જાતનો રજપુત, ને કુલીનસિંહ મારૂં નામ છે. અને ચાકરીના હેતુએ હું તમારે ઘેર આવ્યો છું.

નગરશેઠ-(હસીને) તમારી ચાકરી કરવાની જ મરજી છે તો હુ તમને રાખીશ. દશ રૂપીયાનો પગાર આપીશ ને કોઇપણ પાતીનુ મારે ત્યા તમારે દુ:ખ રહેશે નહિ, નગરશેઠની આવી ચાહના જોઇને કુલીનસિંહે તેની ચાકરી કબુલ કરીને ત્યા રહયો. હવે શેઠને નીમચંદશાહ નામે એકનો એક છોકરો હતો, તે દુર દેશાવર પરણ્યો હતો, અને તેની વહુ આણાજોગ થઇ હતી પણ માર્ગમા ઘણો ભો હોવાને લીધે આણુ વાળવાને ત્યા જવાતુ નહિ હતું તેથી કરીને હવે પોતાના દીકરા સાથે આ નવા રજપુત સિપાઇને વહુને તેડવાને મોકલ્યો.

તે કેટલેક દીવસે કુમરપુર વાસુવાળે આવ્યા ત્યાથી ખેપીયા સાથે વધાઈ વિજયપુરપાટણ મોકલી, પાછળથી તેઓ પણ જઇ પહોચ્યા નિમચંદનો સસરો હીરાચંદ શેઠ સામૈયુ કાઢીને વાજતે ગાજતે ગામને પાદરે આવ્યા ત્યા તેઓનો મેળાપ થયો. પછી તે બળતી મશાલે બડી ધામધુમથી ગામમા આવ્યા સાજનમાજન આવીને હીરાચંદશાહ શેઠને આગળે આવ્યા. તેણે સર્વને યથાયોગ્ય સત્કાર કરી ફુલ, સોપારી પાન, શ્રીફળ, વિગેરે આપીને વિદાય કર્યા પછી જમાઈની તેણે આસનાવાસના કરી, સારી પરોણાગત કીધી અને એક જુદી અલાયદી લાબી મેડીએ ઉતારો આપ્યો. ત્યા મહેતા, ગુમાસ્તા, દાસ દાસીઓ, વિગેરેને સેવામા સોપ્યાં. હવેલીમા દીવા ઝાક-ઝમાળ બળી રહ્યા હતા. કોઈ પાતીની તેમને ન્યુનતા જણાતી નથી જે જોઇએ તે હાજરજ છે તે જોઇને બધા ખુશી થયા, એમ કરતા આનંદમા બે પ્રહર રાત ગુજરી ગઈ, તેના સસરે જમાઇને થાકયા પાકયા જાણી હવે જલદી સુઇ રહેવાની મેડી બનાવી ત્યારે કુલીનસિંહ શેઠની વાસે ચાલ્યો તેને ...

તું ક્યાં જાય છે. ? તેણે કહ્યું કે મારા શેઠને જુદા મુકાય નહિ. એ જ્યા જાય ત્યાં તેની ઓસરીમા મારો દોલીઓ ઢાળો નહિ તો શેઠને હું સોંપતો નથી તેથી બંનેના ઢોલીયા પાસે નખાવી આપ્યા.

શેઠની સજ્યાપર ફુલની ઝાલર ઝુલી રહી હતી. સુગંધી બહેકતી હતી પાન સોપારીની તબક હાજર હતી શેઠ બીછાના પર આવીને સુતા, એક બે દાસીએ આવીને પગચંપી કરવા માંડી એટલે લેરખી શેઠાણી ચંચળમતી શણગાર સજીને રૂમઝુમ કરતા નેન નચાવતા ઓરડામા આવ્યા તેણે પ્રથમ શેઠની સોના નાણે નોછાવર (લુણ) ઉતારી દાસીને આપી વીદાય કરી પછી અગર ચંદનની અર્ચા કરી ફુલના હાર ગજરા પહેરાવી આરતી ઉતારી શેઠની પગચંપી કરતી પલંગપર બેઠી.

આવે સમયે રસ્તામા થાકને લીધે અને શેઠાણીનુ નુર તથા ચંચળમતીના નખરા જોઈને શેઠ તો છકજ થઇ ગયા, તેમજ શેઠાણી પણ માનમા એકકે બોલ બોલ્યા નહિ તેથી શેઠની આંખ મીંચાઇ અને ઘોરવા માડ્યું. પણ અહીં કુલિનસિંહ જાગતોજ પડી રહ્યો. શેઠનાં નસકોરા બોલતા સાભળીને એક બે વાર શેઠાણીએ ઢંઢોળ્યા પણ કાંઇ જવાબ આપ્યો નહીં એટલે તે પલંગ પરથી નીચે ઉતરીને શણગાર વેગળો કીધો ઘાઘરાનો કછોટો મારી અને પટોળાથી કમ્મર કસીને ઓરડામા ગઇ. ત્યાંથી હાથ તલવાર લઇને બહાર આવી કમાડ વાસીને નીચે ઉતરી. કુલિનસિંહ ચુપચુપ તેની પાછળ ગયો ને જોયું તો શેઠાણી ગામ બહાર એક ઝુંપડાં પાસેના તળીઆ આગળ ચાલી ઠેકો ઠોક્યો.

એટલે માહેથી પુછ્યું—કહું બે રંડી ? આજ કેમ મોડી થઇ

ક્યું સમઝા? જા ઈસસે તેરા કુછ કામ નહિ હૈ ?

ત્યારે બહારથી શેઠાણીએ બહુ બહુ કાલાવાલા કરીને ઉઘાડો ઉઘાડવી બહાર જઈને કહ્યું કે મે ક્યા કરૂં ? મેરા ખાવિંદ આજરોજ ખાણા કરનેકું આયા હૈ—સાદેર હજી તે સાંભળતાં જ વાર ફકીરની આંખમાં ઝેર ભરાયું અને તેના રૂંએરવાં ઉભા થયા પછી તે ક્રોધ કરીને બોલ્યો. " મુજે તેરા કુછ કામ નહિં, હૈ" શેઠાણી ચચળમતી વિચાર કરતી ઉભી રહી, ત્યારે ફકીર ફરી ધમકાવીને કહ્યું કે ' જા બે રંડી ક્યું ખડી હૈ ? " એટલે શેઠાણી ઉઠીને ચાલી.

શેઠાણી ચચળમતિ ઉઠી કે કુબિનાસ ઉ ગેલો કે રાઠ ખચીત શેઠને મારશે જેથી શેઠાણી જેવી બહાર નીસરી તેવો પોતે જઈ પહોચ્યો ને એક ઝટકાથી સાઈને પુરો કરી તેની લાશની નાસડી પોતાની પીઠપર બાંધી શેઠતણી પહેલા શેઠ નીમચંદશાહ પાસે આવી પહોચ્યો, ને શેઠને જગાડ્યો—" શેઠ ! ઉઠ ! ઉઠ ! " શેઠ કહે શેઠાણી છતાં તું માંહે કેમ આવ્યો ત્યારે રજપુતે કહ્યું, " મુર્ખ ઉઠ શેઠાણી તારી મોતમાં ક્યા છે ! ઉઠ નહિ તો હમણા જીવથી માર્યો જશે " શેઠ જીવ જવાના ડરથી તરત ઉઠ્યો, ને તેને રજપુતે પોતાના ખાટલામાં સુવાડ્યો. ને ફકીરની લાશ શેઠના પલંગમાં નાખી રજાઈ ઓઢાડીને દીવો બુઝાવી પોતે અંતરાઈ બેઠો શેઠાણી ચચળમતી આવી પોતાનો પતી જાણી ફકીરના ગળા પર ઝટકો મારે તેનું માથુ કાપેલુજ હતું તે તરત છુટું થઈને ભોંયપર જઈ પડ્યુ તે બેઈ આધારે અંધારે ફકીર તુરખાને તકીએ બાંધી ફુકો ફેંક્યો પણ કોઈએ જવાબ આપ્યો નહિ તેથી અને ફુકો (તકીઆનો દરવાજો) તોડીને અંદર ગઈ

તો હરીગને દીઠો નહિ ને મહા દુઃખ પામી થોડીવાર ત્યાં રાહ જોઈને આખર સમજી કે ધણીને હું મારવા ગઈ તેથી કરીને ખીટયો નાશી ગયો છે તેથી નિરાશ થઈને પોતાને ઘેર આવી ઓરડામાં ચીસ પાડીને રડી ઉઠી, માથાના વાળ પીંખવા છાતી કુટવા લાગી તે ગડબડાટનો પોકાર સાંભળીને આસપાસથી તેના સગા વહાલા દોડી આવ્યા, પણ ઓરડામાં અંધારૂં તેથી કોઈ નજરે પડે નહિ સહુએ જેમ તેને વિલાપ કરી રડવાનું કારણ પુછ્યું તેમ તે વધારે પોકારો પાડીને રડવા લાગી, અને તેના ધણી નીમચંદશાહના નામનો છેડો વાળ્યો.

એ સાંભળીને હીરાચંદશાહ અને તેની સ્ત્રી છોકરાંને રંડાએલી જાણી પોક મુકી રડી ઉઠ્યા. હેરખી શેઠાણી ચંચળમતીએ વિલાપ કરતાં રજપુતનું નામ દીધું કે એ હરામખોરે મારી ઉપર કુનજર કરીને શેઠનું ખુન કર્યું છે સીપાઈને શોધતી નજરે પડ્યા તે લાલચે જમાઈને મારી નાખ્યો છે. તેની રાજા ચતુરસાગર પાસે જઈને ફરીયાદ કીધી.

રાજાએ કુલિનસિંહને બાંધી હજુરની પાસે બોલાવી ગર્જના કરતા પુછ્યું કે તેં શેને સારૂ શેઠના જમાઈને મારી નાખ્યો?

કુલિનસિંહ—મેં માર્યો નથી શેઠની સંભાળ સારૂં મને તેના બાપે સાથે મોકલ્યો છે તેનુંજ કેમ ખુન કરૂં?

રાજા—સર્વ તારૂં નામ દે છે અને તું ના કહે છે એ મનાય કેમ?

કુલિનસિંહ—કદાચ મારા હશે તો કટારી, કે તલવાર, મારી પાસે છેજ ક્યાં!

ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે લાશ લાવો જોઈએ કે કેવા

ધા છે ! વાણીઆ દોડી ગયા અને જોયા વગર પલંગનો પલંગ ઉપાડી લાવ્યા ઉપરથી પીછોડી ખેચી લીધી મુડદુ તો કોઈ દાઢીવાળા ફકીરનુ નીકળ્યુ. રાજાએ અચંબો પામીને હીરાચંદ શેઠને પુછ્યુ કે આજ તમારો જમાઇ કે ! તે જોઈ બધા વિચારમા પડ્યા કોઈ મશ્કરીમા કહે કે હા, કોઇ કહે ના ! એવુ કેટલીકવાર. ધીઆણું ચાલ્યુ કચેરીમા સર્વે જણ જોઇ રહ્યા તેમાથી એક જણ બોલી ઉઠયો, કે આ તો ગામ બહાર ગાડો ફકીર તુરખ હતો તેની લાશ જણાય છે. તે સાંભળીને વાણીયાઓ એક બીજાનો મ્હો જોવા લાગ્યા, અને તેમના જડબાજ બંધ થઈ ગયા

રાજા—શેઠ ! આજ આપનો જમાઈ કે ?

વાણીયા તો શીકા ચોણ જેવા થઈ ગયા ભુંડા પડયા અને લાખ ટકાની સાખ ગુમાવી, તેથી આકુળીત થઇ એક પણ જવાબ આપી શકતા નથી.

રાજા—કુલિનસિંહ ! આ શું છે તેનો ભેદ તું બોલ.

કુલિનસિંહ—હુ નીચે ઓરડીમાં સુતો હતો તે શું જાણું ? એ વાતની ખબર શેઠાણી ચચળમતિ જાણે.

રાજાએ કહ્યુ કે ખરી વાત-બોલાવો શેઠાણીને ! પછી શેઠાણીને તેડાવી પુછ્યુ કે બોલ આમા શુ ભેદ છે ? આ ફકીર તારી સાડમા શી રીતે આવીને સુતો અને તેને કોણે માર્યો તારો પતિ પ્રથમ તારી સેજમા સુતો હતો તેનુ શું થયુ !

શેઠાણી ચચળમતીએ તેના યારને મારેલો જાણીને તેનું કાળજુ કોગઈ ગયુ અને ભર કચેરીમા તેની આવી ફજેતી થઇ તેથી અવાચક થઈને નીચુ જોઇને ઉભી

११९-२३

ત્યારે રાજાએ પાછુ કુલિનસિંહને પુછયું કે, હવે તારા સિવાય આ બધા ભેદનો પડદો કેઇ ખોલી શકે તેમ નથી, માટે તુંજ બોલી દે-કે એ થયું કેમ?

હવે કુલિનસિંહે સર્વેના સાંભળતા કહ્યું કે કાલે સાંજના આ હીરાચંદશા શેઠ બડી ધામધુમથી તમારા શહેરમા લાવ્યા. અને તેની મેડીમા ઉતાર્યો, અમારી પરોણાગત કરવામા એણે કશી બાકી રાખી નથી સર્વેના સુના પછી મધ્ય રાત્રિને સુમારે આ લોભી શેઠાણી ચંચળમાન કછોટ મારી કમ્મર કસીને ઢાલ તરવાર સાથે મારા બિછાના આગળ થઇને મહેલ બહાર નિસર્યા, જેથી તેને પગલે ચાલ્યો ચાલતા ગામ બહાર આ ફકિરને તકિયે આવી શેઠાણીએ કડકા ઠોકયા, ત્યારે ફકીરે આવડી મોડી આવ-વાનુ કારણ પુછયુ તેને શેઠાણી ચંચળમતીએ પોતાના ખાવિંદ આવ્યાના સમાચાર કહ્યા, જેથી તેણે અદેખાઇથી તેનુ માથુ કાપી મગાવ્યું. તે લેવાને શેઠાણી ત્યાથી ચાલ્યા હુ પાછળથી ફકીરનો ઘડો લાડવો કરીને, ઘેર શેઠાણીની અગાડી જઇ પહોંચ્યો શેઠની જગાએ આ ફકીરને સુવાડયા એટલે શેઠાણી આવી તલ-વારના ઝટકા સાથે માથુ કાપી પાછાં ચાલ્યા પણ ફકીર મળ્યા નહી તેથી નીરાશ થઇ પાછા ઘેર આવીને આ શીતુર ઉડાવ્યું ને બાકીનું તમને રોશન છે.

રાજા—કુલિનસિંહ ધન્ય છે, તને અને તારી હિમ્મતને તું સાચેસાચું બોલ્યો, પણ તારો શેઠ જીવતો છે તો આ મંડ-ળીમાં તે કેમ દિસતો નથી! તેને તેં ક્યા અને કેમ છુપાવ્યો!

કુલિનસિંહ—આ બધી [illegible] ગંધથી મેં તેને બચાવી રાખેલ છે [illegible] કરવી હોય તો કહાણી.

અપાસરે છે તેમાં તે બેઠા છે ત્યાંથી કોઈ દરબારીને મોકલી તેડી મંગાવો. રાજાએ તરતજ તેને તેડવાને સારૂ ચોપદાર મોકલ્યો. પછી કહ્યું કુલિનસિંહ તેં તેને સંતાડી મેલવાનું કારણ કેમ કહ્યું નહિ.

કુલિનસિંહ—રાજા ચતુરસાગર! હવે એટલેથી આરોપો વધારે સાંભળવામાં માલ નથી. પણ રાજાના આગ્રહને લીધે ને બોલ્યો કે પુછાવો તો તેનું કારણ તમે કેવો ન્યાય કરો છો કે મારો શેઠ જીવતા છતાં વાણીયાના કહેવા પરથી મને ફાંસી દ્યો છો કે શું તે જોવાની મને ઇચ્છા થઇ, તેથી મેં મારા શેઠને છુપાવી રાખ્યો

પછી રાજાએ આ લેરખી શેઠાણી ચંચળમતિના નાક કાન કાપીને જુમ બહાર કાઢી મેલી. તેના બાપ સગાંવ્હાલા અને વાણીયાની ન્યાત જે ત્યાં આવી હતી તેમને તેમની બેટીઓ બહુ મોટી કર્યાથી તેમને સારના સંગની કેવી વ્યાધી થાય છે, તથા તેનાથી કેટલા માઠા પરિણામ નીપજે છે તે સુચવીને તેને કાઢી મેલ્યા, કુલિનસિંહની ચતુરાઇ તથા બહાદુરી જોઇને રાજાએ તેને પોતાના પાસે રાખ્યો ને પછીથી પોતાની કુંવરી પ્રિયસુંદરી પણ પરણાવી તેમ શેઠ નીમચંદશાહને પણ ગામની બીજી કન્યા રૂપમતિ પરણાવીને તેને દાસ દાસી પૈસા વિગેરે આપીને વિદાય કર્યા.

વારતા બીજી.

પિતા પુત્ર બંને સાથે વ્યભિચાર કરનાર શેઠાણી કુમતિ.

કોઇ કુમતિ શેઠાણીને એક કોટવાલ સાથે દોસ્તી હતી તેથી કોટવાલ હમેશા જ્યારે તેનો ધણી બહાર જાય ત્યારે લાગ જોઇને તેના ઘરમા આવતો જતો હતો, કોટવાળને એક છોકરો હતો તે ઘણો ખુબસુરત હતો તેને પણ તે સ્ત્રી સાથે દોસ્તી થઇ ત્યારે બન્ને બાપ દીકરો જુદે જુદે વખતે લાગ જોઇ આવવા લાગ્યા એક દિવસ છોકરો શેઠાણી કુમતિના ઘરમા આવ્યો ને વાતચીત કરે છે એટલામા કોટવાળ ત્યા ફરતો ફરતો આવી ચડ્યો અને બારણું ઠોક્યુ છોકરો બાપ આવ્યો જાણી ગભરાયો અને સ્ત્રીને સંતાડવા માટે આજીજી કરી તેને એક ઓરડીમા ઘાલી શેઠાણીએ બારણાં ઉઘાડ્યા ને કોટવાળને બાદરમાન દઇ અંદર લીધો તેને પાનની બીડી ખવરાવે છે ને ગપાટા મારે છે એટલામાં તેનો ધણી આવી પહોચ્યો ને કમાડ ખખડાવ્યા તેવોજ કોટવાળ થરથર ધ્રુજવા લાગ્યો કે હાય! હાય! હવે મારી આબરૂ ગઇની થઇ, શેઠાણી કુમતિએ કહ્યુ ગભરાઇશ નહિ, હું કહું તેમ કર આ એક હાથમા મોટો પોકો લે અને આંખો લાલ કરીને ગુસ્સાભેર મહોડે બોલતો બોલતો દરવાજા આગળ જા કે માદરબખ્ત! જો મારા હાથમા આવે તો માથુંજ ભાંગી નાંખુ એમ કકળાટ કરી બેચાર ગાળો દેઇ કમાડ ઉઘાડી બેધડક ચાલ્યો જજે. કોટવાળે શેઠાણીના શીખવ્યા પ્રમાણે કર્યું તે જોઈ ધણી ગભરાટમા પડ્યો. અને બીને પુછ્યું શું છે કે કોટવાલ આપણા ઘરમાંથી ગાળો દેતો દેતો બહાર નીકળ્યો! બીએ તેને કહ્યુ અરે!

એના છોકરાએ કાઇ ગુન્હો કર્યો હશે તેથી તે નાશીને આપણા ઘરમા આવ્યો છે મે તેને આપણા પેલા ઓરડામા સંતાડ્યો છે, તેની ખબર પડી હશે તેથી અહિં ખબર કાઢવા આવ્યો હતો પણ જડ્યો નહિ તેથી ગડબડાટ કરતો ચાલ્યો ગયો માટે હવે ઓરડામા એ છોકરાને સમજાવીને કહાડી મુકો તે સાંભળી તેના ધણીએ છોકરાને વિદાય કર્યો

વારતા ત્રીજી.

રતનશી સોની તથા તેની સ્ત્રી કુલવંતી.

સૂર્યકાન્ત શહેરમા કોઇ એક મહા ધનાઢ્ય રતનશી નામનો સોની વસતો હતો, તેને ત્યા સેંકડો કારીગરો કામે લાગતા હતા લોકોમા તેની આબરૂ તથા વહેવાર સારો હતો. જેવો તે પોતાના હુન્નર અને કળામા કુશળ હતો તેવોજ સામુદ્રિક વિદ્યામા અચ્છી માહીતગારી મેળવી નિપુણ થયો હતો સંસારમા ઉત્તમ પ્રકારનું સુખ મેળવવાના હેતુથી તેણે એક વિષયના અભ્યાસ પછવાડે પોતાની અડધી દોલત ખરચી નાંખી હતી, ચૌદ વર્ષની ખીલતી જુવાનીના બહારમા તે દુનિયાના રાહબાટમા પડ્યો હતો, તેણે મેહતાબ જેવી ખુબસુરત અને પરી ચેહેરાની એક કુલિન સ્ત્રી સાથે ધામધુમથી લગ્ન કર્યા અરસપરસ તેઓનો સ્નેહ પુછવા જેવો હતો, પણ માણસની ધારણા આગળ તેનો સીતારો તેની અદે-ખાઇ કરે છે જેમ ઇંદ્રધનુષનો પડછાયો પાણીમા ઝાઝીવાર દેખાતો નથી, તેમ થોડા વખતમા આ સુકોમળ પદમણી ઉપર બીજા આશકોનો મોહ થયો, તેઓ પોતાના કર્તુકર્મા ફતેહ પામ્યા નહીં, પણ તેથી કરીને ગરીબ બિચારી અબળાનું મન ધીમે ધીમે

ફેરવાવ્યું સોનીએ તેની વિદ્યામા જોરથી માશુકને વ્યભિચારણી થએલી માલમ પડી તેજ વખતે છુટા છેડા કરી બીજી સ્ત્રી પરણી લાવ્યો તે પણ તેવીજ માલમ પડવાથી તેની શોક્યને મળવાને તેને પણ મોકલી, એ પ્રમાણે રતનશી સોનીએ પોતાની ત્રીસ વર્ષની વયમા ઉપરાઉપરી પંદર સ્ત્રીઓ પરણીને કાઢી મેલી! એમ કરતા તે છેક કંટાળી ગયો ત્યારે વિચાર કરવા લાગ્યો કે મોટી કન્યાને પરણું છુ એમાંજ મારી મુર્ખાઇ છે કારણકે તેઓ પીયરમા દુરાચાર શીખી મોટી થઇને આવે છે, પછી પિશાચણીઓ બહાર વૈભવ શોધે છે, હવે કોઈ ન્હાની છોકરી સાથે લગ્ન કરવા કે જેને દુનિયાનો પવન પણ લાગેલો ન હોય, વળી તેના ખાવા પીવા વગેરેની સર્વ પ્રવૃતિ મારે હાથે જ રાખી તેને કોઈનો સમાગમ થવા દઉ નહિ, તો જોઇએ પછી કેમ તે પતિભક્તિ ભૂલી જગે. મનમા એવી દઢતા કરીને પોતાની નાતમાથી એક સાત વર્ષની છોકરી ફુલવવીને તે પરણી લાવ્યો છોકરીને લાવીને તેણે સાતમી મેડીમા ઘાલી મેલી, દુકાનના કામકાજમાથી ફુરસદ મેળવીને તે ઉપર જઇ સઘળો વખત આ બાળાને કેળવવામા કહાડતો હતો એ પ્રમાણે કેટલેક કાળે તેને તરુણપણાના ચિન્હ પ્રાપ્ત થવા માંડ્યા તે જોઇને રતનશી સોની પણ મનમાં કહેવા લાગ્યો કે આનાથી આપણી મહેનતનુ ફળ સરશે ખરૂ- એક દીવસ નવ મુગ્ધા ફુલવંતી બારીએ બેઠી બેઠી નીચે જુવે છે તેવામા એક ગાડી તેને દરવાજે આવીને અટકી તેમાથી ચાલીશ વર્ષની સુમારે વયની એક સ્ત્રી હસતી હસતી તેની દુકાનમા ગઈ અને કેટલીકવાર પછી તેજ સ્ત્રી રડતી કકળતી પાછી નીકળી તે જોઈને તેણે ઉપરથી પુછ્યુ, બાઈ તું હસતી હસતી આવી અને રડતી કેમ પાછી જાય

છે. એવો અવાજ સાંભળીને ફુઈ જોઈ કહે છે, બાઈ! તારે કાજે રહું છું કેમકે હું તારી નણદ થાઉં છું. તું બિચારી નહિ માટે તારા ઉપર આટલો બધો જાપ્તો રાખેલો છે તે મારાથી જોઈ શકાતું નથી. એટલું બોલીને તે ચાલી ગઈ.

નણદના વચનો આ મુગ્ધા ગુણવંતીના હૃદયમાં બાણના જેવા ખુંચી પડ્યા તેથી તે એકદમ ગુસ્સામાં આવી જઈ બોલી અહો! આજ પર્યંત મને ખબર નહિ એ તો મને જાપ્તામાં રાખતો દેખાય છે. તો હું પણ ખરી ક્યારે કે એને એના જાપ્તાની ખબર પાડું.

તેવામાં તેના ધણીને આવતા હાદરમાં પગલા વગેરાના સાંભળીને મુગી થઈ છાનીમાની બેઠી કે જાણે કાઇ વાતની તેને ખબર રજ ન હોય. મોરના ઈંડાને ચિતરવું પડતું નથી. તે પ્રમાણે સોનીને અંદર આવતો જોઈ બોલી, સ્વામીનાથ! તમે કહો, ના પણ આજ તમારૂં મો ઉતરી ગયેલું દેખાય છે, એવું તમારા ઉપર શું દુખ આવી પડ્યું છે જે દુખથી તમે આવા દિલગીર થયા છો. કેમ કોઇ આશામી માલ લઈ ન્હાસી ગયો છે કે, કોઇએ તમારી મજુરી ડુબાવી?

સોની—ના પ્યારી! એમાનું કાંઈ નથી.

સોનારણ—ત્યારે છે શું? તમે માનો, ના માનો, પણ કાઇની સાથે તમારે કંકાસ થએલો જણાય છે.

સોની—ખરી વાત? (આંખમાં ઝળઝળીઆ ભરાઇ આવે છે. પણ તેનાથી બોલાતું નથી).

સોનારણ—એવી શું વાત છે, કે તમે બોલતા નથી અને રડો છો, તમને કોણ ડુબાવનાર એવું કઠોર મળ્યું છે કે [illegible]

તમારા જેવા કઠોર સોનીને ગાળી પાણી પાણી જેવા કરી નરમ્યા સોનીની કહે મારે એકની એક માની જણી બેહેન ટકુર છે, તેણે મોટપણે આજે એકનો એક છોકરો કપુરચંદ પરણાવવા માડ્યો છે તે આજે નોતરૂં દેવા આવી હતી.

સોનારણ—અહો એતો બહુ સારૂં, ચાલો આપણે પણ મહાલવાનું મળશે ! પણ બોલો પછી શું થયું !

સોની—તેણે બધાને નોતરૂં દીધું, ત્યારે મેં કહ્યું કે હું એકલો આવીશ ને વહુનું ખાવાનું ઘરમા લાવીને ખવડાવીશ તેથી મારી જોડે લડી ને રીસાઈ ગયા, હવે મારૂં મોઢાણું સરખુ રાખનાર નથી.

સોનારણ—મને તમારી આજ્ઞા હોય તો હમણાં હું મારી નણંદ કસ્તુરબાઈને મનાવી આવું એ પાગરણ માંડીને બેઠાં છે, ત્યાં આપણે પણ જઈશું, એમા શું મ્હોટી પંચાત. પોતાને ઘે-રથી ૫-૧૦ હજારના દાગીના લીધા અને તેને ઘેર આવ્યો. ચ-નીએ તે તથા બીજા પોતાના ઘરમાં દશેક હજારના દાગીના ઉ-મેરી એક મોટા પોટલામા બાંધી સોની રતનશીને ઘેર આવી કહેવા લાગી કે ભાઈ મારા છોકરાના પરીયાં લગન લેવાણા છે વહુને કાલે દાગીના ચડાવવાના છે માટે મારે ઘેર બેસીને દાગીના જલદીથી તૈયાર કરી આપ મજુરી મનમાની લેજે એટલું બોલી એક ૫૦૦ રૂપીયાની થેલી તેના તરફ ફેંકીને કહ્યું કે લે આ તારી મજુરી માટે અગાઉથી આપું છું અને બાકીની તને જોઈએ તે ચુકાવી આપીશ. આજનો દહાડો તારી દુકાન બંધ રાખ અને મારે ઘેર તું ને તારા કારીગર અત્યારે ચાલો. જો આવવું હોય તો કહી દેજ તારો સામાન ઉપડાવ, મારે વહીલે મુંઝ ક-

જરાય છે હું તો આ ચાલી (એટલું કહીને ચાલવા માંડે છે)

સોની રતનશીનું મન પેલી કોથળી જોઈને લલચાઇ ગયું. પણ જાય તો ઘરમા પોતાની બૈરીને ખવરાવે કોણ ! તેથી ચનીને સમજાવી કહે છે તમે આમ બાવરા ના બના જરા મારી વાત સાભળો તાબાની તોલડી તેર વાના માગે માટે હુ શુ શુ લાવુ ને શુ શુ ના લાવુ ? વળી તમારે ત્યા સામાન લાવતા કરતા અને મોકલવા કામ હાથમા પાડતા બપોર તો સહેજમા થઇ જાય તેમા કોઈ ભુલ્યા તો અહીં સુધીનો ધમ ધક્કો ! એટલે ઉલટુ મોડું વધારે થશે, તમે કામ ઉતાવળનું બતાવો છો માટે તમે મારૂં કહ્યુ માનો તો અહી તમને કોઈ પાતીની અડચણ નડશે નહી અને જે જોઈએ તે બધુ આહી હાજર છે, આટલા વર્ષ સુધી પરમેશ્વરે આપણી દાનત સાફ રાખી છે થોડા સારૂ તમારામાથી ચોરી હુ પોતાને ડાઘ લગાડનાર નથી માટે જો તમારે મારો વિશ્વાસ હોય તો સોનુ અહીંઆ લેઇ આવો અને તમારા એક જ માણસને મારી પાસે બેસાડો, નહીં તો આ પડ્યા તમામ રૂપીઆ પાછા લેઇ જાઓ

ચની-(મો ચડાવીને) ઓહો કાલે છોકરે કાકા કહ્યુ ને બાપ ઉઠી નાખા થયા ? જુઓ બાઇનુ કામ પડ્યુ ત્યારે બાઇ છ.પરે ચઢી બેઠા ગામમા સોનીના ધાડ પડી લાગે છે કેમ અલ્યા ? મન માનતા મજુરી આપતા જુઓ કેવા ગાડ-ગુમડા કરે છેના ! હમ ખન્ચતાએ કામ કરનારા મળનારા નથી એમજ તાગ મ-નમા સમજનો હશે કે કેમ ! તુંજ દાગીના નહીં ઘડી આપે તો મારો છોકરો કુવારો રહેવાને ધારે છે નહી ? એટલું કહી થેલી ઉપાડી ચાલવા માડે છે.

સોનીના લોભે લક્ષણ ગયાં, જેથી તેણે સાદ મારીને અંત્ય-વચથી અટકાવીને કહ્યું કે મે તમને શુ ખોટું કહ્યું કે મારા ઉપર આટલી રીસ કાઢી તમે મારા ગરીબનું કહ્યું માનો બહાર તમારૂં કામ થવાનું નથી અને તમે નકામા રખડી પાછા આવશો ને તમારૂં કામ ચુકશો મારે ઉબરેથી કોઇ પાછુ ફર્યું નથી, ને તમે પાછા જાઓ એમને દુઃખ લાગતું નથી તમારે ઘેર આવવાને માટે કાંઇ અડચણ નથી પણ ત્યા આવવામા મને ચાલવતું નથી. મારી દુકાને પચાસ કારીગર બેસે છે, તેમને એકેકને એક દાગી-નો સોપીશ તો સાંજસોરા તમારા પચાસ દાગીના તૈયાર થશે, (એ પ્રમાણે સમજાવ્યાથી ચની માનુ આણી આપવાને કબુલ થઇ.)

ચનીએ ઘેર આવી પટાવત ફકડખાને સર્વે વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યુ, પછી તેને બાઇના લુગડા પહેરાવી સોનીની દુકાને સાથે તેડી ગઈ, ત્યા સોનારૂપાની લગડીઓ સોનીને જોખીને સોંપી અને પોતે પાસે બેઠી

ત્યા સોનીએ પુછ્યું. આ બાઈ બહુ શરમાળ લાગે છે અને કોઇ બહારગામથી આવેલા દેખાય છે. એ તમારા શુ સગાં થાય છે? જુવોને કેવી લાજ કહાડી ચુપચુપ બેઠાં છે કે જાણે એનાં મ્હોમા દાંત નથી!

ચની—જયપુરથી મારી માસીના દીકરાની વહુ આવી છે. હું કહી કહીને થાકી પણ ઘરનાએ એ તો આમનું આમ કરે છે હમણા થોડી થોડી લાજ નેવાની છે. ખાતા બેસે ત્યારે તમે જોયું હોય તો પોપટના જેટલું પણ શરમની મારી ખાતી નથી.

સોની—ત્યારે એમના મુલકમા લાજ કહાડવાનો બહુજ ચાલ હશે.

ચની— ના પુછો વાત ! પગની પાની સરખી તો દેખાયજ કેવી ? કોઈ મરદ તો શું પણ ઘરમા સાસુ વગેરે કોઇ મારા જેવાં ડાગ્યા હોય તોપણ ભાગ્યેજ વહુના મ્હો જોવા પામે.

સોની—આ, એમ છે ? એ તો આજજ આપણે નવાઇની વાત સાભળી અમને અહીયા ઉઘાડા બેઠા બેઠા આટલો પરસેવો છુટે છે તો એતો બિચારી ક્યારની ગભરાઇ ગઇ હશે ને તાપથી મુઝાઈ મરતી હશે, માટે મેડી ઉપર વહુ એકલી બેઠી છે તેની પાસે બેસાડી આવો ત્યા સરખે સરખા બેઠા બેઠા વાતો કરશે હવે અમારે ભઠ્ઠી ચલાવવી છે તેથી તમે વહેલા પાછા આવો

ચની—(મનમા તો ગમતું પણ મ્હોડેથી માન કરે છે) ના, ના ભાઇ એ એવી તો શરમાળ છે કોઇ અજાણ્યા સાથે તો બોલેજ શાની ! એને તો અહીજ ઠીક છે.

સોની— હજી તો ભઠ્ઠી સળગાવી નથી છતા આવા અકળા-ઇએ છીએ તો સળગાવ્યા પછી ઉભુ રહેવું મુશ્કેલ પડશે. માટે તમે એને ઉપર મેલી આવો

ચની—સોનીનો બહુ આગ્રહ જોઇને પઠાવત ફુકડખાને લઈ મેડી ઉપર ગઇ અને સોનારણને સોપી પાછી નિચે આવી બપો-રનો જમવાનો વખત થયો ત્યારે રતનશીએ ચનીને કહ્યું જે આજે તમે અમારે ઘેર જમજો ને સાજના આ દાગીના તઇયાર થાય તે લેઈને ઘેર જજો. એટલે તો કાંઈ ફીકર નથી તે વાત મહા મહેનત કરતા તેણે કબુલ કરાવી. પછી ચનીને ત્રણે જણા જેટલુ પીરસી ઉપર મોકલી રાતના સર્વે દાગીના તૈયાર થયા, તે લેઇને ચની પઠાવત ફુકડખા સાથે ઘેર ગઈ

સર્વે ગયા પછી દુકાન વસાવીને રતનશી સોની મેડી ઉપર

સુવાને ચાલ્યો. તેના પગલા સાભળીને તેની વહુ પુંલવતીએ શરીર ધ્રુજાવવા માડ્યુ. તે જોતાજ સોની હબકી ગયો અને ગભરાવા લાગ્યો ત્યારે કેટલીક વારે લાગ જોઇને તે બોલી–હવે હું મેલનાર નથી બેહના ભોગ લઈશ પેલી ચાડ આવી હતી તેણે મને આઠ પહોરની રક્ષા (કાર) કીધી છે, તે વીતી કે જીવ લઇશ, એમ બોલતામાં તે ધમ દઈને પડી અને મુડદા જેવી સ્તબ્ધ થઇ હાથ પસારી લાબી થઇ પડી. તેણે આખો મીચી દીધી, શ્વાસ બધ કરી નાખ્યો, વાળ વીખેરાઇ ગયા, તે મ્હોડેથી ફેણી ખાવા લાગી તે જોઈ સોનીના હોશને કોશ ઉડી ગયા

સોનીની પાસે એક સજીવન બુટી હતી તે લાવીને જ્યારે તેણે તેની આંખમા આજી તો પણ કઇ અસર નહિં થએલી જોઈ નિરાશ થઈને અંતે ઓ મારા બાયડીરે એવી મોટી પોક મુકી રડવા બેઠો ત્યારે જાણે પાછો જીવ આવ્યો એવી રીતે પડખું બદલ્યું પછી ધીરેધીરે આખો ઉઘાડી હાથ પગ હલાવ્યા, ત્યાર બાદ કેટલીક વારે ઝીણે સાદે પાણી માગ્યુ. તે સાભળી સોનીએ બહુ ખુશી થઈને ઝટ પાણી પાયુ પછી બાયડીને ત્યાથી ઉપાડી તેણે બીછાનામા સુવાડી ઘરમાના ગરમાગરમ ઓસડ પાયા જ્યારે રાત વીતી ગઇ અને પરોઢનો વખત થયો તે વેળાએ તે બોલી કે વાસો બહુ દુઃખે છે. ને મને કાઇ ચેન પડતું નથી ત્યારે સોનીએ પુછ્યુ તને શુ થયુ છે–અને આવી નિર્બળ કેમ દેખાય છે સોનારણ બોલી ઇશ્વર જાણે આજે બપોરના અમે બન્ને જણ [illegible] પછી વાતો કરવા સાથે બેઠાં હતા તેવામા એકાએક [illegible] ડાળી ઉપર કેઇ આવીને બેઠું પણ તે વખતે પેલી ચની–

ભાઈ જો હાજર ન હોત તો મને ક્યારનાએ તમે બાળી આવ્યા હોત ? તેણે વરતજ પાણી મતરીને મને ચોકમા લઇ નવાડી. એટલે હોશિયાર થઇ. તે કહેતી હતી, એતો આડાનુ છે તેના લગ્ન થયા પછી હુ બંદોબસ્ત કરી આપીશ કદાચ વચમા પાછુ આવે તો મને ચેતવજો માટે તમે હમણા ને હમણા જઇ ચની-આઇને તેડી લઇ આવો નહિતો કદાચ તે હવે પછી મને જીવતી છોડનાર નથી તે મારો જીવ લઈ ને જશે ? એમ કહી રડી અને તેના ધણીની કોટે બાઝી પડી

પછી સોની તેની આસના વાસના કરીને તેનો ડચુરો ઉતરી ગયા પછી ચનીને ઘેર જવા તઇયાર થયો પણ તેની સ્ત્રી ત્યાથી તેને ખસવા દેતી નથી-તમે જાઓ એટલામા વળગણુ આવે તો હુ એકલી મરી જઈશ ! તેથી રાતે તો જેમ તેમ ગઈ બે ઘડી દીવસ ચઢ્યો ત્યારે સોની ચનીને ઘેર ગયો તેને ત્યા એવો ઢોંગ મચાવ્યો છે કે આગણે ઢોલ શરણાઇ વિગેરે ગડગડી રહ્યાં છે, બ્રાહ્મણો નવા નવા વસ્ત્રાભૂષણ સજીને પડશાળમા બેઠા બેઠા ગાણા ગાઇ રહ્યા છે પાછળ ઓસરીમા ઘીના દીવા બળી રહ્યાં છે ધુપ પણ સળગી રહ્યો છે એક માટલામા પઢાવત દેડકાને ઘાલી ઉપર ઢાકણું દઇ તેને ગળ્યાણીથી મઢી એક કોરે મુકેલુ છે તેની પાસે ચની બ્રાહ્મણો પાસે પુજા કરાવે છે ત્યા સોની આવી બોલ્યો-ચની ! ચની ! તમે જરા મારે ઘેર આવી જાઓ, સોનારણ ફુલવતી મરવા પડી છે તમારા આવ્યા વગર તે ઉંડ તેમ નથી તેથી ગમે તેમ કરીને જરા તમે આવી જાઓ તો ઠીક.

ચની—મેર મારા પીટ્યા ! તુ જોતો નથી હુ પુજા કરૂ છું તે હમણા તે અવાય ? અથી પોતાનો દોષ વિચારે નહિ, જા

હું કલ આવીશ આજે મારે ઘેર બધા નાતીલા આવે છે, અને હુ બહાર રઝળવા જાઉ એ કાઇ સારૂં દેખાય? ગામમાંથી કોઇ ગુણીને લઈ જા તારી વહુને આડાનુ છે તે ઘણું કપરૂ છે જો ટાઇ આખડી લે કે બચશે

સોનીએ તેને બહુ કાલાવાલા કર્યાં અને ત્યાં બેઠેલા લોકો પણ તેની વતીથી બોલ્યા ત્યારે ચનીએ કહ્યું કે તારી સાથે આવુ તો ખરી, પણ આ કુળદેવીને મારાથી એક ક્ષણવાર પણ વિ-છુટી મેલાય નહિ તે તુ માથે ઉપાડીને તારે ઘેર લેઈ ચાલે, ને હું પાછી આવું ત્યારે પાછુ લાવે તો મારાથી અવાય

સોની—એમ છે તો એક ઘટ શુ પણ કહે તો બે ઘટ ઉપાડીને આવુ ને જાઉં પણ કોઇમા! તું જરા રહેમ નજર કરીને મારી સોનારણની સભાળ કર નહિ તો બે ઘડીમાં મરી જશે ને મારૂં ઘર ભાગી જશે—મારા બાપ!

ચની—ફકત તારીજ ખાતરના માટે મારી કુળદેવીને તારે ઘેર પધરાવુ છુ, પણ દેવીને સભાળજો કે વચમા વચણી પડે નહિ મારે લગન ફેરવવા પડશે એમ કહી સોનીને માથે ઘટ ચડાવ્યો, અને પોતે હાથમા દીવો તથા ધુપદાની લીધી. પાછી બૈરાઓને ગીત ગાતા ગાતા સાથે લઇને ચની વાજતે ગાજતે સોનીને ઘેર ચાલી. ત્યા મેડી ઉપર એક ઓરડામા દેવીની સ્થા-પના કરી. પુજા પત્રી ચડાવી સોનારણ તો બેશુદ્ધિમાં પડેલી તેમની નજરે પડી, જ્યારે સોની બહુ કરગરીને વિનતી કરવા લાગ્યો, ત્યારે તેને ત્યા ઉભો રાખીને ચની માતાના ઓરડામાથી કાંઈ લેઈ આવી ત્યા બેસી પાણીની એક કુડાળી કરીને સોનીને માંય બેસાડી કહ્યું કે તું બિહતો નહી અને ગમે તે થાય તો પણ

હુ આવી માંહેથી ખસતો નહિ, પણ તેણીએ પાણીની આર કરીને છુપાડ્યું દીધુ; ને બે દાણા અડદના નાખ્યા તેજ વેળાએ બાપડી ઉઠીને બેઠી થઈ, કૃતાંત (કાળ) સરખી આંખો ફાડીને તે બોલી હવે તુ મારે હાથે ચડી છે, તો જોજે મારો સપાટો ! આમાંથી કોઈને મેલનાર નથી સર્વને ખાઈશ ? એટલું બોલીને તેના ધણીની તરફ દોડી, તે જોઇ સોની બહુ થરથરવા લાગ્યો

સોનારણ— (ચની તરફ ફરી) ડાકણ ! પાછી હુ આવી છે પણ સમજાણજે હવે તને અહીંથી જવા દેનાર નથી એવામાં ચનીએ પાણીની અંજલી છાંટવાથી તે એકદમ બેસી ગઇ અને ધુણવા લાગી. ત્યારે ચની હોઠ ફફડાવી (મંત્ર ભણવાનો ઢેગ કરી) એક બે ત્રણ ચાર એ પ્રમાણે ઉપરા ઉપર પાણીની અંજલીઓ છાંટવા માંડી.

સોનારણ—(ધુમણુ કરીને) બળી બળીરે હવે જાઉં છું પાછી કોઈ દિવસ નહિ આવુ; મારો કેડો છોડ.

ચની—આય છે કર્યા (રાંડ તું કોણ છે, અને અહી કેમ ચોંટી છે ? અને આ બીચારી ગરીબડી સોનારણને સતાવે છે એણે તારૂં શું બગાડ્યુ છે ? તે ઝટ દઇને કહી દે

સોનારણ—હું ગતનશી સોનીની સાસુ થાઉ છું. મારી દીકરી સાથે એણે કપટ કરી તેને બહુ દુઃખ દેઇ ખોટાં ખોટાં આળ ચડાવી કહાડી મેલી હતી જેથી તેણે દુઃખમાં ને દુઃખમાં પોતાની દેહ પાડી છે, માટે હવે તેનું હું વેર લેવાને આવી છુ, તે એની બાઈડીનો જીવ લેઈશ ત્યારે જઈશ. તે સાંભળી સોની તો દિઙ્મુઢ સરખો ઉભો રહ્યો.

ચની—સોનીને તો વહુઓ બહુએ થય છે, તેમાથી તું કઇ વાગ્ની, ને કોની મા થાય છે !

સોનારણ—ચોથી વારની ઝવેર મારી દીકરી થાય ને મારૂં નામ વાલુ છે તેને એ પીટયાએ બહુ સતાપી છે (પછીથી ચનીએ પાછો તેના ઉપર પાછો અંજળીનો વરસાદ વરસાવ્યો.)

સોનારણ—શું કરૂં ? હમણા પ્રથમ તારોજ કોળાયો કરી નાખુ પણ મારે માથે સમર્થ દેવી ગર્જે છે તેથી મારો ઉપાય નથી પણ માટલું ૭-૮ દિવસ સુધી એને ઘેર પાણુ જશે કે હું આવીને પાછી વળગીશ એટલું બોલતા બોલતા તે મોટા ધબકાની સાથે જમીન ઉપર પડી ગઈ.

ચની—સબુર ! સબુર ! તે તો ગઈ પછી કેટલીક વારે સોના-રણ સાવધ થઈ કે તેને નવડાવી ધોવડાવીને દેવીના ઓરડામા લેઇને પુજા કરાવી અને તેને હાથે નાડુ બાધ્યુ.

ગનનશી—ચની ફઈ ! તમારૂ માટલુ આઠ દિવસ મારે ઘેર રાખી જાઓ.

ચની—સુખી મારી ગોત્ર દેવી, તે મારે ગેગ લઅ માટે હવે ઝટ ઉઠાવ ને ચાલ મારે ઘેર ત્યારે તો બહુ તાણમતાણ થઇ પછીથી તે સોનીને કહેવા લાગી કે સાભળ ! તે સાચવણુ બહુ કઠણ કામ છે. એક મહીના સુધી નજરે તો શુ, પણ સ્ત્રીને પુ-રૂષનો ઓછાયો ના પડવો જોઇએ. કેમ તારાથી બનશે, નહિ તો કામ વિફરી જશે.

સોની—આ જહાનથી જાય તેના કરતા એક માસનો વિયોગ તો કાલ વહી જશે. એવું ધારીને ચનીનું કહેવું સર્વેએ માન્યુ, પછી સોનારણે પુછ્યું, ત્યારે તેણે પ્રથમ તો આનાકાની કીધી.

પણ તેના ધણીના આગ્રહથી તે કબુલ થઇ

પછી ચનીએ સોનીને કહ્યુ એક માસ સુધી દેવીને નૈવેદ અને તારી બૈરીને ખાવા સારૂ જે કાંઇ જોઇએ તે સઘળુ સિંકીએ કરીને ઉપર પહોચાડવુ, આ દેવાનો પરતો પ્રતાપ છે, માટે કાંઇ વચકો પડે નહિ તે સાચવવુ મુસ્કેલ છે સુલટુ કરતા ઉંધુ નહિ થાય માટે સાવધ રહેજે, પછી તેણે સામગ્રની ટીપ ઉતરાવીને કહ્યુ કે આ પ્રમાણે નિત્ય આઠ વાગતાની અંદર સાર સાજરે સિકે મેલી તારી મેળે ચાલ્યા જવુ હો !

તે દીવસે ખાનપાનની સામગ્રી તરત મંગાવીને સોનીને ત્યાંથી રૂખસદ કર્યો પછી સોનારણ ફુલવતી સાથે પેલા પટલત ફકડખાને મેળવી હવે બેઉ જણ નિશ્ચિતપણે એશઆરામ કરવાનુ કહીને સાતમા માળની દરવાજા દાદર બારી વગેરે બધ કરી પોતાના હાથેજ કુચી માગતી ચની નીચે આવી ! ત્યા દુકાનમા સોની બેઠો હતો તેને કહ્યુ કે હવે તારે કોઇ વાતની ચીતા રાખવી નહી. આ બધી ખટપટ તારીજ ખાતર કરી છે પણુ દેવી સૈ સારા વાના કરશે, એટલુ કહીને ચાલતી થઇ

સોની દરરોજ વહા ગણ્યા કરતો હતો તે માસ પુરો થયો એટલે સવારના પહોરમાજ ઉઠીને ચનીને ઘેર ગયો

હજી ચાની–આજેજ મહીનો પુરો થાય છે એટલામા કેમ આવ્યા પણ ઠીક થયુ દેવીએજ તને મોકલ્યો, તે ફેરો ટાળ્યો, કાલે દેવીના વધામણા કરવા પડશે, ત્યા પાયસ, ગોરાણી કોગ વાસણ બીગ્મો અને બસે બટુક (કુવારા છોકરા) જમાડજે તેમને એકેકુ લુગડુ અને દક્ષણા તારી સપત પ્રમાણે આપજે, રાતના હુ આવીને દેવીને વીદાય કરાવી પધરાવી લાવીશ

બીજે દિવસે માજરે ચની સોનીને ઘેર આવી. સોનાબ્રુ ફુલવંતીની પાસે ગઇ ત્યા પટાવત ફકડખાને અમારીના માટલામા બેસાડી તેનુ મ્હોં બંધ કરી? તેના ઉપર ફુલના હાર કંકુ આદિથી છાટીને સોનીને બોલાવ્યો. ઉપાડ મારી દેવીને લેઈ ચાલ મારે ઘેર

સોનીને માથે માટલુ ચડાવીને દુતી તેને ઘેર ચાલી રાત ઘણી અંધારી તેથી માર્ગમા કોઇ સામુ આવતુ દેખાતુ નથી ને તેઓ એક સાકડી ગલીમાં થઇને ચાલ્યા જાય છે, તેવામા એક સાહડો સાગે આવ્યો તેનો સોનીને ધક્કો લાગવાથી માથા ઉપરનો ધડ સાહડા ઉપર જઈ પડયો ગભરાઇને જાર જેવો દોડવા જાય છે, એટલામા પાછળથી આહા હા હા કહેતાસા ને પાછો ફર્યો માટલુ જમીન પર પડતા ફુટી ગયું ત્યારે ન્હાસી જતા બિચારો સોની પટાવત અને દુતી એ બેની ગેટમા ફસાઇ જઈ પગ નીચે ખુંદાઇ ગયો પટાવત ફકડખા ઝટ સાવધ થતો સોનીની છાતી ઉપર ચડી બેઠો ને બોલ્યો.— કમબખ્ત સયુર! દેખતા નહિ! કયા મેરી છાતીપે ગિરીયા? અબ તેરા જાન લુગા?—એટલુ કહી તેની છાતીપર ચીપીયા (ચાપી) દેવા માડ્યા!

સોની તેથી ત્રાસ પામીને કરગરી કાલાવાલા કરે છે એટલામા પેલી દુતી સોનીને બાઝતી અને ગાળો દેતી આવી—હાય! મારી ગોત્ર દેવીનું માટલુ ફોડ્યુ ને માહીથી ભૈરવ નીકળ્યો!!

સોની—દુતીને જોઇને—ચની ફઇ! આ મારી છાતી ઉપર કોઈ બેઠું છે તેને તુ ઉઠાડી દે નહી તો મુકરર મારો જીવ જસે. જો તુ મારો જીવ ઉગારીશ તો હું તારો ઉપકારી થઈશ. તેમ તેમ પેલો તેને વધારે ચીપીયા દેવા (સુટીયો ખણવા) લાગ્યો.

તેથી સોનીએ કોલાહલ કરી કરી મૂક્યો એટલે લોક જવા આવવા માંડ્યું ત્યારે દૂતી તેને ગાળો દેતી બંધ કરી પેલાને ઉઠી જવા ઇશારો કર્યો કે તે ત્યાંથી પલાયન કરી જતો રહ્યો જ્યારે છાતી ઉપરથી ભાર ઓછો થયો ત્યારે તે ધીમેધીમે શ્વાસ લેવા લાગ્યો પછી દૂતીનો હાથ ઝાલીને ઉઠી ઉભો થઇ પોતાને ઘેર ગયો ! ! !

વારતા ૪ થી.

નનુભટ્ટ તથા તેની સ્ત્રી ગુણસુંદરી.

કંતલપુર નગરમાં એક પ્રેમભટ્ટ કરીને બ્રાહ્મણ રહેતો હતો તે ઘણોજ પવિત્ર હતો, તે રોજ પાઠ, પુજા, સંધ્યા, તર્પણ એ સિવાય બીજામા ધ્યાન આપતો નહિ પોતે ભિક્ષા માગી લાવી ગુજરાન ચલાવતો અને સંતોષ માનતો ને તેની સ્ત્રી કેસર પણ તેવીજ પવિત્ર હતી તેને એક નનુભટ્ટ નામનો પુત્ર હતો, નનુભટ્ટ જ્યારે બાર વરસનો થયો ત્યારે પ્રેમભટ્ટ કે જે તેનો પીતા ક્ષય રોગમા આજારીથી મરણ પામ્યો, તેથી ઘરનુ ખર્ચ તેને માથે આવી પડ્યુ, ને બીલકુલ ભણ્યો નહોતો; તેથી તેણે નિર્વાહ કરવાના ઉપાય શોધવા માંડ્યા. પછી તેના પડોશીઓએ વારે વારે ટોકીને તેને ભણવાની સમજુતી આપી; તેનું લગ્ન તેના પીતાએ જન્મથીજ કરી રાખ્યું હતું. છોકરાએ પરદેશ ભણવા જવાનો નિશ્ચય કર્યો અને સગા વિગેરેની રજા લઈ વિદેશનો રસ્તો પકડ્યો, કેટલેએક દીવસે તે ઉજ્જયિનીપુર નામના શહેરમાં આવી ચડ્યો, ત્યાં એક પંડિત સોમેશ્વર નિશાળ ભણાવતો હતો તેની પાસે આવી પૂછ્યું જે હું બ્રાહ્મણનો દીકરો છુ આપ મને ભણાવશો ? પંડિ-

વણીએ તેનું નામ ઠામ, જાત વગેરે પુછી, તો દૈવયોગે તે તેનો જમાઇ નિકળ્યો, તેઓ એક એકને ઓળખતા નથી તેનું કારણ તેમનો ઘણા વર્ષ પર સંબંધ થયેલો હતો પંડિતે જાણ્યું કે જો હું જાહેર પડીશ તો તે મારે ઘેર ભણશે નાહ, માટે એને અજાણમાં રાખવો તેથી તેણે પોતાના ઘરમા કોઇને પણ વાત કહી નહિ પણ તે ઓળખાય નહિ તેની યુક્તિ કરી પંડિતે કહ્યું કે તારૂં તારા ગામનું અને તારા બાપનું નામ ફેરવી આ ગામમા રહે તો હું તને ભણવું તે ગરજુ વિદ્યાર્થીએ કબુલ કર્યું, પછી પોતે વિદ્યા ભણાવવા માંડી પંડિત સોમેશ્વરની પૂત્રી જે ગુણસુંદરી હતી તે પણ ભણતી હતી બંને જણા થોડી મુદતમા ભણીને તઇયાર થયા, નાનુભટ્ટ જે પ્રથમ મૂર્ખ હતા અને કાના માત્રનુ ઠીકરૂં નહોતો જાણતો તે આ વખતે મોટા પંડિતોની સાથે વાદવિવાદ કરે એવો પરાક્રમી થયો અને શાસ્ત્રમા અન્વય કરવા લાગ્યો

ગુરૂ, રાજા કીર્તસિંહ પાસે રોજ કથા વાચવા જતો હતો. એક વખત તે ગામડે જવા તઇયાર થયો, ત્યારે તેણે વિચાર્યું કે રાજા કીર્તસિંહને ત્યા હું કથા વાચવા કોને મોકલીશ ? પછી તેને યાદ આવ્યું કે હવે મારો જમાઇ નનુભટ શક્તિવાન થયો છે તેને મોકલીશ. પછી તેને રાજ્યસભામા કથા વાચવાનું ભળાવી પોતે પરદેશ ગયો. નનુભટ બીજે દિવસે કથા વાચવા ગયો. તેની સ્ત્રી-પંડિત સોમેશ્વરની દીકરી ગુણસુંદરી પણ કથા સાંભળવા દરબારમા ગઇ, નનુભટ કથા વાચતો હતો તે વખતે તેની વિદ્વતા જોઇ પંડિતજીની પુત્રીનું ધ્યાન તેના ઉપર ઠરી રહ્યું તેથી તે બંનેની યુવાવસ્થા જોઇ રાજા કીર્તિસંહને શક આવ્યો કે આ

અનેને કાંઇ લાગતું છે પણ ખરૂ જોતા તેઓના મન સ્વચ્છ સમા- જળ જેવા નિર્મળ હતા, કુકર્મનો તેના મનમાં ભાસ પણ નહોતો, રાજા કીર્તિસિંહને જ્યારે એમ લાગ્યું ત્યારે તેણે પંડિત સોમેશ્વરની પુત્રી ગુણસુંદરીને બોલાવવાનો ઇરાદો કર્યો તે જેવી ભણેલી હતી તેવી ખુબસુરત પણ હતી, તે દિવસે નનુભટ કથા વાંચીને ગયો, ત્યારે પેલી છોકરી ગુણસુંદરી પણ તેની સાથે ઘેર ગઈ બીજે દિવસે નનુભટે પાછા આવીને કથા શરૂ કરી તે વખતે પણ તેની મૃદુ વાણી સાંભળવાને છોકરી હાજર હતી રાજા કીર્તિસિંહનું ધ્યાન કથા ઉપર બિલકુલ નહી હતું, પણ કુકર્મ-કથા ઉપર લાગેલું હતું, જ્યાં કથા વંચાઇ ગયા બાદ પંડિત પુત્રી ગુણસુંદરી મહારાજની વાસેજ જવા લાગી, ત્યારે રાજા કીર્તિસિંહને કંઇક સંતાપ્યો તેણે પોતાની ખાનગી દાસીને ચેતાવી કે તેને રાત્રે અહીં આવવાની સુચના કરે, દાસીએ પંડિત સોમેશ્વરની પુત્રી ગુણસુંદરીને જણાવ્યું ત્યારે તેના મનમાં તરેહ તરેહના તર્ક ઉત્પન્ન થયા અને ઘણો શોક કરવા લાગી તેણે ધાર્યું કે રાજા કીર્તીસિંહની દાનત બગડી જણાય છે. તેમ જો હું જઇશ નહિ તો ગુસ્સે થશે અને રાજા છે તે ચાહે તેમ કરશે શું કરવું તે તેને સુઝે નહી ત્યારે તે પોતાની એક ચતુર પ્રિયકર સખી ચંચળમતિ હતી તેને ઘેર ગઈ અને તેને અથથી તે ઇતિ સુધી માંડીને સઘળી વાતથી વાકેફ કરી સખી ચંચળમતિએ તેને હિમ્મત આપી અને બોલી બેહેન! જરા પણ ડબડશો નહી તે પીટયો શું કરનાર છે? હું તને એક નીશાનીવાળી દવા આપું છું, તે તું પાનમાં ઘાલી ખવરાવજે કે, તે પછી લઠુજ બની જશે અને તેને કોઈ પણ વાતનું ભાન રહેશે નહિ તે સાંભળી પંડિત

પુત્રી ગુણસુંદરી પ્રસન્ન થઈ અને સખી ચચળમતિએ દવા આપી તે લેઇ ઘર આગળ આવી તે દિવસ સાંજરે પડિતજી સોમેશ્વર પણ ઘર આગળ આવ્યા, જમ્યાબાદ સધ્યાકાળે છોકરીએ વિચાર્યું જે માગ બાપને કહું એમા પણ માલ નથી પણ હુ રાજા કીર્તિસિહને ત્યા જાઉં, ત્યા નિર્દોષ થઇ પાછી આવુ તેનો સાક્ષી હોણુ? માટે કોઇને સાક્ષી તરીકે સાથે લઇ જાઉં તો ઠીક એવો વિચાર કરી પોતાના પિતા સોમેશ્વરને કહેવા લાગી. પિતાજી મારે અત્યારે મહાલક્ષ્મીની પુજા કરવા જવુ છે માટે કોઈ વિદ્યાર્થીને મારી સાથે મોકલો, તેનો બાપ ઘણો સમજુ ને અક્કલવત હતો, તેણે વિચાર્યું જે છેકરી ઉમ્મર લાયક થઇ છે, માટે તેની જોડે કોઇ વિદ્યાર્થી મોકલુ તે ઠીક નહી પણ આપણા જમાઇ નર્મભટને મોકલુ એટલે કોઇ દોષ નહી. એવા વિચારથી તેણે નર્મભટને તેની સાથે જવા હુકમ કર્યો નર્મભટ તેની સાથે ગયા પણ જે રસ્તે મદિર હતુ તે રસ્તો મુકી તો બીજે રસ્તે ચાલી, નર્મભટના મનમા અનેક તરંગ આવવા લાગ્યા કે મદિરે તો પેલી તરફ રહ્યું તે આ આમ કયા જાય છે? પણ કદાચ બીજે કામ હશે ત્યા થઇને જવાની હશે એમ વિચાર કરે છે એટલામા છોકરીએ રાજ્ય મહેલનો રસ્તો બતાવ્યો ત્યારે તો તેને ખબર પડી કે આ ચરિત્ર કેવા છે? મહાલક્ષ્મીનુ નામ દઈ રાજ્યમહેલમા જાય છે પણ મેં આપણા ગુરુની પુત્ર છે, તેથી બોલવુ નહી જે થાય તે જોયા કરવુ છે.કરી તેને ઉપર લઇ અને નીસરણી આગળ ઉભી રહી કહ્યું-જે તુ અહિં ઉભો રહેજે, અને ઉપર શુ શુ થાય છે તે જોતો રહેજે બ્રાહ્મણપુત્રી ઉપર ગઈ, ત્યા રાજા કીર્તિસીહ તેની વાટજ જોતો હતો તે ઉભો થયો

અને સન્મુખ આવ્યો. છોકરીએ મિથ્યા હાવભાવ કરીને પેલું નીશાનવાળું પાનનું બીડું તેને આપ્યુ તે રાજા કીર્તિસિંહ ઘણા હર્ષથી ખાઇ ગયો! અને તેનો આતુરતાથી હાથ ઝાલવા આવ્યો. બાઇએ છણકાથી કહ્યું મહારાજ! આકળા શુ થાઓ છો? ધીમા પડો, આખી રાત તમારી છે, એમ કરતા કીર્તિસિંહને નીશો ચઢ્યો ને ધબદઇ પલંગમા પડ્યો તેવીજ પંડિતની પુત્રી ગુણસુંદરી દાદર ઉપર આવી જુએ છે તો નિસરણીમા વિદ્યાર્થી ઉંઘી ગયો છે? ગુણસુંદરીએ રાજા કીર્તિસિંહને બીડુ આપ્યુ તે જોયુ, પણ તે પછી નનુભટને ઝોકું આવ્યુ ને ઉંઘી ગયો પેલી ગુણસુંદરી એ આવી હાક પાડી કે મહારાજ ઉંઘો છો કે શુ? તેવોજ તે ઝબકીને જાગી ઉઠ્યો અને આસપાસ જોવા લાગ્યો નિદ્રાગત થયા પછી સાવચેત થઇને તે કુંવરીને સાથે ઘેર આવ્યો. તેણે રસ્તામા આવતા વિચાર કર્યો કે આ શઠ રાજા કીર્તિસિંહની સાથે બગડેલી છે, પણ આપણા ગુરૂની પુત્રી છે, માટે તે વાત જાહેર પાડવી નહી તોપણ બાપ પુત્રીનુજ તાણશે ને હું ફજેત થઇશ એમ જાણી અણ સમજતા પુરૂષ માફક તે મુગો રહ્યો

કેટલાએક દિવસ વિત્યા પછી પંડીતે વિચાર્યું કે હવે આપણો જમાઈ નનુભટ ભણી ગણીને હુશીઆર થયો છે, માટે તેને વિદાય કરવો પછી તેણે તેને બોલાવ્યો અને કહ્યું મહારાજ! હવે તમે હોશીયાર થયા. માટે તમારૂ ઘેર જઈ સગાવહાલાનો ભેગા થાઓ (હજુ સુધી તેને પોતાનું સગપણ જણાવ્યું નહી) જમાઈ ગુરુ સોમેશ્વરને વંદન કરી તેમની આજ્ઞા લઈ પોતાના ગામમા ગયો તે ઘણે વરસે આવ્યો તેથી તેના સગાવહાલા આડોશીપાડોશી વિગેરે મળવા આવ્યા અને ગામમા વાત ચાલી કે

જમાઈ નનુભટનો છોકરો ભણીગણી હોશીયાર થઇને આવેલ છે. પછી તેના પાડોશીઓ વિગેરે કહેવા લાગ્યા જે હવે તો તમારી સ્ત્રીને તેડવા જાઓ. નનુભટ કહે આવ્યા તો હમણા ને વળી સ્ત્રી શી ! પછી બે ચાર મહીના કેડે બહારાજ પોતાના એક બે સગા સાથે લઇ ને સાસરે પોતાની વહુને આણુ વાળવાને ગયા અને જે ગામમા પોતે ભણવા ગયો હતો ત્યાંજ આવ્યા ત્યારે તેને વિચાર થયો કે અલ્યા ? આ ગામમાજ જ્યારે આપણું સાસરૂં છે ત્યારે આટલા દિવસ આથડ્યા પણ ખબરજ નહી જ્યારે ગાડી પંડીત ' સોમેશ્વર, ના ફળીયામા આવી ત્યારે તેને વિચાર થયો કે પં-ડીત સોમેશ્વરને ઘેર તો મારૂ સાસરૂ નહી હોય ! કેમકે આ શે-રીમા કોઇ બીજી જાતનું રહેવું નથી એટલામા પંડીત સોમેશ્વ-રને ખબર થઇ, ને તેઓ બધા સામા લેવા આવ્યા ત્યારે નનુ-ભટને ખાત્રી થઈ કે એજ મારૂ સાસરૂ છે, પણ તેના મનમા હર્ષને બદલે દીલગીરી પેદા થઇ કેમકે આ વખતે તને પેલી રાજા કીર્તિ-સીંહની વાતનુ ભાન આવ્યુ અને જાણ્યુ કે રંડા તો મહા લુચ્ચી છે, તે રંડીબાજી પાછળ ભટકાવા મારશે ને ખુણા શોધતી ફરશે. એટલામા બનેની અરસપરસ આખ એકઠી થઈ તે જોઇ છોકરી નખે ભોય ખોતરવા લાગી તે વિચારે છે કે હાય ! હાય ! હું એનેજ સાથે લઇને રાજા કીર્તીસહને ઘેર ગઈ હતી, તે તે કેમ ભુલ્યા હશે ! ઇશ્વરે તો ત્યા મારો રાખ્યા પણ કદાચ મારા ઉપર વાંકુ આવી પડ્યુ હોત તો મારી શી વલે થાત ? એમ બન્નેના મનમા ઉલટ સુલટ વીચારો થવા લાગ્યા, પંડીતે જમાઈ નનુભ-ટનો ઘણો સતકાર કર્યો અને બે ચાર દિવસ રાખીને પો-તાની દીકરી ગુણસુંદરીને આણું વાળી વળાવી. પોતાની સ્ત્રી

ગુણસુદરીને વ્યભીચારના દેખાવનુ જેગ આ મહારાજની બાબમા હતું, તે તે આને કદી લઈ જાત નહી પણ પોતાનો નાસગે સોમેશ્વર ગુરુ છે એ ગુણ તેને યાદ આવ્યો અને તેજ શરને તે લાચારીએ તે પોતાની સ્ત્રી ગુણસુદરીને સાથે લઈ ગયો આ પોતાને સાસરે આવી હમેશા પાતની આનામા રહી અને સવાર પડે પુજા ઇત્યાદી જે પોતાનુ નીત્ય નિયમ ટેવ ને કરતી ન જોઈ નનુભટનુ ચીત હમેશા ચિડાઇ જતું, કેમકે રાજા કર્તિસિહની વાતથી તેના ઉપરથી તેનો ભરોસો ઉઠી ગયો હતો તેણે તેના આવા ઢોગ જોઈ મર્મમા તેનુ નામ શુદ્ધસુંદરી પાડ્યુ જ્યારે જ્યારે બોલાવવી પડે ત્યારે તેજ નામ વાપરવા લાગ્યા ’ સ્ત્રી ઘણી ચતુર હતી તેને આ મર્મહીન સમજતા વાર લાગી નહી તેણે તરતજ ધાર્યું કે પેલી વાતથી મારા ધણીના મનમા વહેમ પેઠો ગયો છે, માટે કોઈપણ પ્રકારે મુક્ત કરવો જોઇએ, એ જાણે છે કે રાજા કીર્તિસિહ બાર કરનારીને બોલાવે છે તેમ મને પણ બોલાવી હશે, ને હુ પરમાત્માના હાથથી બચી ઉગરી એને સમજાવતા એ સમજશે નહી માટે કેઇ યુક્તિપ્રયુક્તિથી હવે એનો મર્મ ઉતારી ને સમજાવવો જોઇએ.

ગુણસુદરીએ બે ચાર દિવસ વિત્યા કેડે ચારત્ર કરી પોતાના સ્વામી નનુભટને કહ્યુ જે મારા પિયરથી સદેશો આવ્યો છે અને મારા પિતાએ મને તેડાવી છે માટે આપની રજા હોય તો જાઉ બ્રાહ્મણ તો તેને જોઇનેજ કાયર હતો અને જોઈતુ હતુ પણ એટલુજ. તે બોલ્યો જે શુદ્ધસુંદરી સુખેથી જાઓ, મને કશી હરકત નથી, તમારા ધ્યાનમા આવે તેમ કરો એમ કહ્યુ કે સ્ત્રીએ ફરીને પોતાના બે લુગડા જે સેવા હતા તે લીધા અને દરવાજા

બહાર નીકળી બીજે દરવાજે થઇ પાછી ચહેરના આની ને કોઈ વાણીયાને ઘેર જઇ પોતાના કડલા વગેરે મુકી ત્યાથી રૂપીઆ ૫૦ ઉપાડયા તેણે એક ઘર ભાડે લીધુ અને પોતાની હજુરમા બે દાસીઓ રાખી, અને કોઇ બ્રાહ્મણને ઘેરથી શ્રીમદ ભાગવતનુ પુસ્તક લેઈ આવી પોતે સફેદ વસ્ત્ર પહેરી ભસ્મ અને રૂદ્રાક્ષ ધારણ કરી, કોઇ અબધુત યોગીણી બની કેશપાશ છુટા મેલી રાત્રીના સમયે ઓટના ઉપર કથા વાચવા લાગી જેમ જેમ લોકોને ખબર પડતી ગઇ તેમ તેમ હજારો માણુસ આવવા લાગ્યાં. આખા શહેરમા વાત ચાલી કે કોઈ બાઇ અબધુત ગુપ્તી જોગણી આવી છે, ને રાત્રે કથા કરે છે અને દિવસના ઘર બંધ કરી પડી રહે છે તેની કથા કરવાની છટા એવી તો છે કે તે સાભળતા વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયા સિવાય રહે નહી એવી વાતો સાભળી દિવસે દિવસે લોકોનો વધારો થવા લાગ્યો તે વાત તેના પતિએ પણ સાભળી અને પોતે કથા સાભળવાને મસે પણ ત્યા આવ્યો અને વેગળો જઈ સાભળવા બેઠો જોગણી ગુણસુદરીએ દીઠો જે મારો સ્વામી આવ્યો તો ખરો, ત્યરે તો વિદ્વતાની વધારે ચપળતા ચલાવવા લાગી, અને પુસ્તકમાથી બીજે કયાય નજર બહાર કાઢીજ નહીં. નનુભટ વિદ્વાન હતો, તેણે જાણ્યુ કે આ કોઇ પૂર્ણ વિદ્વાન છે તે ધીરે ધીરે ખસતો ખસતો જોગણી ગુણસુદરીની પાસે આવ્યો અને હાથ જોડી બોલ્યો, જે હુ પણ આપની કૃપાથી થોડોક વિદ્વાન છુ માટે જો વાદ કરવાને આપ એકાતમા આવવા દેશો તો ઉપકાર થશે, જોગણી ગુણસુંદરી બોલી હુ પરપુરૂષનો સગ કરતી નથી, તેમ તેની સાથે એકાતમા વાત પણ કરતી નથી. નનુભટે કરગરીને કહ્યુ

કે આજ મારી થોડીક વિદ્વતા જુઓ જોગણીએ કહ્યું ઠીક કાલે આવજો કથા થઇ ગયા પછી સાકરનો પ્રસાદ વહેંચાયો અને લાગલીજ ઘરમા જઇ કમાડ વાસી દીધા. પંડિતે તેની ચિકિત્સા જોઇ ખ્યાલ કર્યો કે નક્કી આ કોઇ મહા પ્રતાપી જોગણી છે બીજે દિવસે પોતે બની ઠની પંડિત જોગણી ગુણસુંદરીના ઉતારા પર ગયો. કમાડ ઠોકયા એટલે દાસીએ ઉઘાડીને અંદર લીધો. પછી વંદન કરીને પોતે બેઠો. જોગણી ગુણસુંદરી વાતચીત કર્યા પછી બોલી-મહારાજ, મારે અહિંયા રોજ એક બ્રાહ્મણ જમાડવાનો નિત્ય નિયમ છે માટે આપ પ્રસાદ લેશો કે ? બ્રાહ્મણ—બોલ્યો પ્રાસદ શું છે તે નહી લઇએ ! અમારો તો ધર્મજ છે, ને તે આપ જાણો છો તે સાંભળી જોગણી ગુણસુંદરીએ એક વાસણમા ચોખા ઘાલી તેને આપ્યા. તેણે કહ્યું કે આ ચોખા છે તે તમે રાંધો એટલે હું તમને દૂધને સાકર આપુ છુ તે જમજો બ્રાહ્મણ કહે ઠીક પછી પોતે ચોખા લઇને રાંધ્યા એટલે જોગણી ગુણસુંદરીએ દુધ ને સાકરની ગાંગળીઓ આપી દાસીએ માણીને પાણીનો કળસ ભરી આપ્યો મહારાજ ઉભા રહો પ્રથમ મારા હાથના બે કોળીઆ જમો, પછી તમારે જમવું હોય તો જમજો મહારાજ ચમકીને બોલ્યા કે એમ શું ગાડુ ગાડું બોલો છો ? તમારા હાથનુ તે જમાય ? તમે જોગી ને અમે બ્રાહ્મણ, માટે એમ તે બને ? જોગણી હાવભાવ કરી બોલી ત્યારે તો તમે વિદ્વાનજ નથી અને મે તમારી પરીક્ષા જોઈ વેદમા શું કહ્યું છે તેનો વિચાર કરો, એમા તો "સર્વ જગત સરખું ગણ્યુ છે મુર્ખ હોય તે ભિન્ન ભિન્નતાનો વિચાર રાખે છે માટે તમે વિદ્વાન છતા કરો છો શુ ! બ્રાહ્મણ તેના આગ્રહના અણસારાથી અને હાવભાવના અમૃતમય વેણુથી

લોભાઇ ગયો અને તેના ઉપર આશક પડ્યો. તેણે બીજા કાર્યની આશાએ તેના હાથનું પણ જમવાનું કબુલ કર્યું. અને પોતાનું મો ફાડ્યું તેણે વિચાર કર્યો કે અહી કોણ જોવા આવે છે ? કામની લાલચે બ્રાહ્મણને ભ્રષ્ટ કર્યો પોતે આકુઅવળું જોઇને જોગણી ગુણસુંદરીએ બે ચાર કોળીયા ખવરાવ્યા તે ખાઇ લીધા અને પછી બાકીનો ભાત હાથે જમ્યો. જોગણી ગુણસુંદરીએ દાસીને સાન કરી નાખી કે બ્રાહ્મણ જમી રહે એટલે દક્ષણા આપીને એકદમ કાઢી મેલજે નનુભટ જમી રહ્યા અને લુગડા પહેરી બેસવાનું કરે છે એટલામા દાસી આવી તેણે તેના જમણા હાથમા રૂપીઓ ૧ તથા પાન સોપારી આપીને કહ્યું કે મહારાજ હવે આપને રજા છે મહારાજે જાણ્યું કે જે બે ઘડી જોગણી સાથે મોજ માણીશુ તે વિચારથી બોલ્યા, જાઉંછો છીએ જરા બ્રાહ્મણ અકળાય છે તેને બેસવા દે દાસી કહે, મહારાજ, ઘેર બેસજો. બાઇની સુવાની વખત થઇ છે, વિચાર છે કે નહીં એમ કહી ધક્કો મારી વિદાયગીરી આપીને બાગ્યા વાસી દીધાં. મહારાજ રસ્તામા પસ્તાવા લાગ્યા કે રાંડે છેતર્યાં, વટલાયા અને કાર્ય તો કશું બન્યું નહીં !

બે દીવસ વિત્યા પછી જોગણ ગુણસુંદરીએ પોતાનો ઢોંગ છોડી દીધો અને પ્રથમના જે વસ્ત્ર હતા તે પહેરીને બીજે દરવાજે થઇ શહેરમા પોતાને ઘેર આવી. બ્રાહ્મણે વેગળેથી પોતાની સ્ત્રીને આવતી જોઇ તેવો તે ચીડાઇને કરડાકીમા બોલ્યો આરો આવો શુદ્ધસુંદરી ! તો પણ કાંઇ બોલી નહિ, જાણે કે જાણતીજ નથી. બીજે દીવસે પાણી ભરવા ગઇ, ત્યાથી આવી ઉમરા ઉપર ઘડો પછાડી બોલી-બળ્યો મારો અવતાર ! અને ફુટ્યું મારૂ

નશીબ ? મારો તે અવતાર છે ? કોણ જાણે પુર્વે શાને પાપ કર્યે હ આ પતિની સાથે પાનુ પડ્યુ છે હું તો સુકી ભઠ્ઠ બળી જાઉ છુ ને જો ધરતી માગ આપે તો એમને એમ અંદર સમાઇ જાઉ ! તે સાભળી ધણી ચકીત થયો કરગરી કરી પુછવા લાગ્યો કે શુદ્ધસુંદરી શુ છે ? જરા કહો તો ખરા. તેમ તેમ સ્ત્રી વધારે વધારે કોપી ને બોલવા લાગી તે ગુસ્સો કરી બોલી—તમને તે લાજ હશે કે નહી ? અને વગણમા રહેવુ છે કે નીકળી જવુ છે ? હુ દસ દીવસ મારા પીયરમા જઇ આવી એટલામા તમે શો ગજબ કર્યો ? હાય ! હાય ! આવાર વિચાર ક્યા ગયા ? હવે આ પૃથ્વી શેના આધારે રહેવાની છે ? હુ કુવા ઉપર ગઇ ત્યા મને લોકોએ વીખી ખાધી છે અને ગામમા હો હો થઇ ગઇ છે આપણો તો બ્રાહ્મણનો અવતાર તો ઘેર ઘેર ભીક્ષા માગવા જવુ પડે તે હવે તમને કોઈ ઘરમા પગ પણ મુકવા ન દે એવુ છે ? બ્રાહ્મણ ગભરાઇને બોલ્યો—શુદ્ધસુંદરી કહો તો ખરા ધીરા પડો—ગભરાઓ છો શુ કરવા ? અમે શો ગજબ કર્યો શુદ્ધસુંદરી કહે આવી તે ગજબ કેવો કરવો હતો (જરા ધાટો કરીને) પેલી તરકડી જોગણ થઇ પોથા વાચી લોકોને સમજાવતી ફરે છે તેના હાથથી જમી આવ્યા ? તે સાભળી મહારાજ બોલ્યા ધીરી બોલ ધીરી ! ઘરમા આવીને કહે કોઈ સાભળશે બાયડી કહે હજુ તો સાભળવાનુ બાકી દેખાય છે ? ધરમ તો ન રાખ્યા તો દીસ્તો રેલા પણ જરા લોકની તો લાજ રાખવી હતી એ તે તમને બુધી ક્યાથી મતી સુઝી તે વખતે તમારૂ જ્ઞાન ક્યા ગોતુ ખાઇ ગયુ ? ગામના ને નાતના લોક ફટફટ કરે છે અને નાતના પટેલોએ તો નિશ્ચય કર્યો છે કે ન્યાતબહાર મુ-

ત્યા માટે જો કોઈ પાસે હોત તો ઝખ મારીને સમજ્યુ નનુ-
ભટ્ટનો ગર્વ ઉતરી ગયો ને તે બીચારો આભો બની ગયો
અને ત્યા આગળ તે બોલ્યો—હા હા તું કહે છે એ ખરી
વાત છે પણ એવું કરવું કેમ ? લે આ પચાસ રૂપીઆ
અને નાર પટેલને સમજાવી આવ કે આવુ તેડુ વેતરે નહી સ્ત્રી
રૂપીઆ લ- ચાલી ને જેને ઘેર કડલા મુક્યા હતા ત્યા આવી
અને રૂપીઆ આપી કડલા લઇ ઘર તરફ પાછા વળ્યા પછી તેના
ધણીને સમજાવ્યુ કે હુ ઠેક પટેલ પાસે જઇ આવી ને રૂપીઆ
દાબી આવી તે તો એટલા નહોતા લેતા પણ મારા પીયરના સગા
નીકળ્યા તેમને શરમાવીને કહ્યુ ત્યારે પત્યુ. હવે ફરીથી આ-
પનું નામ નહી દે પણ મારા આગળ પાણી લ્યો કે હવે ફરીથી
એવે ઠેકાણે જઇશ નહી મહારાજે કબુલ કર્યું અને સમ ખાધા
કે કોઇપણ દીવસ હવે હુ એવા ઠેકાણા ઉપર જઇશ નહી. ત્યારે
સ્ત્રીએ નનુભટની સ્ત્રી શુદ્ધસુંદરીને બીજા ચાળા ચટકા કરવા
ભુલી ગયા અને ઉલટો તેનો હમેશનો દબાએલો રહેવા લાગ્યો
સ્ત્રીએ કેટલાક દીવસે પોતાની પવિત્રાઈ દેખાડવાને પોતાની ચોળી
જુદી રાખી, પણ બ્રાહ્મણની આજીજીથી તે કામ બંધ કર્યું કેટ-
લાક દીવસ પછી તેણે પોતાના પતી આગળ પડદો ખોલી કહ્યું-
સ્વામીનાથ ! જે જોમણુ થઈ ધોળા વસ્ત્ર પહેરી કથા વાચતી
હતી અને તમે મારાજ હાથનુ જમી ગયા હતા ત્યાં તમારો
અર્થ સર્યો તેવો પણ ગજા કીર્તસિંહનો સર્યો હશે, જો મારો
ગમડવાનો વિચાર હોત તો હું તમને શુ કરવા નિસર-
ણીમા રાખત ?

વારતા ૫ મી.

કોડીલાલ અને ચતુરા.

વર્ધમાન નગરમા આણંદ કરીને એક નગરશેઠ રહેતો હતો જેને અપાર વઇભવ અને અસંખ્ય સોનામહોરો અને રત્નનો બેશુમાર ભડાર હતો પરંતુ એને પુત્રની ખોટ હતી. દુનીયામા સર્વ સુખ ભાગ્યેજ મળે છે કહેવત છે કે રોટી ત્યા ચોટી નહી ચોટી ત્યા રોટી નહી એ પ્રમાણે આ શેઠને પણ હતું કેટલાએક દીવસો પછી અનેક દેવ દેવીની બાધા આખડીથી તે શેઠને એક કન્યા અવતરી તે કન્યાનુ સ્વરૂપ એવું તો સરસ હતું કે સાક્ષાત મુર્તિમતી રતી જ હોય, જેવી તે રૂપાળી હતી તેવીજ તે શરીરમા પણ સબળા અવયવોથી ભરપુર અને ખોડખાપણ વગરની હતી શેઠ તેને પુત્રની માફક લાડથી ઉછેરવા લાગ્યા અને તે જ્યારે પરણવા લાયક ઉમરે પહોચી ત્યારે તેના પીતાએ વઇભવમા અને કુળમા પોતાની બરોબર બીજા શહેરમા એક શાહુકારને કોડીલાલ નામનો પુત્ર હતો તેની સાથે તે કન્યાને પરણાવી ને જમાઇને પોતાનો ઘર જમાઇ કરી રાખ્યો કોડીલાલ પોતાના સસરાના ઘરમા રહી અનેક પ્રકારના આહાર વિહારમા મોજમજા ભોગવવા લાગ્યો તે પોતાની નવયોવના પ્રાણવલ્લભા સાથે નવા નવા વિલાસ અને રગભોગ ભોગવતો હતો.

એક વખતે બીજા દેશમાથી કેટલાએક વેપારીઓ ધન કમાવા માટે બીજા દેશમા જવાને ત્યા આવેલા તેને જોઇ કોડીલાલને પણ ધન પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા થઇ પોતાના સસરાની આજ્ઞા લઇ ને પણ તેઓ સાથે સમુદ્રપાર મુસાફરીએ ગયો, પતિ

પરદેશ ગયા પછી એક સમયે તરૂણાવસ્થામા આવેલી કેડીલાલની વિલાસપાત્ર આ ચતુરા, માળની અગાસીમા પોતાની પ્રિય સખીઓ સાથે ચોપાટ ખેલવા લાગી એવામા તે ખીલતી ગુલાબી કળી સરખી ચતુરાચિત મતી જ્ઞાતયોવના મુગ્ધા વિપરીત બતિવાત થઈ અર્થાત શુદ્ધમતી કોપાયમાન થઈ હોય તેમ દુર નાશી ગઈ અને જાણે કોઇએ એ ચપળાને છેતરી હોય તેમ તે સ્રીને વિપરીત મતિ વિચાર શુન્ય-મુઢ બની ગઇ અને તે પોતાના મનમા ઉત્પન્ન થયેલા કામાગ્નિને રોકી શકી નહી એ વખતે તેનુ શરીર અત્યંત કંપવા લાગ્યુ કામવિકારથી નાવનુ લખલખુ ભરાઈ આવ્યું હોઠ શીક્ક પડી ગયા ગળે શોષ પડ્યો, ઉદાસીનતા સર્વાંગે વ્યાપી રહીને તુરતજ ચોપાટમાથી ચિત્ત ચોગઇ ગયુ આવી તેની સ્થિતિ જોઈ કટિમા પહેરેલી કટીમેખલા ઝણુઝણાટ કરી તેને બોધ આપવા લાગી કે અરે ચપળા તું તારા શિયળવ્રતનો ભગ કેમ કરે છે ? નદી જેમ પોતાની મર્યાદારૂપ કિનારાનો નાશ કરતી નથી, તેમ તારે કુળની મર્યાદાનો નાશ કરવો ઉચિત નથી આ વિચાર એક ક્ષણ મનમા રહ્યો પણ તેટલામા તો કામદેવે પુષ્પ બાણ એવા તો જોરમા સચોટ કુમળી જગ્યાએ માર્યું કે તે સુવાસત વનની લપટની ઝપટમા સપડાઈ ગઇ ને તે સાથે ભાન વગરની થઈ પડી તરતજ કામાતુર બનેલી ચતુરાએ પોતાની એક અંતરગ સખીને બોલાવી એકાંતમા લઇ જઇ પહેલા રસ્તા ઉપર જનારા પુરૂષને બોલાવીને કહ્યુ કે એ રૂપાળા તરૂણને તેડી લાવ મારાથી એના વગર રહેવાય તેમ નથી જો એ કામદેવની મુર્ત મને મળશે નહી તો હુ વિરહાનળમા બળી જઈશ કામનો વિકાર ઝેર જેવો સખત છે તેને કોઇકજ

તરૂણી રોકી શકે છે, કામાગ્નથી ઉત્પન્ન થતા સર્વ પ્રકારે વશ થયેલી ચતુરા, આ વખતે પોતાના મનને કબજે રાખી શકી નહી બાઈની આજ્ઞા થયેલી જોઇ તે અધમ સખી તરતજ નીચે ઉતરી, રસ્તા ઉપરથી તે કામદેવને તેડી લાવી એ જાર પુરૂષે સ્વતંત્ર રીતે વર્તનારી ચતુરાને કામ કેલીથી—સુરત વિલાસથી સહજ પ્રેમ દાખવી, શાંત અને રૂડું ભાષણથી જ વળી પરીહાસ વચનથી અત્યંત રાજી કરી વશ કરી લીધી પછી તે હમેશા તેની જોડે એજ પ્રમાણે રંગભોગ ભોગવવા લાગ્યો

પરદેશ ગએલો તેનો પતી કોડીલાલ કે જેનો પ્રેમ પોતાની પ્રીયામા સચોટ હતો એ રાત્રી દીવસ પ્રીયા પ્રીયાજ ઝખતો પરદેશમા જઈને અપાર ધન કમાયો, ને એમ પરદેશમા રહેતા ઘણા દિવસ વિતી ગયા એક વખતે શરદ રૂતુમા તે એકાંતમા સુતો હતો તેવામા ચતુરા તેને સાભરી આવી તે તતક્ષણે તેને પોતાની પ્રાણ સમાન સ્ત્રીને મળવાની અતિ ત્વરીત ઇચ્છા થઈ પોતાનો સર્વ ધંધો આટોપી દઈ, કેટલાએક વહાણોમા માલ ભરી તે પોતાના સસરાના શહેર તરફ પાછો વળ્યો વહાણો સફર કરતા પોતાના નગર સમીપ આવી નીકળ્યા કે વહાણમાનો સઘળો માલ નાખવાને સોપી, પોતે શહેરમા દાખલ થયો એ દીવસે સસરાના ઘેર મહોત્સવ હોવાથી સઘળા કુટુબીઓ તેમા રોકાઈ ગયા હતા એમા તે દાખલ થયો. કોડીલાલના આવવાથી સર્વ કુટુંબીઓ રાજી થયા. પણ ચતુરા ઘણી નીસ્તેજ થઇ ગઈ તે બેબાકળી થઇ ફરવા લાગી તેના મનમા તો તેનો યાર રમી રહ્યો હતો તેથી આ નવુ લફરૂ આવ્યુ તે તેને કંટકરૂપ પડયુ એમ કરતા રાત્રી પડી ને શણગારેલા શયનગૃહમા કોડી-

લાલ ઘણુ ઉમંગભેર પોતાની પ્રાણવલ્લભાને મળવા ગયો ત્યાં ઉત્તમ સફેદ રંગના ઓછાડથી શય્યા પાથરી હતી. ઉમદા અત્તરો ને ધુપો તથા સુગંધી પુષ્પોની મધુર સુગંધ બહેકી રહી હતી ને ઝગમગ જડેલા મણીઓ દીવાની ગરજ સારતા હતા આવા ઇંદ્રભુવન સરખા રતીમંદીરમાં કોડીલાલ પોતાની પ્રીયાને પુર્ણ પ્રેમથી આલિંગન કરી શય્યા ઉપર બેઠો. પરંતુ તે ચતુરાને સર્વ કાળ સરખુ લાગતું હતું, તેનું તો ચીત પોતાના રાખેલા યારમાં જ ચોટયુ હતું ચતુરા પોતાની આંખો મીચી યોગની પેઠે ધ્યાન ધરતી શુન્યમુઢ થઇ પડી હતી, તે પળે પળે પોતાના માનીતા પ્રિતમનુંજ મનમાં ચિંતવન કરતી હતી તે ક્ષણે ક્ષણે નિશ્વાસ મુકતી કે "હાય હાય ! હવે તેને કયારે મળીશ" કોડીલાલ તેને પ્રેમથી બોલાવી ચુંબન કરી નાના પ્રકારના શૃંગારના હાવભાવ બતાવી નમ્ર પ્રેમી વચનોથી વિનવી, તો પણ હવે તે આ એકની બે ન થઇ તેણે આ પોતાના સ્વામીને ઉત્તરજ આપ્યો નહી પણ ઉલટી ભયભીત થઈ હોય તેમ વારંવાર હાફવા અને કંપવા લાગી. પ્રેમાતુર થએલા પતિએ તેના શરીર ઉપરના વસ્ત્રો ખેંચવા માંડયા ને બાથ ભીડવા માંડયો એટલે ચતુરા પોતાના અંગોને સંકોચતી દુર ખસી ગઇ કેમકે તેના મનમાં તો પોતાના યારનુ ધ્યાન એક તાર થઇ રહેલુ હતુ મુઢ કોડીલાલ આમ નખરા કરતી પ્રિયા ચતુરાને મધુર વચનોથી બોલાવી પ્રણામ કરવા લાગ્યો, કે અરે પ્યારી ! આ તને શું થયુ તારા ઉપરતો મારી જીવનદોરી છે ને મને આમ કેમ તરછોડે છે. ? અરે મારી આંખની કીકી હૈયાના હાર મારા મૃદુ વચન માન્ય કરીને એક પ્રેમ ચુંબન તો લેવા દે ? આ દાસ ઘણી વાર થયા તારા

પ્રેમની આશાએ લટ્ટુ બની ગયો છે, તેને વગર કારણે નિરાશ કરી કોપવું એ તને ઘટીત છે યાર ? એ પ્રમાણે કોડીલાલે બહુ-વાર ચતુરાની પ્રાર્થના કરી તો પણ પરવશ પડેલા તેના અંત.-કરણમા લેશ માત્ર પ્રેમાકુર ફુઠયો નહિ, ક્યાથી ફુટે ? આવી રીતે ઘણા મુર્ખ પશુઓ પરપુરૂષથી આશક થયેલી સ્વપ્રિયા જે પોતાના તરફ ઉદાસી બતાવી દુર રહેતી હોય, તેને વશ કરવા અને તેની સાથે પ્રેમ કરવા વારવાર તેની પ્રાર્થના કરી લંપટ-પણુ દર્શાવે છે, પણ તેનુ કપટ ઠગી શકતા નથી આ બાબતમા કોઈ કહેશે કે કામદેવનો વાક છે, પણ તેમ નથી. તે બીચારો ત્યા તો પરતત્ર છે. ને કેટલેક અશે સ્વતત્ર છે. જેવો પોતાનો મનોવિકાર જે માટે કહેવત છે કે “ સ્ત્રી રહે તો આપથી ને જાય તો સગા બાપથી ” તે પ્રમાણે ઘણીવાર સુધી કોડીલાલ ચતુરાને વિનવી ને જ્યારે તે વશ નજ થઇ ત્યારે તે થાકીને નિરાશ થઈ બેઠો, પણ ચતુરાના મનને નિરાત થઈ નહી.

અર્ધી રાત્રી ગઈ ને હમેશનો સમય થયો એટલે ચતુરાને યાદ આવ્યુ કે હવે મારો વહાલો યાર ઉપવનના લતાકુંજમાં સં-કેતગૃહમા દાખલ થયો હશે પણ મારાથી ત્યા આજ જવાશે નહી તો તે મુજ વહાલાના શા હાલ ? હાય હાય ! હવે હું શું કરૂં ! એમ મનમા બોલી એકદમ મુર્છા ખાઇને પડી ગઇ. તે સન્મુખ બેઠેલા પતિને ઝેરના જેવો જોવા લાગી. પ્રેમાધ થયેલા પતિએ સારી રીતે આશ્વાસન કીધું ઘણી આજીજીથી મનાવવા પ્રયત્ન કર્યો, પણ વ્યર્થ. તે પરપુરૂષ કામીનીએ માનેલા પોતાના પતિરૂપ યારને મળ્યા વિના તેના મનને શાત કેમ મળે ?

કોડીલાલ જ્યારે વિનય કરી કરીને થાકયો, ત્યારે સજ્યામા એક

તરફ સુઇ ગયો ને તરતજ નિદ્રાવશ થઈ ગયો પતિ જ્યારે ભર ઉંઘમા પડ્યો ત્યારે ચતુરાએ સોળ શણગાર સજી બનીઠની હળવે હળવે શયનગૃહમાંથી તૈયારી કીધી. તેના ઘરના સર્વ માણસો ઉંઘતા હતા. આગથી રાત્રાએ મહોત્સવ હોવાથી ઘણા માણસોની જાત્ર-આવમા એક ચોર ભરાઇ બેઠો હતો તે આ બંને સ્રીપુરૂષને જાગતા જોઇ ખાતર પાડવા ફાવી શક્યો ન હતો

જ્યારે ચતુરા યારને મળવા આસ્તે રહી ઘરની બહાર નીકળી કે તેના ચરણના ઝાંઝરનો રણઝણાટ પેલા ચોરને કાને પડવાથી તે પણ તેની પછવાડે ગયો છુપાતો છુપાતો સ્રી શું ચરીત્ર કરે છે ને ક્યા જાય છે તે, તથા તેના ઘરેણા છીનવી લેવાની આ સારી તક છે તેથી તે પણ પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યો.

હવે પેલા વિહારના સંકેતગૃહમા શુ શું થયુ તે સાભળો ચતુરાનો યાર હમેશની માફક દારૂ અને ગાંજો પી, કેફમા બહુ લહુ બની પોતાની ઝુંપડીમાં બનીઠની બેઠો. ઘણી રાત્રી ગઇ તો પણ પોતાની પ્રિયા આવી નહિ એટલે પેલો જાર વિરહાગ્નિથી બળતો મોટી ઉદાસીમા આવી ગયો ! ! તે ચંદ્રમાના કિરણોવડે બળી ભસ્મ જેવો થઇ ગયો છેવટે કામાગ્નિનો તાપ અને વળી મદ્યપાન એ બંન્ને કેમ જીરવી શકાય ? તેથી તે પ્યારીને મળવાની આશા મુકી દઇ એકદમ ગાંડો બની બેભાન થઇ પડી ગયો.

જ્યારે ચતુરા પોતાના માનીતા યાર સાથે રતી સુખ ભોગવવા માટે ઘણા ઉમગમા ધસમસી, તે ઉપવનમા તેની ઝુંપડીએ આવી કમાડ ઠોકવા માડ્યા. આમ આમ ઘણી વાર કરતાં તેના પ્રાણ સમાન યારે ન ઉઘાડ્યુ ને ઉત્તર પણ ન આપ્યો,

ત્યારે તે કાછ વાગી અંદર આવી જુએ છે તો તેનો પ્રિય પડેલો દીઠો. તેને ઢંઢોળી જગાડ્યો એટલે તે ગુસ્સામાં બોલ્યો કે રાંડ! આટલી મોડી કેમ આવી? જા તારૂં કામ નથી. અહીંથી ભાગી જા, તો પણ વિષયાંધ ચતુરાએ બહુ કાલાવાલા કરીને કહ્યું કે હું શું કરૂં? મારો પતિ આજરોજ પરદેશથી આવ્યો છે માટે વાર લાગી તે સાંભળતા યારની આંખમાં ઝેર ભરાયું. ને તેના રૂવે રૂવાં ઉભા થયા પછી તે ક્રોધ કરી બોલ્યો કે જા રાંડ તારૂં મો આજથી બતાવીશ નહી તો પણ કામાતુર થયેલી ચતુરા ફરી તેને આજીજીથી ભેટી ઉઠાડવા ગઈ, એટલે તેણે ક્રોધના ગુસ્સામાં મારવા માંડી તો પણ તેનાથી રહેવાયું નહી એટલે જરા રહી પાછી વિનવવા જાય છે તેવોજ તે ક્રોધના આવેશમાં આવી એકદમ પાસે પડેલા છરાવતી તેનું નાક કાપી લીધું તેથી તત્ક્ષણે તે મુર્છા ખાઈને ભુમીપર પડી થોડીવારે તેને ભાન આવ્યું ને ઉઠીને વિલાપ કરવા લાગી અરેરે! ઓ દયાનંદ! આ મંદભાગી દાસી તમારા મુખચંદ્રને જોવા પતિને પણ તરછોડી, જેમ તેમ કરીને આવી, ને હાયરે! તમે મારૂં વિના અપરાધે નાક કાપી નકટી કરી હાય હાય! આપણે સાથે બેસી વિલાસ કરી રતિસુખ ભોગવી મોજમજા કરતા તેટલી પણ શરમ ન આવી? ઓ વહાલા, હવે જરા તો બોલો એમ કહી આલિંગન કરતી હતી

આવી રીતે તે અનાચારવાળી શિયળભંગવાળી સ્ત્રીને તેના અવિચારી કૃત્યનું ફળ મળ્યું તે પછી ગભરાઈને તે ત્યાં ઝટપટ પોતાના બાપને ઘેર જવા નીકળી રસ્તામાં પેલો ચોર જે પ્રથમથીજ આ સઘળો તમાસો જોતો હતો તે તેની પુંઠે પડી કહેવા લાગ્યો કે, તું કોણ છે ને ક્યાં જાય છે ચતુરા એનો ગભરાટમાં

ને નાકની વ્યથામા કાઇ આપી શકીજ નહી એટલે ચોર તેને ધમકાવી લુગડા ઘરેણા ઉતારી આપવા કહ્યુ કે તરતજ તેને તાબે થઈ સર્વ ઘરેણા ઉતારી તેને આપી દીધા અને પોહ્ફાટવાનો વખત નજીક આવવાથી તે તુરતજ પોતાના બાપને ઘેર ગઇ. ને પતિ સુતો હતો ત્યા જઇ સુતી થોડીવાર શય્યાપર પડી રહ્યા પછી પોત'નુ સ્ત્રીચરિત્ર કરવા દોડો દોડો ! હાય હાય ! મારૂ નાક કાપી નાખ્યુ એવી કારમી ચીસો પાડી સૌને ભયભીત કીધા ચતુરાની ચીસ સાભળી ઘરના સર્વ માણુસો ગભરાઇ જાગી ઉ-ઠ્યા અને કોડીલાલ પણ બેબાકળો બનીને જાગી ઉઠ્યો ને જુવે છે તો ચોમેર માણસોની ગીરદી મચી રહી છે આ સઘળા મનુ-ષ્યે ચતુરાને પુછ્યુ કે શુ છે બહેન? ચતુરા બોલી-શું તમે જોતા નથી? આ મારા વરે મારૂં નાક કાપી નાખ્યુ હુ નકટી થઇરે? એ ભાઇઓ મને બચાવો, નહી તો એ મારો જીવ લેશે એવી ભયકર વાણી સાભળી આણદલાલ વગેરે જનો કોડીલાલને પુછવા લાગ્યા કે તમે આ નિરઅપરાધી બાળાનુ નાક કેમ કાપ્યું? કોડીલાલ આ પ્રશ્ન સાભળતાજ ભયભીત થઈ ગયો ને આમતેમ બોલવા લાગ્યો, તેનુ મ્હો પડી ગયુ, ને પરદેશમા વેચાએલા ગુલામની માફક એક પણ અક્ષર તેનાથી બોલાયો નહી હા કે ના કાંઈ પણ બોલી શક્યો નહી, આમ પુષ્કળ કુતુહલ મચી રહ્યું એટલામા પ્રાત કાળ થયો, એટલે ચતુરાના કુટુબીઓએ આ ફરીઆદ રાજ્યસભામા જાહેર કરી આ વૃત્તાત જાણતા રાજાને ઘણો ગુસ્સો ચઢ્યો તેથી તેણે કોડીલાલ કે જે નિરપરાધી હતો તેને બધાવી મંગાવ્યો અને યથા યોગ્ય ન્યાય કરવા તેને કેદ કરી રીતસર કામ ચલાવા સારૂ, છેવટે તેને કેદની તથા દડની બંને શીક્ષા ફરમાવી.

પેલા ચોરે આ પ્રત્યક્ષ જોયું. તેથી તે કોડીલાલ ઉપર બેરહમ જોઈ શક્યો નહિ. તેણે તરતજ રાજસભામા મારી માગી પહેલેથી તે છેવટ સુધી જે બન્યું હતુ તે કહી બતાવ્યુ. અને તેની પુરતી તપાસ કરવા રાજા સહીત સર્વ સભા પેલા ઉપવનમા ઝુંપડીએ ગઇ ચોરે ચતુરાનુ નાક, તેના યારને ઘરેણા સર્વ બતાવ્યા એ જોઇ રાજા તે ચોર ઉપર અત્યત પ્રસન્ન થયો ને સત્કાર કરી પેલા ઘરેણા તેને આપી દીધા. અને કોડીલાલ ઉપર નિષ્કારણ આવેલો અપવાદ મિત્રતારૂપે ઉતારી દીધો સ્ત્રીઓ અતિ ચાલાક, કુટીલ, કુચરણવાળી, નિર્લજ અને ચપળ હોય છે. તે પતિનો માતાનો, બધુનો સતાનનો કે સહોદરનો કોઈનો દ્રોહ કરતા ડરે નહિ

વારતા ૭ મી.

ભટો પટેલ અને રૂપાળી પટલાણી.

પુર્વ લીબાપુર નામે ગામમા ભટો પટેલ રહેતો હતો તેની વહુનુ નામ રૂપાળી હતુ તે બને ભરજોબન અવસ્થામાં હતા. તેમને પરસ્પર ઘણી પ્રીતિ હતી, તેથી તે હાસ્ય વિનોદ અને એશઆરામમા દિવસ નિગમન કરતા હતા કેટલાએક દિવસે કોઈ કોઈ કવિને મોઢેથી સ્ત્રીઓના ચરિત્રના વખાણની વાત ભટાપટેલે સાભળી જેથી તેના મનમા તે વાતનો સદેહ થવાથી પોતાની પ્યારી સ્ત્રી રૂપાળી આગળ કહેવા લાગ્યો કે સ્ત્રીઓનાં ચરીત્રને તું વખાણે છે, એ વાત મને ખરી લાગતી નથી. રૂપાળી બોલી કે, સ્ત્રીઓના ચરિત્ર અપાર છે એને કોઈ કળી શ-

કર્યું નથી. એ ચરિત્રોથી મ્હોટા મ્હોટા મહાત્માઓ છેતરાયા છે તે કોઈની ગણત્રીમા આવતુ નથી સ્ત્રીઓ ભરથારને યારના ચાકર તરીકે તેડવા મોકલે અને તેમના દેખતાજ પરપુરૂષથી જાર-કર્મ કરે છે ને ભરથાર તે એને પવિત્રતા માને છે બધી સ્ત્રી એવી નથી, તેમ બધી સ્ત્રી પવિત્રતા પણ નથી એજ પ્રમાણે જગત વ્યવહાર ચાલ્યો જાય છે, એટલે સ્ત્રીચરિત્ર ખરૂ છે. ભટો કહે એ વાત મને તો ખરી લાગતી નથી ને જો ખરી હોય તો એ ચરીત્રો તાગ વિશેજ મતાવી મારો સદેહ ભાગ એ બાબત હુ રીશ કરીશ નહી, ગમે તે પ્રપચ કરી નિશ્ચિત મારી સમક્ષ પરપુરૂષ સાથે જાર કર્મ કર, ને મારા મનમા એવો વ્હેમ એ કૃત્ય કરવાનો રહે નહી તોજ હુ એ સ્ત્રી ચરિત્ર ખરૂ માનુ. રૂપાળી કહે કોઇ દિવસ બતાવીશ તારી સાથેજ યારને તેડાવી તેની સાથે હાસ્ય વિનોદથી રગ રમી આખી રાત નિરગમન કરી સવારે જાય ત્યારે વળાવા પણ તનેજ સાથે મોકલુ એવી રીતે ચરિત્ર કરી બતાવીશ. આ પ્રમાણે વાત થયા થોડા દિવસ જવા દઇ એક દિવસ રૂપાળી પાણી ભરવા ગઈ ત્યા તેમજ ગામનાં વાણીયા સુળચદ મહેતાનો દિકરો મોહન તળાવને કિનારે બેઠો હતો તેને રૂપાળીએ ઘડો ચડાવવાનુ કહી નેત્રકટાક્ષ કર્યા ને તેની સાથે પ્રીતિ કરીને આઠ દિવસનો મળવાનો વાયદો કર્યો. રૂપાળી પાણી ભરી ઘેર ગઇ, તે વાતને બે દિવસ થયા. તેવામા લીબાહરથી ગાઉ એક અમીપર ગામમા કણબીમા ખરચ હતું. ત્યા ઘણા ગામના પટેલીઆઓને તેડાવ્યા હતા. તેમા ભટા પટેલને પણ તેડાવ્યો હતો તેથી તે ત્યા જમવા ગયો ત્યા તેની શાળાની વહુ કે જેનુ નામ ચોથી હતું. તે ત્યા એનુ મોશાળ હોવાથી કામ ક

ૈરા આવેલ હતી. તેને ભટો ઓળખતો નહોતો, પણ ચોથી વહુ ભટા પટેલને ઓળખતી હતી તેને પોતાની નણદનો વર જાણી લાજ કાઢતી હતી ભટાએ તે ત્યાં કાણ છે એમ જોને ત્યા પોતે ગયો હતો તેને પુછ્યુ તેણે કહ્યું કે એ બાઇ અમારી ભાણેજ થાય છે ને તમારા શાળાની વહુ છે એમ જાણુને ભટો રાજી થયો હવે જ્યારે ખર્ચ સમાપ્ત થયુ કે સર્વે પટેલો વિગેરે ઘેર ગયા તેમા ભટો પણ રજા લઇ ઘેર આવ્યો અને પોતાની સ્ત્રી રૂપાળી પાસે તેની ભાભી ચોથી વહુ ત્યા આવી હતી તે વિષે વાત કરી કહેવા લાગ્યો કે તારી ભાભીને આહી તેડી લાવી મોકલવાની આપી પરોણાગત કરવી જોઇએ માટે તેને તેડવા તુ જઇશ તોજ આવશે તેજ આવશે માટે ઉતાવળથી જઇ તેડી લાવ રૂપાળી પટલાણી પોતાના ધણીના અતિ આગ્રહથી પોતાની ભાભીને તેડવા અમીપર ગઇ અને જેને ત્યા પોતાની ભોજાઈ હતી ત્યા ગઈ ત્યારે માલમ પડ્યુ કે એ તો પાછી ઘેર ગઇ એટલે ત્યાથી પાછી વળી ઘેર આવતા રસ્તામા વિચાર થયો કે મોહનને મળવાનો આઠ દિવસનો વાયદો કર્યો છે ને તે આઠ દિવસ હમણાં વયાજશે માટે કઇ યુક્તિ કરી આજેજ પ્રિતમને ઘેર તેડી જવો. એમ વિચારતા ગામમા પહોચી એટલામા મોહન સામો મળ્યો તેને રૂપાળીએ બોલાવી કહ્યુ કે તુ આ પાસાક ઉતારી સ્ત્રીનાં લુગડા તથા હાથમા ચુડીઓ અને ઘરેણા વિગેરે સર્વ પેશાક સ્ત્રીઆનો પહેરી આહી પાસેના વડ પાસે બેસ અનેહુ મારે ઘેર જઈ મારા ધણીને સાથે લઇ મારી ભાભીને તેડવાને બહાને તુને મારે ઘેર તેડી જઇશ પણ મારો ધણી આવે ત્યારે ઘણો લાબી લાજ (ઘુમટો) કાઢજે એમ મોહનને શીખવી રૂપાળી ઘેર આવી ત્યારે

તેના ધણી ભટાએ પુછ્યુ જે તું તારી ભાભીને તેડવા ગઇ હતી ને એકલી કેમ આવી ? રૂપાળી બોલી કે હું તેડી લાવી છુ પણ તમારા તેડવા ગયા વીના ઘેર આવી નહી ને પાદર વડ નીચે ઉભી છે માટે મારી સાથે તેડવા ચાલો ભટા કહે હુ તારી સાથે તારી ભોજાઇને તેડવા આવું તો લોકોમા મારી લાજ જાય અને મશ્કરી થાય લોકો કહેશે કે ભટો પટેલ સાળાની વહુને તેડવા ગયો માટે તુ સોગન દઇને તેડી લાવ રૂપાળી રોવાને કકળાટ કરવા લાગી કે મને મોકલીને હવે નાક કપાવા ધારો છો, માટે તેડવા તમારે આવવાની ગરજ હોય તો ચાલો, હુ આગળ જાઉ છુ ને તમે પાછળ ચાલ્યા આવજો ભટે બિચારે કબુલ કર્યું ને પોતાની સ્ત્રી પાછળ તેડવા ચાલ્યો ને જ્યા મોહન સ્ત્રીના વેશે ઉભો હતો ત્યા આવી ભટો પોતાના સમ દઇ ઘેર આવવાનુ કહ્યુ એટલે આગળ ભટો પટેલ ને પાછળ રૂપાળી પટલાણી પોતાના યારને સ્ત્રી વેશે લઇ ચાલી ઘેર જતા રસ્તામા ભટાને પોતાની સ્ત્રીએ ચરિત્ર બતાવવા વિશે કહેલી વાત યાદ આવી તેમજ મીજમાનની ચાલ ચલગત જોતા તે સ્ત્રી નહી પણ પુરૂષ હોય એવો સદેહ ભટાના મનમા થયો. જેથી ઘેર પહોચ્યા પછી પોતાની પ્યારી સ્ત્રી રૂપાળીને પાસે બોલાવી એકાતમા કહ્યુ કે તું જે તારી ભાભીને તેડી લાવી છે તેની ચાલચલગત ઉપરથી મરદ છે એમ મને ખરી રીતે જણાય છે, માટે બોલ રાડ તારી ભાભી છે કે તારો યાર ? રૂપાળી પોતાના ધણીનુ આમ ક્રોધમાથી બોલવુ સાભળી મનમા તો સમજી ગઇ. પણ સ્ત્રી ચરિત્ર કરી આંસુ લાવી ક્રોધથી હાય ! હાય ! શુ મને વેશ્યા જાણી. આજ ઘણા વર્ષે મારી ભાભી મને મળવા આવી ત્યા લાજ ખોવાને શરમ વગરના વચન

બોલીને મશ્કરી કરો છો ? શુ મારો જીવ લેવાને તઇયાર થયા છો આવો ભુડો ધણી મારા ભોગ છે મારો કાળ પાસે આવ્યો છે, વિગેરે બોલી કાગા મુડા કરવા લાગી ભટો કહે ચુપ રહે રાડ હું આપણી દાસી શણકીને તેડી લાવુ છુ તેને તારી ભાભી સાથે આખી ગત સુવાડી મુકુ ને સવારે પારખુ જોઉ જો કાંઈ કપટ જણાય તો તારૂ અને એનુ બન્નેનુ માથુ છેદન કરૂ હે રાડ ! હુ ઝાઝા ભેદ ભણ્યો છુ તારો છેતરાયો છેતરાઉ તેમ નથી. આવી રીતે ભટાનુ બોલવુ સાભળી રૂપાળીને ચિતા થઇ અને જાણ્યુ કે જો શણકીને તેડાવી પારખુ જોશે તો નક્કી મારૂ પોગળ વર્તયા વિના રહેશે નહી ને નક્કી મોત આવ્યુ આથી રૂપાળી ઘણીજ ફીકર અને ચીતાથી શોકાતુર થઇ વિચાર કરી બોલી કે ભલે તમને સશય થયો હોય તો ખાત્રી કરો અને બીજાને કાને આ વાત જાય તો આપણી ફજેતી થાય માટે તમારે પારખુ જોવુ હોય તો અમે સુતા પછી મારી ભાભી ભરનિદ્રામા હશે ત્યારે હુ તમને બોલાવિશ એટલે હાથ ફરવી ખાત્રી કરજો આ વાત ભટા પટેલને ગમી પછી સુતા ટાણે ભટો બારણે સુતો રૂપાળી બારણા દઈ ઓરડામા પોતાની ભાલી મનાવેલ યારની સાથે એશઆરામ થી ખુબ રન ગમી રહ્યા પછી પોતાના વ્હાલા યાર મોહનને બીજા ઓરડામા સુવાડી પોતે ઓરડાની કરોકરે પોતાનો દીયર ખેતો રહેતો હતો તેના ઘરમા આવજા કરવા માટે એક બારી રાખી હતી ખેતો ઘણુ કરીને વાડીએ વાસો રહેતો હતો રૂપાળી એ તે બારી ઉઘાડી પોતાની દેરાણીને ઉઠાડી આખે આસુ ભરી રોઈ પડીને રડતી કહેવા લાગી કે તારે જેઠે મને વગર વાકે મારી મારા હાડકા ખોખરા કરી નાખ્યા અને વળી બારણા

દઇ બાર સુતા છ મારા હાડકા મારથી કળે છે એટલે નિદ્રા આવતી નથી એવી કુવે પડવા નક્કી કરી તારી પાસે આવી છુ. દેરાણી બોલી ઘર હોય ત્યા લડવુએ પડે ઘર હોય ત્યા વાક પણ આવે માટે તેનો નાખો ગખીએ નહિ ચાલો હુ તમારી સાથે સુવા આવુ છુ એમ કહી તેની દેરાણી રૂપાળી સાથે સુવા આવી ને બને સુખ દુખની વાતો કરી રૂપાળીની દેરાણી નિદ્રાવશ થઈ ત્યારે થોડીવારે પોતાના ધણીનો સશય મટાડવાને પોતે તથા દેરાણી જે ઓરડામા સુતા હતા ત્યા તેડી જઈ કહેવા લાગી કે મારી ભાભી ભર નિદ્રામા છે માટે તમારે જે પારખુ કરવુ હોય તે જાળવી લઇને કરી લ્યા એટલે બટા પટલે ધારે ધીરે રડી ચોરની માફક જઇ રૂપાળીએ બતાવ્યા પ્રમાણે તપાસ કરતા બટા પટેલને ખાત્રી થઇ કે આમા કાંઈ કપટ નથી. આ મારા મનનો ખોટો વિચાર આવ્યો મારી સ્ત્રી પતિવ્રતા છે આમ બટા પટેલને નક્કી થયુ એટલે પાછો બ્હાર આવીને સુતો અને પ્રભાત થતા રૂપાળીની દેરાણી પાછી પોતાના ઘરમા ગઈ ત્યાર પછી રૂપાળીએ પોતાના યાર મોહનને જે ઓરડામા સતાડ્યો હતો તેને ઓરડામાથી બહાર કાઢ્યો ને બટાને કહેવા લાગી કે મારી ભાભી તેના ઘેર જવા માગે છે પણ કહ્યુ પણ રહેતી નથી અમ કહી પોતાની ભાભી થયેલા યારને આગળ કરી પોતે પાછળ વળાવવા ચાલી ને બટો પણ થોડે સુધી વળાવવા ગયો ને સામ સામા રામ રામ કરી આનદથી બને જણ ઘેર આવ્યા.

વારતા ૮ મી.

ઠાકોર ગુણિયલસિંહ અને તેની સજીવન કરેલી કડોરસુંદરી

એક ન્હાના સરખા આણંદપુર ગામમા ગુણીયલસિંહ કરીને એક ઠાકોર રહેતો હતો તેઓએ બેના શિવાય દુનિઆના ત્રીજા કોઇપણ સાથે સબંધ નહિ હતો ઠાકોર ગુણિયલસિંહ પોતાની સ્ત્રી કડોરસુંદરીને એટલો ચાહતો હતો કે તેને પોતાના દીવાનખાનામાથી અળગી કરી જરા પણ વિયોગ સ્વાધીન થઇ શકતો નહિ પોતાના જાન કરતા પણ પ્યારીને વધારે ગણતો હતો જેમકે-

સારંગે સારંગ ગ્રહ્યો, સારંગ આયો ધાય,
મનકો સારંગ મેરકુ, દીલકો સારંગ જાય

પણ તેમની પ્રિતિ ઝાઝા દિવસ સુધી ટકી નાહે તેમના સુખમા ઇશ્વરે એક મોટો દુખનો પહાડ નાખ્યો અને રજપુતાણી કડોરસુંદરી બીમાર પડીને સ્વર્ગ સ્વાધીન થઇ ત્યારે પોતાની પ્યારી સ્ત્રી કડોરસુંદરીના મરણનોજ જખમ ઠાકોર ગુણિયલસિંહના દીલમા વાગ્યો કે તે ઘડી સુધી બેશુદ્ધ થયો લોકો પોક મુકતા આસપાસ ભરાયા અને કડોરસુંદરીને બાળી નાખવાને લઇ જવાના ઇરાદાથી વાસદુણા વગેરે મગાવ્યા ત્યારે ઠાકોર ગુણીઅલસિહજીના મનમા જુદા જુદા તર્ક થવા લાગ્યા કે હાય! હાય! શુ મારી વહાલી કડોરસુંદરીને બાળી નાખશે? પછી તેણે પોતાની સ્ત્રી કડોરસુદરીને એકદમ ખાધ ઉપર ઉઠાવી અને સપાટાબંધ દોટ મુકી તેથી થોડીવારમા તે કયા ગયો તેની કોઇને ખબર પડી નહી તે ગામની મોટી ઝાડી વટાવીને બેભાનમાજ એક મોટા પ-

હાડ ઉપર ચડી ગયો અને એક શિગળ આગળ આંબાના વૃક્ષ હેઠે કઠોરસુંદરી મુડદુ વિસામી તે સાથે પોતે બળી મરવાનો વિચાર કર્યો તેના આખા મ્હો ઉપર દીલગીરી છવાઇ તેની લાલ આંખો ઇશ્કના આછા વાદળા તરફ ક્રોધથી ફરતી હતી આ વખતે તેની ખુબસુરતીએ પોતાનુ રૂપ ફેરવી તેને ભયંકર ગક્ષસ જેમ બનાવી દીધો હતો તેણે બળી મરવાનાજ ઇરાદે પહાડ ઉપર સુકા સુકા લાકડા વીણી લાવી ખડકલો કર્યો અને તેની ચિતા ખડકી પછી પોતાની આ કઠોર-સુંદરીને લઇને પોતે અંદર મુકી જેવો દેવતા સળગાવે છે એ ટલામા "હા હા" એમ મોટે અવાજ તેને કાને પડયો ત્યારે તે ફરી ચમકયો કે પાછુ અહી કોણ અટકાવવા સારૂ આવ્યું છે તે આસપાસ જોવા લાગ્યો તો તેની સરત એક મોટા દીગંબર જોગીરાજની સામે પડી જોગીરાજે પાસે આવી પુછ્યું કે બચ્ચા કયા કરતાહો ઠાકોર ગુણિયલસીંહ કહે મહારાજ બળી મરૂં છુ. જોગી કહે કયા સબબ પછી ગુણિયલસીંહ ઠાકોરે રૂદન કરીને પોતાની સઘળી વાત કહી તે સાભળી જોગી બોલ્યા બચ્ચા તેરા પ્રેમ સચ્ચા હે કે કચ્ચા? જો સચ્ચા પ્રેમ હોવે તો એ પાણીકી અંજલી ઉસકેપર છાટ ઓર તેરી આધી ઉમ્મર ઉસકુ બક્ષીસ કર.

વાચનાર ! જેણે પોતાની સ્ત્રીના મરણથી એકાએક ગાંડો થઇ આ દુનિઆનુ સઘળુ સુખ ત્યાગ કરી તેની સાથે બળી મર-વાનો ઇરાદો કર્યો હતો તેની પોતાની મૃત સ્ત્રી સજીવન થાય એવો ઉપકાર અચાનક હાથમા આવ્યો ત્યારે તેની કેટલી ખુશી ઉત્પન્ન થવી જોઇએ ! ને એકદમ ચીતામાથી ઉઠતો અને જટાધા-રીને પગે પડયો બાવાએ મત્રી તેના હાથમા એક ખોબો પાણી

આપ્યુ અને તેના ઉપર છાટવાને કહી પોતે અદ્રશ્ય થયો જ્યા તેણે પાણી છાટ્યુ કે પેલી સ્ત્રી કેશરસુન્દરી અખંડ જોતની બીછાને ઉઠી બેઠી થઈ અને પોતાની નાગના જેવી વીખરાએલી વિશાળ વેણી હાથમા લઇ પુછે છે હે સ્વામીનાથ ! હુ અહી ક્યાથી તમે કોઈ પણ દિવસ મને મ્હારા દીવાનખાનાની બહાર સુર્યનુ કિરણ સરખુ જોવા દીધુ નથી અને આજે આ ભયંકર પહાડ ઉપર ખુલ્લા આસમાનની વચ્ચે કેમ આણી છે ? ગુણીયલસિંહ બોલ્યો પ્યારી માશુક ! તુ ગભરાઇશ નહીં, હિંમત પકડ હમણા હુ તને જે મ ન કહીશ તે તારા માનવામા આવશે નહી પ્યારી તુ તો મરી ગઇ હતી, અને તને બાળી નાખવા લઇ જવાને સગાઓ વિચાર કરતા હતા, એટલામા હુ તારુ મુડદુ લઇને જુલ્માબેર અહી નાશી આવ્યો ને તારા પ્રેમની ખાતર તારી સાથેજ મે અહી બળી મરવાનો ઠરાવ કર્યો ને મે આ લાકડા ખડક્યા છે (લાકડા તરફ આંગળી કરીને) ને તેટલા માટેજ હતા પણ એટલામા એક મહા પ્રતાપી અવધુત જોગીએ મને અટકાવ્યો અને એક પાણીની અંજળી ભરી આપી તારા ઉપર છાટવાને કહ્યુ ને પોતે અલોપ થઇ ગયો મે તે પ્રમાણે કર્યું ! તુ બેઠી થઇ છુ પ્યારી મે તારા પ્રેમની ખાતર બાળવાના કહેવાથી મારી અગ્ની ઉમર તને બક્ષીસ કરી છે, ઠાકોર ગુણીયલસિંહની વાત કેશરસુન્દરીને સઘળી શીતુર જેવી લાગી, ને પોતે નિદ્રામાથી જાગ્રત થઇ હોય તેમ જાણ્યુ પણ પતિ તેને આ રંગદાવી અહી લાવ્યા હશે તે વીશે જુદા જુદા તર્ક કરવા લાગી અને તેમા તેની બુદ્ધિ ફરી તેનું મન જે આજદીન સુધી તેને ચાહતું હતુ તે તેણે બીજી તરફ

ફાળા મારવા માડ્યા, અને તેયો ઘણો ઘણો જુદો ને પાખડી દીસવા લાગ્યો પણ ભોગો પતી જે તેના પ્રેમમા ડુબેલો હતો તેને કાઇ ખબર પડી નહી, તેણે પોતાની સ્ત્રી કદોરસુંદરને કહ્યું પ્યારી હુ શ્રમથી થાકી ગયો છુ માટે મને તારા ખોળામા સુખ શાતીમા જરા માથુ મુકી આરામ કરવા દે એમ કહી તે તેના ખોળામા સુતો અને શ્રમથી થાકી ગયેલો હોવાથી, અને પોતા-નીજ પ્યારી કદોરસુંદરીના ખોળામા સુવાના સુખની ઓરજ લહેજતથી તેને તરત નિંદ્રા આવી કદોરસુંદરીને બાળવા લઇ જવાને માટે તેને એક ઝીણુ મલમલનુ કપડુ પહેરાવ્યુ હતુ તથા તેના નાગ-પી ચોટલામા થોડાક છુટા છુટા ફુલ ગુથ્યા હતા તેની સુગધથી ભમરોનુ ટોળુ કમળ ઉપર જતુ ભુલાઇને તેના માથા ઉપર છત્ર કરીને ગણગણવા માડ્યુ તેથી તે તેમના તરફ હસીને જોવે છે એટલામા તેના દાડમના દાણા જેવા દાત જરા જરા બહાર દેખાયા તે દેખીને એક પાપટ હરાયો અને તેના હોઠ ઉપર દાડમ જાણી ચાચ મારી ગયો તે રૂપે કરીને પહાડના ઉપર સુદરી વનદેવીના જેવી દીપતી હતી એટલામા કોઇ સુલતાનબેગ કરીને શાહજાદો શિકાર રમવાને નીકળેલો તે ત્યા ચઢી આવ્યો તેની અને કદોરસુદરીની નજર એક થઇ સુલતાન બેગ જે કે ચતુર હતો તો પણ આતે કાઇ રભા હશે કે મૃત્યુ લોકની સ્ત્રી હશે એમ પારખવાને તેને કાઇપણ સાધન જડયુ નહિ તેણે શિકારને આગળ જવા દીધો અને પુતળાના માફક પેલી સ્ત્રીના સન્મુખ ઉભો રહ્યો જે કામદેવને કવિઓ કહે છે કે પેલા સમશાનવાસી મહાદેવે તેને બાળી નાખ્યો છે, તે આ વખતે સજીવન થયો. શાહજાદો હરણને મારવાને હીરણાક્ષીને મારવાનુ

પોતાનુ વેણુરૂપી વાક્બાણ છોડયુ. રજપુતાણીએ પોતાની પ્રેમરૂપી ઢાલથી તે ઝીલી લીધુ અને આશકને મેળવવાને જે સ્ત્રી આતુર હોય ને જેમ કવિઓ ઉત્કંઠિતા નાયકા કહે છે તે રૂપ તેનામા પ્રગટ થયુ શરમથી અને પેલો સુનેલો માણસ સાભળે તેથી તેઓ મોઢેથી તો ચુપ રહ્યા પણ તેમના હાથ ને નેત્ર ચુપ રહ્યા નહિ સુલતાનબેગે સાન કરી કે તેણે પોતાના પતિનુ માથુ જાળવીને એક પત્થરની શીલા ઉપર અડાડી દીધુ અને સુલતાનબેગ સાથે ઘોડા ઉપર બેસી તેના શહેરમા રવાને થઈ,

પતિ પાસુ ફેરવવા ગયો કે પેલી શીલાનો કકડો ભગડી હેઠો પડ્યો તેથી તેનુ માથુ નીચે પછડાઈ તેમાથી લોહી નીકળ્યુ તે જાગી ઉઠયો જુવે છે તો પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરી મળે નહી તેથી વિલાપ કરવા લાગ્યો. પછી તે પોતાની સ્ત્રી કઠોરસુદરીની શોધ કરવા ગયો તે ફરતો ફરતો બે વરસે જે શાહજાદો સુલતાનબેગ તેની સ્ત્રી કઠોરસુદરીને હરણ કરી ગયો હતો ત્યા આવી નીકળ્યો ત્યા તેને ખબર થઈ કે શાહજાદો સલતાનબેગ કોઇ ખુબસુરત કઠોરસદરી નામની સ્ત્રી દપટાવી લાવ્યો છે તે પોતાનીજ હશે એમ તેને લાગવાથી તેણે અજીનબેગ પાદશાહે સુલતાનબેગ શાહજાદાને બોલાવ્યો ત્યારે સલતાન બેગમ શાહજાદાને તેના પતિને હશી કહાડયો. જે પ્રેમ વીના પ્યારી થાવ નહિ. આની સુરત જુઓ તેનુ રૂપ વિયોગથી બળી ગયુ હતુ, ને પછી એની જુઓ તે એની સ્ત્રી કઠોરસુદરી ક્યાથી ? તે તો ઇંદ્રની રંભાના જેવી રૂપવાન છે તેને આવા પુરૂષને માટે ઇશ્વરે ઘડી હોય એમ તમે દગાઆદ કરશો તો સૃષ્ટિ નિયમથી પણ ઉલટુ થશે તેને મે મારી પટરાણી કરીને સ્થાપી છે ને મહેલમા

દાખલ કરી છે, ત્યાથી મર્યાદા તોડીને બાહેર બોલાવાય નહિ ! તે સાભળી પેલા ગુણીયલસિહ દુખીયા રજપુતે ઘણી તકરાર કરી પણ તે બધુ ધુળ ઉપર લીપણની પેઠે બધુ ફોકટ ગયું ત્યારે તેણે અતે મોટો ધાટો કહાડી કહ્યુ, અજીતબેગ બાદશાહ તમે ખરાજ ન્યાયી હો, તો મને બાયડી જોઈતી નથી પણ જે મે તેને મારી અમુલ્ય અરધી ઉમર બક્ષી છે તે મને પાછી અપાવો આ સાભળીને બધા હસ્યા, પણ પેલાએ જકજ લીધી ત્યારે સુલતાનબેગ શાહજાદો કહે-ભાઇ ! તારી એક પણ ચીજ અમારે હરામ છે દુખીયો-મારે તેની કે તમારી સાથે કઇ વેર નથી પણ તે મારી સ્ત્રી કઠોરસુંદરી સાથે સદાયના છુટા છેડા થતી વખતે મને એક વારજ તેણ મેળો કરવા દો એટલુજ તેને બોલાવો કે "જે તે મને તારી અરધી ઉમર બક્ષી છે તે ના પાછી આપી." તો બસ છે અને પછી તમારા રાજમા એક પળવાર પણ ઉભો રહી તમને તસદી આપીશ નહિ, તે સાભળી અજીતબેગ બાદશાહને તેના વચનથી કેટલીક અસર થઇ અને તેની યોગ્ય સરત ન્યાયના આધારે કબુલ કરવી પડી તેણે શા-હજાદા સુલતાનબેગવાળી બાયડીને મહેલમાથી બોલાવી. ને મેરની મીશાલે આવી હસતી હસતી બોલી કે હે પરદેશી તું કોણ છે, તે હુ જાણતી નથી. છતા તું બીજાની બાયડીનું ચીત્ત વેધરૂપ સાંભળી ગાડો થયો છે શુ ? ગુણીયલસિહ ઠાકોરે તેના બોલવાના વચન પરથી જાણ્યુ કે બાયડી મારી તો ખરી, પણ વંઠી ગઇ છે. પછી તેને ઉમ્મર પાછી આપવાનુ કહ્યુ, તેવીજ તે બોલી કે મુરખ ! ઉમ્મર તે કાંઇ અપાતી હશે, પણ તુ ગાડો થયો છે, તારા જેવા કુતરાઓની તો હું પરવા કરતી નથી તોપણ જ્યારે

અજીતબેગ બાદશાહને તારે વિષે આગ્રહ છે તો હુ કહુ છુ કે 'તે મને તારી અડધી ઉમ્મર બક્ષી હોય તો તે પાછી લે" તેટલુ સાભળી તેનો પતિ ચાલતો થયો, પણ પેલી સ્ત્રી કકોર- સુદરી ધબ લેઇ મુડદુ થઇને પડી !! તે વખતે ભરાએલી મજલી સભા વિસ્મય થઇ, પણ પેલા દુખી પતિએ આ દેખાવ જોયો નહિ, કારણ કે તે ત્યાથી નીકળી ગયો હતો તેની ખબર ગજાને મળીજ નહી

આ દેખાવ જોઇને પેલા સુલતાનબેગ શાહજાદાની આખ- માથી લોહીના આસુ પડયા, જેને બે વરસથી પોતાની પ્યારી બ- નાવી ઇમાનદાર સ્ત્રી જાણતો હતો તેની બેવફાઇ ઉપર તિરસ્કાર છુટયાથી તેના મુડદા તરફ હવે નજર પણ કર્યા સિવાય ચાલ્યો ગયો ને અજીતબેગ પાદશાહે તેની લાસ ગોર ખોદનારાઓ પાસે દટાવી દીધી

વારતા ૯ મી

ઉકલો કોળી અને તેની સ્ત્રી રૂડકી.

પાટણ શહેરમા કોળીઓની વસ્તીમા ઉકલો અને તેની બૈરી રૂડકી રહેતા હતા, આ બને નાકી બહાર ખેતીનો ધધો કરતા ઉકલો હારૂડીઓ અને રૂડકી છીનાળ એટલે બનેની હમેશ લ- ડાલડી ચાલે તેમા નુ પુછવુ ? એક દિવસે સાજે બને ખેતરેથી ઘેર જતા હતા તેવામા રસ્તામાથી આવતો એક બાવો તેને ભેળો થયો અને પુછવા લાગ્યો કે આ શહેરમા હુ કોઇને ઓળ- ખતો નથી, માટે મારે ગતની રાત રહેવુ છે, તો આપને ઘેર

જરા જગ્યા આપો તો તમને ઘણું પુન્ય થશે કહ્યું છે કે ગાઝની વેળાએ જે આવે તેની બરદાસ ચાકરી કરે તે મુવા પછે દેવતાનું સ્વરૂપ પામે છે ઉકલો તે સાભળી તેની સ્ત્રી રડકીને કહે છે અરે તું આ પરોણાને ઘેર તેડી જા, ને સીધુ સામાન બાજે હું આપણે માટે દારૂ અને મીઠાઈ લેવા જાઉ છુ, માટે બે ઘડી વાર લાગશે ને સ્ત્રી છીનાળ હતી. એટલે તેને મનગમતી વાત થઇ પછી બાવાને સાથે લઇને હસતી હસતી ઘેર જાય છે કહ્યુ છે કે જે સ્ત્રી છીનાળ છે, તે અંધારી રાત, નિરાતે ઠેકાણે ને ધણી બહાર ગયેલો જોઇને હરખ પામે છે. જે સ્ત્રી વ્યભિચાર કરવા પારકા પુરૂષ પાસે જાય છે, તેને પલગપર સુવુ, નરમ બીછાનુ ને પોતાનો સ્વામી એ સઘળા વાના ગમતા નથી જેનુ છિનાળા ઉપર ચિત્ત લાગ્યુ તે સ્ત્રી પોતાના કુળની લાજ, લોક શુ કહે તે, પોતાના શરીરને ધકકો લાગશે વિગેરે કાઇ જોતી નથી પછી રડકી બાવાને લઈને ઘેર ગઇ અને આસન આપીને બાવાજીને કહ્યુ કે મહારાજ ! હોશિયારીથી રહેજો મારે કાઈ કામ છે તે તરત જઇ આવુ એમ કહી ઘરમા ગઈ, સોળેસણગાર સજી બની ઠનીને પોતાના યારને મળવા બહાર નીકળી એવામા દારૂપીને ઝુલતો ને લથડીઆ ખાતો ખાતો રસ્તામા પોતાનો માટી સામો આવે છે. તેને જોઈને નાસતી નાસતી પાછી ઘેર આવી અને સુંગાર ઉતારી નિરાતે બેઠી છે, ઉકલો તેને નાસતી જોઈ તે વારે તેને ભારે ક્રોધ ચડયો અને ઘેર આવતા વેંતજ તેને પુછે છે જે રાડ કયા ગઇતી, કયા માટી પાસે ગઇ હતી ? તે સાચે સાચુ કહી દે. તે બોલી કે, રે રે પીટીઆ હું કયાઇ નથી ગઇ તું દારૂ પીને એ શું બકે છે. શરમાતો નથી ? છાકટો થઇ લથડીઆ ખાતો

ભાન વગર બકયા કરે છે. એમ એક બીજાને ઘણી ઘણી લડાલડી ચાલી, એટલેથી પણ બંધ ન વળતા છેવટ મારા મારીપર આ-વ્યા, તેમા ઉકલે દારના આવેશમા ૨-૪ લાકડા એવા તો જોરથી મારી કે સ્ત્રી નરમ પડી તેમ તેમ ઉકલો જોશમા આવ્યો. ને છેવટ ઓટલાના થાભલા સાથે બાધી મુકીને પછે પોતે સુવા ગયો કેટલીર રાત ગયા પછી તેના રોજના નિયમ પ્રમાણે જઇ શકાયુ નહી પણ જવા માટે અનેક પ્રકારની ગોઠવણ કરી બાકિ તોજ ખરી એવો વિચાર કરે છે બીજી બાજુ તેને વહાલો યાર મોડી રાત સુધી રાહ જોઈ બેઠો છે, અને છેવટે તે નજ આવી ત્યારે તેની બેનપણી વાણુદાણી કુટણીને તેડવા મોકલી તે આવી સકુ-તથી કહે છે રે બેન ને આ શુ કર્યુ યાર તારી વાટ જાતો કયારનો બેઠો છે તો હવે જલ્દી ચાલ એટલે તે બોલી, રે બેન મારી તો આ દશા છે, હુ કયારની ઘણી આવવા વિચાર ગોઠવુ છુ પણ પીટાએ મારીને મારા હાડકા ભાગી નાખ્યા છે, એની વેદનામા કાંઈ સુજતુ નહોતું હવે તું આવી એટલે બધી પચાત મટી હવે તું કહે તેમ કરૂં પણ મારા રડયાને ટુકો કર્યા પછી બીજી વાત કરજે એટલે કુટણી બોલી કે, એમ તેનું કામ કાઢી નાખવા તારો વિચાર હશે તો તેમ કરતા કેટલી વાર! પણ તે આ વખત નહિ કેમકે રાત ઘણી ગઈ વળી યાર તારી વાટ જોતો ઘણી-વારથી બેઠો છે એટલે હું કહું તેમ કર તને છોડી તારે ઠેકાણે મને બાધી તું યાર પાસે સુખે જઇ રંગ રમી યારને રાજી કરી આવ પછી તેણે તેમ કર્યું અને કોલણ યાર પાસે ગઇ. ઘડી બે ઘડી ગઈ એટલે ઉકલો ઉઠયો અને બબડીને કહે છે અરે રાંડ! તું આજ પછી જો બહાર નહી જશી ને સામુ બોલી કજીઓ

નહી કરીશ તો તને છોડીશ તે સાભળી વાણુઆણી કાઇ બોલી નહી કે, એ મારો શબ્દ સાભળશે તો ઓળખશે ઉકલો તેને ફરી ફરી વારંવાર પુછે છે પણ સ્ત્રી કાઇજ નથી બોલતી તેવારે વળી ફરી તેનવી બોલાવે છે તો પણ એકની બે ન થઇ તે વારે તેને ઘણી રીસ ચઢી ને ક્રોધના આવેશમા છરી લઈ તેનુ નાક કાપી નાખ્યુ, ને વળી પાછો સુના ગયો રૂડકી તેના માનીતા યાર પાસેથી હબ્ખબેર પછી આવી પોતાની બેનપણી વાણુઆણીને પુછે છે, રે બેન તને સુખશાન્તી છે ? તે બોલી નાક વગર સઘળુ સારૂ છે હવે મને અહીંથી છોડ કે હુ મારે ઘેર જાઉ નહિતર બીજુ કાંઈ બોલ્યા, પછી કોલણ રૂડકીએ તેની આસના વાસના કરી દીલગીરી બતાવી તેને છાડીને પોતે બધાણી થોડીવાર પછી રૂડકી કોલણ હુંગાઅઇ કરી પોતાના ધણીને હાક મારી કહે છે કે અરે મૂર્ખ તને ધિક્કાર છે જે તું હું સરખી પતિવૃતાને પણ છોડવી ચુકયો નહી પણ યાદ રાખજે કે હુ જો ખરી છઉ તો આ વખત તને પાખુ બતાવુ છું આ ઈશ્વર જગતકર્તા દેવતાઓ સુર્યનારાયણ, આપની સાક્ષીએ જો મે પારકો પુરૂષ મનમા લાવી તેનાથી ભાષણ કરેલ હોય તો મને બાળીને ભસ્મ કરો. નહી તો મારૂં નાક જે આ મારા દુષ્ટ પતિએ કાપ્યુ છે તે પાછુ તેમનુ તેમ થાઓ એમ મોટા જોરથી બોલી ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરવા લાગી હોય તેમ ઢોંગ કરી ઉકલાને કહે છે કે અરે પાપી ! હવે જો મારૂ નાક તેમનું તેમ થયુ કે નહી, તુ મનમા શુ જાણે છે અરે દુષ્ટ હું ચાહીશ તો એક પલકમા બાળી ભસ્મ કરૂં એવુ મારૂં પતિવૃતાપણુ નુ સત્ય છે, તેવારે ઉકલો દીવો લઈ જુવે છે. તો તેનું નાક પહેલા સરખું

દીઠું ત્યારે અચરત પામ્યો અને તેને છોડીને પગે પડયો અને ઘણી આજીજી કરી માફી માગી બોલ્યો કે અરે તું સતી ખરી મને કાંઈ ભાત ગ્મી નહી તને મે નાહક દુખ દીધુ તેને માટે મારો ગુન્હો માફ કરજે, ફરીથી તારા વાત કોઇ દીવસ નહી. કરૂ ને તને છેડીશ નહી, તારી મરજી પડે તેમ કરજે આ સઘળી બીના પેલો બાવો જે એક રાત માટે પરોણો થઈ આવ્યો તેણે આ બધો તમાસો જોઇ કહે છે કે સ્ત્રીના ચરિત્રો અપાર છે એને કોઇ કળી શકે નહિ માટે સ્ત્રીઆની સાથે ઘણો સ્નેહ રાખવો નહિ, ઘણી સત્તા આપવી નહી, તેના ભરોસાપર કાંઈ કામ કરવુ નહિ જે પુરૂષ સ્ત્રીના વિશ્વાસથી એટલે સ્ત્રીલપટ થાય છે તેની શોભા તે પાછી રહેતી નથી સિંહ સરખા વિકાળ અને હાથી સરખા મ્હોટા, તેવા જે મ્હોટી બુદ્ધિના પુરૂષોને પણ સ્ત્રીએ હલકા ગણ્યા છે એવો બેઠો બેઠો વિચાર કરે છે આણીગમ પેલી વાણંદાણી કુટણી પોતાને ઘેર જઇ અને વિચાર કરવા લાગી કે હવે શુ કરવુ ને મારા ધણીને શુ કહીને મોહડુ કેમ દેખાડુ એ છુપુ કાઇ રહેશે નહી એવો વિચાર કરે છે એટલમા ભળસકુ થયુ ને તેનો ધણી વાણંદ ઝાડે જંગલ જઇ આવી દાતણ પાણી કરે છે તેટલામા હજામત કરાવનારા બેચાર ગ્રાહકો તેડવા આવ્યા કે વાળંદે લુગડા પહેરી બારણા આગળથી પોતાની બઈરીને કહ્યુ કે અરે સાભળ છે કે મારી કોથળી લાવ મારે કામે જવુ છે તે સાભળી વાણંદીએ એક અસ્તરો લાવી આપ્યો તે જોઈ તેને ઘણી રીસ ચઢી ને તે અસ્તરો તેના અંગ-ઉપર ફેકી દઈ બોલ્યો કે, અરે રાંડ ! મે' કોથળી માગી ને તે અસ્તરો લાવી આપ્યો એથી શુ તારૂં નાક કાપુ એ વેળાએ તે

વાળંદાણી ઘરમાંથી પોકાર કરતી બહાર નીકળી અને લોકોને કહે છે કે, અરે જુવો જુવો આ પાપી પીટયાએ મારૂં નાક કાપ્યું, હાય હાય! હવે હું શું કરૂં! મને તમે એના હાથથી છોડાવો, નહિ તો એ મારો જીવ લેશે, તે સાંભળીને લોકો દોડયા ને મોટો ઘોંઘાટ થતાં ઘણા માણસો ભરાણા ને સરકારી માણસ પણ આવ્યા તેઓએ તે વાલંદને પહેલાં તો સારી પેઠે સોટાબાજી કરી પછી બાંધીને રાજા પાસે લઈ ગયા તે વારે રાજાની સભાના બેસનાર અમીર ઉમરાવ અને મુત્સદીઓ તેને પુછે છે? રે મુર્ખ દુષ્ટ, તે વગર ગુને આ બાઇનું નાક શા માટે કાપ્યું? વાલંદે આ ગુનો કર્યો ન હોતે અને તેની ઉપર અકસ્માત તોહમત આવતાં ગભરાટમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે હવે શો ઉત્તર આપવો, એમ વિચારમાં મુઢ જેવો બની ગયો છે કંઇ બોલતો નથી તેટલામાં સભાસદો કહેવા લાગ્યા કે સાહેબ આ ગુન્હેગાર છે માટે તેને શિક્ષા આપવી જોઇએ, આથી તે નિરપરાધીને લાંબી મુદત કેદ તથા દંડની બને શિક્ષા ફરમાવી આ બધી બીના કાળીને ત્યાં બનેલી અને પેલે બને જોએલી તેથી તે નિરપરાધી વાલંદની ઉપર ગુજરેલા જુલમની દયા ખાતર રાજાની સભામાં સવિસ્તર હકીકત જાહેર કરી જેથી રાજસભાએ તેના પુરતા પુરાવાથી નિર્દોષ વાલંદને છોડી દીધો અને તેની સ્ત્રી કુટણી વાલંદણીને ગુનેગાર ઠરાવી બીજી શિક્ષા નહિ કરતાં માત્ર ગામમાંથી કાઢી મુકી

વારતા ૧૦ મી.

અમરસિંહ અને તેની સ્ત્રી જારમતી.

ભુજમા કેસરીસિંહ ને અમરસિંહ નામના બે ગરીબ રજપુત ભાઈઓ રહેતા હતા અમરસિંહનુ સાસરૂ મણીપુરમા હતું. તેની સ્ત્રીને હજી આણું કર્યું નહતું તેના મોટા ભાઈ કેસરીની સ્ત્રી ઘેર રહેતી હતી તેથી રસોઇ પણ તે કરતી હતી એક દીવસ બંને ભાઇઓ જમવાને બેઠા હતા, તે વખતે કેશરીની સ્ત્રી કાન્તિમતિ કરી પીરસવા આવી તેને જોઇ અમરસિંહે કહ્યુ, ભાભી? આજ કાંઇ કઢી સારી થઇ નથી ભાભીએ છણકો કરી કરડાકીમા કહ્યુ દીયરજી? સારી કઢી મારાં દેરાણી ચમત્કારીને મુકશે અમરસિંહને ભાભીનુ મ્હેણુ પગથી તે માથા સુધી લાગ્યુ તે તરતજ હાથ ધોઇને ઉભો થયો અને પોતાના વાર્યા છતા એકદમ ઘોડો લઇ પલગી ચાલતો થયો કેશરીએ પોતાની સ્ત્રી કાન્તમુનિને ઘણોજ ઠપકો દીધો અને પોતાના ભાઇની પછવાડે દોડયો, પણ અમરસિંહ ગયો તે ગયો

જ્યા રૈવત પલાણ્યા, સાસરે તેડવા જાય.
ઝટપટ વહેલા પધાર્યા મન ખરી વમાસણ થાય

અમરસિંહ ઘોડેસ્વાર થઈ ગાતે સસરાના શહેરમા ગયો. સસરાને ખબર પડી કે જમાઈ આવે છે તેવોજ તે સામે આવ્યો અને ઘણા આદર સત્કારથી પોતાને ઘેર તેડી ગયો, જમાઇને પોતાના અલાયેદા દીવાનખાનામા ઉતારો આપ્યો અને કસુંબા પાણી વગેરે પાઇને જમાઈની ખાત્રા કરી, તેણે પોતાના સ્ત્રીને કહ્યું કે આજ જમાઈ પધાર્યા છે માટે રસોઇની તૈયારી કર,

સાસુએ તરતજ બતરીસ રસોઈ કરી તેત્રીસ શાક કર્યાં. રાઠોડ, જમ્યો, અને રાત પડી કે પોતે મેડી ઉપર સુવા ગયો, તેની પછવાડે તેની સ્ત્રી બારમતી આવી, ને પલગપર બેઠી, અમરસિંહ જાગતો પડી રહ્યો પણ સ્ત્રીની પરીક્ષા જોવાને પોતાના મો ઉપર કપડુ ઢાકી કપટનિદ્રા કરી સુઈ રહ્યો ! બાઈડીએ તેના ઉપરથી પછેડી કાઢી નાખી ને જોયુ તો પોતાના પાતના નસકોરા બોલતા માલમ પડયા બાઈડીને વ્યભીચારનો ચડસ ચડ્યો હતો તે કોઇ લક્કડનાથ બાવાની સાથે તન મન થઈ હતી. પોતાના પતિના આવવાને લીધે અત્યાર સુધી તે તેની પાસે જઇ શકતી નહતી. તેથી તેનુ મન ઘણુંજ આકુળ વ્યાકુળ થઇ ગયુ, અને જ્યારે તેણે જાણ્યુ કે ઠાકોર અમરસિંહ ઉંઘે છે, ત્યારે એણે ચુપચુપ બાવાજી લક્કડનાથને મળી આવવા ઠરાવ કર્યો, કેમકે જો હું આજ નહિ મળીશ તો કાલે મારે સાસરે જવું પડશે તો બાવા લક્કડનાથનો વિજોગ રહી જશે એમ વિચાર કરી તેણે વીરકાછ વાળ્યો અને એક ખુણે પોતાના પિતા હમિરસિંહની ઢાલ ને તરવાર હતી તે હાથમા લીધી, ને સરર કરતી નીસરણી ઉતરી ફરરર કરી દરવાજાની સાકળ ઉઘાડી મેહેલ બહાર નીકળી અમરસિંહ જાગતો હતો તેણે મનમાં કયાસ કર્યો હું જોઉં તો ખરો કે એ કયાં જાય છે તે બાયડી શું કરે છે એવા વિચારથી તેણે પણ પોતાની બુકાની બાંધી દીધી અને કછોટો કશી હાથમા ઢાલ તલવાર લઇને તેની પાછળ પડયો અંધારી રાત્રી હતી, બાયડી ચાલીને નગર બહાર નીકળી, વગડામા આવી, ત્યાં આસપાસ તમરા કંસારીઓના ભયકર અવાજ નીકળી રહ્યા હતા, કોઇ કોઇ વખત પવન આવતો, તેને લીધે ઝાડના પાંદડા ખડખડતા.

હતા, તે સાભળતા કાચ્ચાપોચાના મનને ભુતની અસર થયા સિ-
વાય ન રહે, એવુ ભયભિત વેગન વટાવી ને બાયડાં આગળ
ચાલી બાયડીની હિમ્મતને માટે તેના ધણીના મનમા ઘણાઘણા
વિચાર થતા હતા અને તેણે પણ તે જ્યા જાય ત્યા જવાને
મનસુબો કર્યો, આગળ જતા એક મોટો વડ હતો ત્યા આગળ
આવી, ત્યા આગળ નવ ચોર બેઠા હતા તેમણે જાણ્યુ કે આ
કોઇક આપણુ ભક્ષ આવ્યુ છે, તેથી તરત તેની સામા આવ્યા.
ઠાકોરે વેગળેથી ચોરને દીઠા તેવો તે છુપાતો કયાસ કરવા લાગ્યો,
કે રાડ ક્યા જવાની છે હવે એ શો પેચ લડાવે છે, એટલામા
પેલા ચોર આવી જારમતીને કહેવા લાગ્યા કે તારૂ ઘરેણુ ઉતા-
રીને અમને આપ, નહી તો તરવારનો ભોગ થા, જારમતીએ
કહ્યુ ધીરા રહો, હુ મારૂ ઘરેણુ આપુ છુ, એમ કહી તેણે પો-
તાનુ સઘળુ ઘરાણુ કહાડી આપ્યુ, તેણીએ જરીયાનને ચણીયો
પહેર્યો હતો તે ઉપર ચોરની નજર પડી અને બોલ્યો કે આ
ઘાઘરો કોના સારૂ રાખ્યો છે? કહાડી આપ તે બોલી વીરા!
હુ અગળાનો અવતાર છુ માટે તમે આડુ જોઇને ઉભા રહો
તો કાઢી આપુ તે સાભળી ચોર પુઠ કરીને ઉભા કે તેણે તર-
વાર કહાડી નવના માથા ઉડાડી દીધા, તે જોઇ પેલો ઠાકોર
અમરસિહ કપવા લાગ્યો કે આ બાયડી શુ ન કરે.

ચોરોને મારી પેલી સ્ત્રી જારમતી પાછું પોતાનુ ઘરાણું
સજીને આગળ ચાલી, ત્યા એક સાકડ નહેર આવી તેની અંદર
વચ્ચોવચ મોટો વાઘ બેઠો હતો, ઠાકોરે જાણ્યુ કે હવે રાડનો
સપાટો નીકળી જવાનો છે અને તેને તેના પાપની શીક્ષા કરવાને
ઈશ્વરે આ વિક્રાળ તેના કાળને પ્રેર્યો છે. હમણા મારી નાંખશે,

તો તો ટાઢે પાણીએ ખસ જશે શુ એનો પીર આવે તો પણ તે ઉગરે કે, એમ વિચાર કરે છે, એટલામા બાઇડીએ તરવાર ખેચીને બીજા હાથપર રૂમાલ વિંટીને વાઘને હાકોટયો હડ કુતરા રસ્તો દે, વાઘ બરાડતો તેના ઉપર ધસ્યો, તેવોજ બાઈડીએ તેને એકજ ઘાથી પુરો કરી નાખ્યો ઠાકોર અજાયબ થઇને બોલ્યો, અરે ! રાડ તો અહીંયા પણ ન મરી પછી તેણે નિશાની રાખવા વાઘના કાન કાપી લઈ પોતાની ઢાલના ભડારીયામા મુકયા ને પાછળ પાછળ ચાલ્યો

આવી બહાદુરીથી વાઘને ઠાર કરીને રજપુતાણી આગળ ચાલી ત્યા મહી નદી ચારે કાઠે ભરાઈ છે બાવા લક્કડનાથની મઢી સામે કાંઠે છે તેથી નદીમા ચઢતું પુર જોઇને જગમતી વિચાર કરતી ઉભી, તેના ધણી અમરસિંહે જોયું કે હવે તેની હિંમત રહેવાની નથી, આટલી વખત તો તેને લાગતુ નથી, પણ એટલામા તો સ્ત્રીએ તરવારને પોતાના દાતમા ઘાલી અને ઢાલને પોતાના હાથમા ઝાલી જયમતી કહીને નદીમા પડતું મુકયું. સડેડાટ તરીને સામે કાઠે ચાલી ગઇ, ઠાકોર તની પાછળ જ્યાં બીજો ઉતાર હતો. ત્યાથી નદી ઉતરી ચાલ્યો અને ઝટપટ તે સ્ત્રીની પાસે જઇ પહોચ્યો નદીપાર ખેતરવા ઉપર બાવા લક્કડનાથની મઢી હતી, ત્યા પેલી સ્ત્રી આવી, અને ઝાપો ઉઘાડવા ધાટા કહાડયા બાવા લક્કડનાથે કહ્યું કે રાડ અબી આઇ ? જગમતી બોલી–મહારાજ મારો ધણી મારૂં આણું કરવા આવ્યો છે, તેથી વાર થઈ, બાવા લક્કડનાથે કહ્યું–કુછ ફીકર નહી, ભાગ રગડ, ઓર મેરેકુ, પા. પછી ભાગ ઘુટી અને બાવાજીને પાઈ અને આજે પણ ચલમ ભરીને પાયો. પછી બંને જણા રંગ-

રાગની વાતો કરતા પલંગમા સુઈ રહયા, ઠાકોર જેવી સ્ત્રી પેઠી તેવોજ વાસે વાસે ચુપચુપ મઢીમા દાખલ થયો, અને બાવા લક્કડનાથની ખાટલી નીચે ધીરે રહી લાબો થઇ ભરાઈ બેઠો. જ્યારે તેણે જાણ્યું કે બન્ને જણ ઉંઘમા પડયા છે. ત્યારે તે તરવાર ખુલ્લી કરી સાચવીને ઉભો થયો, અને બન્નેને ઝટકાવ વાનો ઇરાદો કર્યો પણ સ્ત્રી હત્યા ન કરવાનો વિચાર આવ્યો તેથી ધીરે રહીને બાવાનુ ગળુ કાપી નાખી નજીકમા એક તાડનું ઝાડ હતું, તેની ટોચે ચઢી બેઠો, થોડીવારે બાવાના લોહીના વહેવાથી સ્ત્રી જારમતી જાગી ઉઠીને આસપાસ જોવા લાગી તો કોઈ મળે નહી. તે ચારે દીશાએ ચાર ચાર કોસ સુધી મારનારને ખોળવા ફરી, કોઇ ન દીઠું ત્યારે તે નીરાશ થઈ અને નદીમાથી જળ હાથમા લઇ બોલી—હે બાવા લક્કડનાથ ! ચારે ગાદે આ વખતે તને મારનારો મને મળે તે વારે તારૂં વેર ન લઉં તો હુ રજપુતાણી નહિ

કીણે મારાં હેર્યાં હર્યા કીણે કીધી કેડ;
પત રાખું પાંસળ તણું, શીશ કાપું શમશેર.

પછી કૃત સંકલ્પ કરીને હો હો ! કરીને ચોગરદમ તરવાર ફેરવવા માંડી એટલામા તેથી તેનો બે તસુ કકડો ઉડીને ઠાકોર અમરસિંહ જ્યા ઝાડ ઉપર બેઠો હતો ત્યા તાડછામા ભરાઇ ગયો પછી બાવાને લઇને દાટવા ગઈ ત્યારે રજપુતે પેલી તરવારની કરચ કહાડીને પોતાની ઢાલના ભંડારીઆમા મુકી છાનોમાનો ત્યાથી સ્ત્રીની આગમચ નદી ઉપર આવ્યો, તેણે પોતાની તરવાર ધોઇ નાખી અને ઘર આગળ આવી તાપ કરી હાથ અને પગ તપાડી પાછો તે ઢોલીયામા ઉંઘવાની મિષે સુઇ રહ્યો થોડીકવાર

કેડે સ્ત્રી આવી અને તેને થાક પડ્યો કે વખતે ધણીએ તો નહી માર્યો હોય ! તેથી જારમતિએ પીછોડ ઉથલી તેનું અંગ તપાસ્યું. તો અંગ ઉનું દીઠું જેથી તેને કાંઈ શંકા રહી નહી. પછી જાર-મતી પણ તેની સાથે સુઈ રહી બીજે દીવસે સવારમા અમરસીહ એકદમ સ્ત્રીને લીધા વિના પોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો ઘેર આવ્યો ત્યારે કાંતિમતી ભાભીએ પુછ્યુ કે મારી દેરાણી ક્યા ? ત્યારે અમરસિંહ કહે છે કે ભાભીજી, એ સ્ત્રી કશા કામની નથી. ભાભી કહે કેમ કામની નથી ? તેનો વાંક હશે કે નહિ ? કાંઇ ખોપણ જોઇ. તે સાભળી પોતાને બળતા પેટે બોલ્યો.

એ ભાભી ના દીઠી ખોડ કે ના ખાપણ જાણ,
એ સ્ત્રી ઘર લાવીએ નિશ્ચે ઉપજે હાણ.

તે સાભળી ભાભી સમજી તો ખરીપણ તેના મોથી અથથી ઇતિ સુધી કહેવરાવવા પુછ્યું કે શુ થયુ તે તો કહો. પછી મ-ર્મમા બોલજો હુ તો મર્મમાં સમજતી નથી ત્યારે ઠાકોરે અથ-થી ઇતિ સુધી સ્ત્રીની સઘળી વાત કહી સંભળાવી ભાભીએ કહ્યું હશે હોય શીકર નહિ તેને ઘર આગળ તેડી લાવો, તેના પેટથી જે પુત્ર થશે તે બાદશાહથી તરવાર બાંધે એવા જોરાવર થશે

હરામી બાપકા બછેરા, છિનાલ રાણ્ડકા પુત્ર,
એ બેઉ અવતરે તો બાદશાહ શું કરે જુધ.

અમરસિંહે ભાભી કાંતિમતિનુ કહેવું અંગીકાર કર્યું અને ત્યાં સાસરે જઇ જ્વરમતીને આણુ કરી પોતાને ઘેર તેડી લાવ્યો. તે-ણે ઘર સુત્ર માડ્યું, કેટલીક મુદત પછી તેને પેટે અમરસીહના ત્રણ પુત્ર થયા. તેમના અર્જુન, વીજય અને જોરાવર એવા નામ પાડ્યાં. એમ કરતા ઠાકોર અમરસિંહ પચાવન વર્ષના ને ઠકરાણી

જારમતી પચાસ વર્ષના થયા ત્યારે એક દીવસ ઠાકોર અમરસિંહ ન્હાવા બેઠા તે વખતે તેણે પોતાની સ્ત્રી જારમતિને કહયુ કે જરા ઓરડામાથી મારૂં ધેપાડુ છે તે આપોને! સ્ત્રી ઓરડામા લેવા ગઇ તો કોઠીઓના ગાળા દચગાળે એક બીલાડી અંધારે બેઠી હતી. તે પોતાના ડોળા ચનિયોના જેવા ડગમગાવતી હતી તે જોઇ સ્ત્રી એકદમ બીની-બાધીરે માગ બાપ! એમ બુમ મારી પાછી ફરી સ્ત્રી ચરિત્ર કરી ઓશરીમા ધબ લઇ પડી. ઠાકોરને આ વખતે તેનુ અગાઉના શુગતનનુ સ્મરણ થયું અને એકદમ ખડખડાટ હસી પડયો, તે બોલ્યો કે શુ? આ સ્ત્રી ચરીત્ર શા કરો છો? રજપુતાણી બોલી-હુ તો ઓરડામા જનાર નથી મને બીલાડી કરડે છે ને બીક લાગે છે, એમ જ્યારે અએ વધારે નાજુકાઇ દેખાડવા માડી ત્યારે તેનાથી રહેવાયુ નહિ અને તે એકદમ ગુસ્સામાં બોલી ઉઠયો—

> વાઘ વડારણ જલ તરણ, નવશિવ કાટયા જેહ;
> આજ માંઝારે બાવરાવીયાં, વડ વીમાસણ તેહ.

તે સાભળી જારમતી ચેતી ગઇ તે બોલી પડી પણ હિંમત ધરીને બોલી-સ્વામિનાથ તમે શુ કહો છો? મને સમજણ પડતી નથી તમે કહો છો એ વાત તદન ખોટી છે અમરસિંહે કહ્યું કે ખોટી હોય તો મેડા ઉપર મે તે દીવસની ઢાલ તરવાર બાંધી મુકી છે તે લાવ અને બકારીઆમા જો વાઘનો કાન અને તરવારનો કકડો પડયો છે કે નહિ? આ ઉપર ગઇ અને જોયું તો બકારીયામા વાઘનો કાન અને તરવારનો કકડો બને દીઠાં તે જોઇ તેને હાડે હાડ વ્યાપી ગઇ કે મારા બોગી [illegible] ખુન એણેજ કર્યું માટે હવે એને માર્યા શીવાય છોડવો નહી

એમ કહી એજ તરવારે તે ચંડાલણીએ પોતાનો પતી મુંડ ફેર-વીને પોતીકું પહેરતો હતો તેવામાં તેનું માથું ઉડાવી દઈ પોતે બુમ પાડી કે હ્ આવો રે આવો ! " હાય હાય ? મને ભીખ માગતી કરીરે મારા બાપ ! " તે સાભળી લોકો ભગા ગયા, ત્યારે તે બોલી કે હવે મારે જીવવાનું કામ નથી જ્યાં મારો પાત ત્યાં હું માટે એની ચીતા ખડકો તેના ભેગી હું બળી મરીશ, સતિને જોવાને આખું ગામ નગર ભરાયું અને પોતાના ધણીને ખોળામાં લઈ ચેહ પડકી બળી મુઈ ! ! !

વારતા ૧૧ મી.

મલુકચંદ અને ઉજમવહુ.

ઉજ્જન નગરીમાં વેલચંદ નામે મહા ધનાઢ્ય વાણીઓ રહેતો હતો. તેને મલુકચંદ નામે એકનો એક દીકરો હતો. તેને પોતાના જેવાજ શાહુકારને ત્યાં પરણાવ્યો હતો. તેથી તેની વહુ પણ ઘેર હતી તેની વહુનું નામ ઉજમવહુ હતું. બાપ દીકરાને રહેવા જુદા જુદા પાસેજ ઘરો હતા મલુકચંદ અને ઉજમવહુ બંને ભરજોબનમાં હતા, તેઓ બંને વચ્ચે ઘણી સારી પ્રીતિ હતી અને તેમાં ઉજમ વહુનું પ્રાધાન્ય વિશેશ હતું તેણે પોતાના ધણી મલુકચંદને વશ કરી લીધો હતો એટલે સુધી કે વહુ જે કરે તે ઘણુંજ ખોટું હોય તો પણ તે મલુકચંદને ખરું પડે અથી ઉજમવહુ સ્વતંત્રપણે વરતતી હતી.

એક વખત બન્ને બાપ દીકરો વેપાર સબંધી ઘણા જરૂરી કામ પ્રસંગે વિદેશે ગયા. પાછળ ઉજમવહુ અને તેની સાસુ એકલાં રહ્યાં ઉજમવહુ નિરંકુશપણે પોતાના માનીતા યારને હરરોજ ઘરમાં બોલાવી વ્યભિચાર કરતી હતી, એ કામ તેની

સાસુના જાણુવામા આવતા પોતાની વહુની હલકી ચાલને ધિકારી અવગણુના કરવા લાગી અને ઘણોજ ઠપકો આપ્યો વહુએ તે ન મણુમારતા ઉલટી કહેવા લાગી, કે જેવા છો તેવાજ બીજાને પણુ જાઓ છો, આ પ્રમાણે કેટલાએક અપશબ્દો પોતાની સાસુને કહી ઘણીજ ધમકાવી જેથી સાસુને રોસ થયો અને ક્રોધના આવેસમા બોલી કે એ કબારજા વહુને તેના યાર સહીત પકડી તેનું નાક ચોટલો કપાવી ડામ દેવરાવી કાઢી મુકાવું તોજ હું ખરી એમ તેના અતઃકરણુમા ઠસી આવ્યું તેથી તે દરરોજ લાગ જોવા લાગી, ત્યારે તરફ ઉજમવહુ પોતાનુ પરાક્રમ બતાવવા ગોઠવણુ કરવા લાગી આ વાતને થોડા દિવસ વિત્યા બાદ ઉજમવહુ નદીએ લુગડા ધોવા ગઇ ત્યા કોઈ છેલ પુરૂષ મુસાફર મળ્યો તેની સાથે હાવભાવથી પ્રીતિ કરી તેને પોતાને ઘેર તેડી ગઇ ને તેની સાથે ખુબ રંગ રમી રાત નિરગમન કરી આ વાતની સાસુને મોડી રાતે ખબર થતાજ પોતાના પાડપાડોશી વિગેરે ઘણા લોકોને એકઠા કરી કહ્યું, કે આ કુબારજા વહુએ પોતાના યારને ઘરમા ઘાલ્યો છે, માટે પુરતો તપાસ કરી એ કુબારજા વહુની વલે કરાવી અને તેના યારને પકડી સરકાર સ્વાધીન કરીએ એમ વિચારી એકમેકને પુછે છે આ કોલાહલ બહાર થતો જોઇ ઉજમવહુએ પોતાના યાર પાસે ઝટ બે કાગળ લખાવ્યા તેમા એકમાં પરદેશ ગએલા બાપ દીકરો વહાણુ સમુદ્રમા ડુબતા મરણુ પામ્યાના ખબર લખાવ્યા ને બીજામાં બાપ દરિયામા ડુબી મરણુ પામ્યો પણુ દીકરો બચી કુશળ છે તે થોડા દિવસમા આવશે એ પ્રમાણે કપટથી બંને કાળાખડી રચી પેલા યારને આપી તેના સાથે શીખવ્યુ કે, બાપ દીકરાના મર-

ચુતો કાગળ બહાર લોકો ભેળાં થયાં ત્યા મારી સાસુને આપજે ને કહેજે કે હું કાસીદ છું ને કાળાખડી લઈ આવ્યો છું એમ કહી તેના હાથમા એ કાગળ આપ અને પછી બે કલાકે પાછો દીકરો કુશળ છે, પણ બાપ મરી ગયો એવો બીજો કાગળ છે તે વેશ પલટો કરી તગટ જણાય નહી તેમ પહોચાડજે, એમ કહી ચાકરને ફાટેલ કપડાં પહેરાવી કાસદને વેશે કાગળ હાથમા લઈ બહાર નીકળ્યો કે લોકોએ તેને પકડયો, પેલે ચારે કાગળ બતાવી કહ્યું કે હુ કાસદ છું અને કાગળ લઈ આવ્યો છુ તે તમે વાચો, આ પ્રમાણે કાળાખડીનો કાગળ આપવાથી લોકો ધીમા થયા, પણ કાગળ વાચી જોતા બાપ દીકરો બન્નેના દરિયામા ડુબી ગયાના માઠા સમાચાર જાણી ત્યા ભેગા થયેલા લોકો ત્રાય ત્રાય કરી કલ્પાત કરવા લાગ્યા, અને ઘણી દીલગીરીથી કહેવા લાગ્યા કે હાય હાય! ડોશીને અને ઉજમવહુને રખડાવ્યા; બહુ ભુંડુ થયુ? ડોશીએ તથા ઉજમવહુએ હાયપાટ કરી મુકી, ચોટલાના વાળ હાથેથી ઉખેડવા લાગ્યા આ વખતનો દેખાવ ઘણો કમકમાટ ભરેલો હતો, ભેળા થએલા સર્વ લોકો શોકાતુર ચહેરે દીલગીરી કરતા ઉભા છે, તેની સમક્ષમા ઉજમવહુએ જાહેર કર્યું કે, મારે મારા ધણીની પાછળ બળી મરી સતી થવું છે, હવે મારે જીવવું એ ધિક્કાર છે. વહુ સતી થવાનુ કહે છે તે સાભળી સાસુએ પણ કહ્યુ કે મારે પણ જીવીને શું કરવું છે, માટે ચીતા ખડકી બળી મરૂં આ સાભળી લોકોમાં ભારે શોક પેદા થયો, તેઓ આ સાસુ વહુને વારવા લાગ્યા પણ શુદ્ધ સતી ઉજમવહુ એકની બે ન થઇ, ને ત્રાય ત્રાય કરી સ્મશાનમા જે ચાંબે કરતા ચાલ્યા. સ્મશાનમા બે ચીતા ખડકાવી તેમા પ્ર-

થમની ચીતામા સસુએ બેસી અગ્નિદાહ દેવરાવ્યો ને ઉજમવહુ ચીતામા પડવા જાય છે કે તેના પ્રથમના કાવતરાના સંકેત પ્રમાણે કાસીદ કાગળ લઇ હાજર થયો, ને વાચી જોતા જણાયુ કે બાપ બુડી ગયો પણ દીકરો મલુકચંદ બચી કુશળ છે તે થોડા દીવસમા ઘર તરફ આવશે આ સમાચારથી લોકો રાજી થયા, અને કહેવા લાગ્યા કે વેલચંદ શેઠનું બહુ બુરૂ થયું, પણ દીકરો મલુકચંદ બચ્યા એટલે તેનો બાપ તથા મા નશીબદાર ગણાય, આ કાગળથી ઉજમવહુ કે જે પતિવ્રતા હતી તેને બળતી અટકાવી અને તેની સાસુ બળી ગઇ ડોશી બળી મરવાથી ઉજમવહુને તેના તરફનુ સાલ ભાળસી ગયુ, એટલે વળ તે નવા નવા યાર સાગે ઇશક માની મોજ ભોગવવા લાગી એવામા થોડા દીવસમાં વેલચંદ તથા મલુકચંદ બંને બાપ દીકરો પરદેશથી કમાઇ પોતાને ઘેર આવ્યા. આ બનેને હયાત દેખી લોકો આશ્ચર્ય પામ્યા ને કહેવા લાગ્યા કે તમે બને દરીયામા બુડી ગુજરી જવાના માઠા સમાચારના કાગળ અહી આવવાથી ઉજમવહુ તથા તેની સાસુ બંને બળી મરી સતી થવા તૈયાર થઇ હતી, તેવામા બીજો કાગળ આવ્યો તેમા મલુકચંદ કુશળ છે એવો કાગળ અહી આવવાથી તેની સ્ત્રી ઉજમવહુ જીવતી રહી ને તેની સાસુ મલુકચંદની મા બળી સતી થઇ સ્વર્ગમા ગઇ, આ સાભળી બંને બાપ દીકરો ઘણા દીલગીર થયા પણ શું કરે નશીબની વાત, પરમેશ્વરના ઘર આગળ કોઇનો ઉપાય નથી, એમ કહેવા લાગ્યા. કોઇ દુશ્મને આવી રીતે ખોટું તરકટ કરી કાગળ લખ્યા એમ માન્યું.

વારતા ૧૨ મી.

વ્યભીચાર કરીને ચતુરાઈ કરનાર દુમતી.

નનુશા ને ભગુશા બે ભાઈ વાણીઆ હતા, તેઓ ઘણી દુર્દશામા હતા, તેમને રહેવાને નાની સરખી પર્ણકુટી હતી, જેથી બનેને પોતાની સ્ત્રીઓ સાથે રહેવાનુ અનકુળ પડતું નહોતુ, તેથી તેનો બાધ ભગુશા ગતના પરવારી દુકાન ઉપર સુવા જતો હતો, અને મ્હોટો બાધ નનુશા પોતાના ઘરમા પડી રહેતો હતો. ન્હાના બાધ ભગુશાની સ્ત્રી કુમતિ પતિના વાળુ કરી ગયા પછી પોતે જમી કરી ચુલા અબોટ કરી વાસણ કુસણ માજી દુકાન પર સુવા જતી, ત્યારે ઘરમાથી નીકળીને યારને ત્યા ઘડી બે ઘડી રહી વિલાસ કરીને, દુકાનપર મોડેથી સુવા જતી! એમ ઘણા દીવસ સુધી ચાલ્યુ કેટલાએક દિવસ તેનો પતિ ભગુશા બોલ્યો નહી, પણ તેને કાંઈ શક પડયો ત્યારે સ્ત્રીને ધમકાવીને કહ્યુ કે રાંડ! આટલી બધી મોડી કેમ આવે છે? સ્ત્રીએ કહ્યુ મારો શો વાંક? જ્યારે વાસણ કુસણ માંજીને પરવારૂ. ત્યારે આવુ કની ? ઘરનુ સઘળુ કામ મારે કરવું પડે છે. ભાઈજી કાંઈ એ-ણેજ આડો હાથ દે છે. તે સાભળી ધણીને ભાભી ઉપર ક્રોધ ચડયો અને બીજે દિવસે જ્યારે સ્ત્રી નહતી ત્યારે ભાભીને કહ્યું તમે મારી બાયડીને કેમ કનડો છો, અને એકલી પાસેજ કામ કરાવો છો? શુ એણે ચોરી કરી છે કે અરધી રાત્રી સુધી રોકો છો? ભાભીએ કહ્યુ કે કદી હુ તો જુઠું બોલતી હઈશ એમ તમને લાગશે પણ માને પુછો કે એ તો એનજ વાળી માજીને જમ્યા પછી તમારી પછવાડેજ ચાલી આવે છે, ને કામ તો

સઘળું હું કરૂ છુ પછી તો ગમે ત્યા ભટકવા જાય તેની અમને શી ખબર? ડોશીએ પણુ તેજ પ્રમાણે કહ્યું, ત્યારે ધણીને ખાત્રી થઇ ને કહ્યુ કે જો એમજ હશે તો આજ હુ કમાડ ઊઘાડનાર નથી એમ કહી દુકાને ગયો રાત્રે જમવા આવ્યો ને જમીને દુકાને સુઇ રહ્યો, પણુ અગીઆર વાગ્યા સુધી સ્ત્રી કુમતિ આવી નહી, ત્યારે તેની ખાતરી થઈ કે રાડ ભટકવા જાય છે, પણુ હુ જ ખરો? એમ કહી સાકળ અટકાવીને માહે પેઠો, બાર વાગ્યા ને સ્ત્રી કુમાત કમાડ ખખડવવા લાગી. ધણીએ કહ્યુ, રાંડ! હવે ઉઘાડનાર નથી, આટલા દિવસનુ તારૂં કપટ આજ પકડાયું છે, માટે હવે તો તને બહાર રાખીશ ને સવારે બધાને ભેળા કરીને તારૂ નાક અને ચોટલો કપાવી ગધેડાપર બેસાડીને કાઢી મુકીશ સ્ત્રી કુમતિએ કરગરીને કહ્યુ એટલો ગુન્હો માફ કરો. એકવાર તો સરકાર પણુ માફ કરે છે ને હવેથી હુ નાહ કરૂં; પણુ ધણીએ માન્યુ નહી ત્યારે તેણે તેને ધમકી આપીને કહ્યું કે જો નહિ ઉઘાડો તો હુ કુવામા પડીને આપઘાત કરીશ, તો તમને સ્ત્રી હત્યા લાગશે એમ કહી પાસેજ કુવો હતો તેમા એક મોટો પથરો ઉંચકીને નાખ્યો ને અંધારે કમાડ આગળ ઉભી રહી. પથરાનો ધબાકો ધણીએ સાભળ્યો તેવો તે ગભરાયો, હાય હાય! ઘર ઘાલ્યુ હુ તેની પુઠે પડયો અને કમાડ ઉઘાડ્યું નહિ તેથી તેણે આબરૂ માટે કુવો પુર્યો હવે સરકારનો ગુન્હેગાર થઇશ એમ કહી કમાડ ઉઘાડી બહાર આવ્યો કે બાયડી ચુપચુપ માહે પેશી ગઈ અને બારણુ વાસી સાકળ અટકાવી દીધી—પીટયા હવે જો સવારમા તને ફજેત કરૂં છુ। તેવુંજ ધણીએ જાણ્યું કે આ તો રાંડે કપટ કરીને મને છેતર્યો ત્યારે તેણે તેને કાલાવાલા,

ફરી કહ્યુ કે દયા ડાકણને ખાય છે, અને તું આવી અધર્મી થાય છે, તું ઉલટી બહાર ગઇ ને હું તારા સારા માટે તારી અમસ્તી સહેજસાજ મશ્કરી કરતો હતો એટલામા તે મને કહ્યુ કે હુ કુવામા પડુ છુ, તે તારો ધબાકો સાભળીને હુ તારી દયા ખાતર બહાર આવ્યો કે રખેને તારા જાનને નુકશાન લાગે, પણ તું આવુ કપટ કરે છે, તે તને છાજતું નથી, આથી તારા ઉપર ઇશ્વરનો કેટલો બધો કોપ થશે એનો વિચાર કર અને તું ઉઘાડ હવેથી હું કોઇને વાત કહેનાર .નથી. પણ આ કુમતિના મનમા કંઇ અસર થઇ નહિ. તે હસીને તેના પર ગાળોનો ઠોક પાડી કહેવા લાગી કે હું બહાર ગઇ તે માફ માગી પણ તે ઉઘાડ્યું નહિ, તો તારૂં લાગ્યુ, તું ભોગવ તું રોજ મારાપર આરોપ મુકે છે કે હું બહાર જાઉં છું, પણ સવારે સઘળા લોકો ભેગા થશે ત્યારે ખબર પડશે કે કોણ બહાર જાય છે. એમ કહી સુઇ ગઇ અને બિચારો ભગુશા ટાઢે ઠુઠવાતો બહાર બેસી રહ્યો સવારે લોકો ભેગા થયા ત્યારે આ કુમતિ ફરિયાદ કરી કહેવા લાગી કે જુઓ ભાઇ રોજ મને કહે છે કે તું ફરતી ફરે છે, પણ મારા સુતા પછી તે રોજ આથડવા જાય છે. તેથી તે કમાડ વાસી રાખ્યુ છે, હવે એને શીખામણ આપો કે ફરીથી એવું કામ ન કરે, નહિ તો હુ તેને સઘરીશ નહિ, તે સાભળી ધણી ભગુશા શરમાઇ ગયો ને તે દીવસથી તેનુ કાળુ મો કરી આ કુમતીને કાઇ પણ બોલ્યો નહિ ને જે થાય તે મુગે મોડે જોયા કરે અને આ રોજ નવા નવા યાર શોધ્યા કરે.

વારતા ૧૩ મા.

પ્રેમલાલ અને મણી.

રંગપુર શહેરમા દીપચંદશા કરીને એક મોટા ધનાઢ્ય વેપારી રહેતો હતો તે ઘણો પૈસાદાર હતો તેની સ્ત્રીનું નામ સુકુમારી હતું, સુકુમારને એક પુત્ર પ્રસવ્યો તેનુ નામ પ્રેમલાલ પાડ્યું તે ત્રણ વરસનો થયો એટલે તેના પિતાએ એક બીજા શેઠની પુત્રી ચપળમતિ વેરે તેની સગાઈ કરી અને તેને જે ઘરેણું ચડાવ્યુ તેમા એક અમુલ્ય લાલ હતી તે લાલ પોલી હતી. તેમા પોતાનો ખજાનો કયા દાટયો છે તેની ચીઠી કરીને અંદર ઘાલેલી હતી. વરસ બે એક પછી સોદાગરે પ્રેમલાલનુ લગ્ન કર્યું. જ્યારે તે છોકરો આશરે છ સાત વર્ષનો થયો, ત્યારે તેના દુર્ભાગ્યને લીધે તેના પીતા દીપચંદ કોઇ બુરા રોગને લીધે સ્વર્ગવાશી થયો તેના મરણ કેડે તેના મુનિમો અને મહેતાઓની દાનત પાક રહી નહિ, છોકરો ન્હાનો અને કોઈ બાબતમા જાણે નહિ તેથી તેમણે લાખો કરોડો રૂપીઆની રકમ ઉચાપત કીધી અને એ પ્રમાણે થોડી મુદતમા શેઠની સઘળી મીલકતનો નાશ કર્યો સઘળુ દ્રવ્ય ખુટી ગયુ, અને સોદાગર દીપચંદશાની સ્ત્રીની માઠી અવસ્થા થઈ આ વખતે છોકરો આશરે દશેક વરસની ઉમ્મરનો થયો હતો સુકુમારી સુતર વિગેરે કાતી પોતાના ઘરનો નિર્વાહ કરતી હતી છોકરો જ્યારે પુખ્ત ઉમરનો થયો ત્યારે તેને કોઇપણ રીતનો હુન્નર કરવાની તેના મનમા ચાનક પેઠી, જેથી તેણે કોઇ બહારગામ નીકળી જવાનો ઠરાવ કર્યો જ્યારે તેણે પોતાની માની રજા માગી ત્યારે તેની મા બોલી કે બેટા! તું આંધળાની આંખ પાંગળાનો પગ છું હું તારા વિયોગે

કેમ રહી શકીશ ? મે તને મારી નજર અગાડીથી કાંઈપણ દીવસ કહાડયો નથી તેવી માગ મોહથી એવુ કોઇપણ દીવસ કહેવાશ નહી એમ કહી આખમા આસુ લાવી રોઇ પડી, છોકરે દીલાશા આપી કહ્યુ મા ! તુ જાણે છે કે હવે આપણી કેવી દુર્દશા થઇ છે ઇશ્વરે આપણા ઉપર કેવો કોપ કર્યો છે ? તો હવે ઉદ્યમ કર્યા વિના છુટકોજ નથી છોકરાનો જ્યારે અત્યાગ્રહ દીઠો ત્યારે તેની માને તેને રજા આપવાની ફરજ પડી છોકરો માની રજા લઇ મુસાફરી કરવાને ચાલ્યો જ્યા રાત પડતી ત્યા વાસો રહેતો અને દિવસનો તે પ્રયાણ કરતો એમ કેટલેક દિવસે તે અનાયાસે તે પોતાના સસરાના શહેરમા આવ્યો તેની સ્ત્રી ચપળમતિ ઉમ્મર લાયક થઇ હતી. તેને પોતાને સાસરેથી આણુ આવ્યુ ન હતુ, તથા યુવાવસ્થામા તેની વૃતિ વ્યભિચાર ઉપર દોડી તેણે એક કઠીયારા માનાસગ સાથે મહોબત બાંધી અને હમેશ છાના માના તેને ઘેર જવા માડયુ

પ્રેમલાલ રાત્રે થાકયો પાકયો જઇને બોગજોગે તેના સસગનેજ પડાળે સુઇ ગયો અ.સરે અરધીરાત્રે તેની સ્ત્રી ચપળમતી પેલા કઠીયારા માનસિહને ત્યા જવાને માટે પોતાના હાથમા ફાનસ લઇને બહાર નીકળી ત્યા તેણે પોતાના ભરથાર પ્રેમલલને સુતેલો જોયો; પણ તેની આખે કામદેવનો અંધારો પડેલો હતો તેથી તે ઓળખી શકી નહી તે તેને કોઈ વટેમાર્ગુ જાણી પોતાના હાથનુ ફાનસ બતાવીને કહ્યું કે—અલ્યા જો તુ આ ફાનસ લઇ મારી સાથે આવીશ તો તને બે રૂપીઆ આપીશ પ્રેમલાલે તેના સામુ જોયુ કે ફાનસના પ્રકાશથી તેને ઝટ લઇને ઓળખી તો પણ તે છતો થયો નહી, હવે હું જોઉંતો

મરો કે એ ક્યાં જાય છે? ને ઉલટા બે રૂપીઆ મળશે એવુ વિચારથી તે તેની જોડે ચાલ્યો અને પોતાના હાથમા ફાનસ પકડ્યુ જ્યારે તેના, આશક પેલા માનસિંહ કડીયારાનુ ઘર આવ્યું ત્યારે પેલી ચપળમતી-સ્ત્રી એ-તેના અજાણ્યા ધણી પ્રેમલાલને જણાવ્યુ કે આ ઓટલા ઉપર બેસ હું તને પછી રૂપીઆ આપીશ. પ્રેમલાલે દીનતાથી કહ્યુ કે બાઇ તમે અંદર જશો કે તમારૂં ચિત કામમા લાગશે જેથી મારા રૂપીઆ આપવા સાંભળશે નહી માટે મહેરબાની કરી મને હમણાંજ આપો તો ઠીક પણ ચપળમતિ પાસે રોકડા રૂપીઆ નહી હતા તેથી પેલી પોતાના કાનની ઝાલ કહાડીને તેને આપીને બોલી કે જ્યારે હુ અંદરથી બહાર આવીશ ત્યારે તને બે રૂપીઆ આપી આ ઝાલ પાછી લઇશ એમ કહી જેવી તે કડીયારા માનસિંહના ઘરની અંદર ગઈ કે પ્રેમલાલ ઝાલ લઈ પોતાના દેશ તરફ નીકળી ગયો અને તેની આ ચપળમતિની હકીકત પોતાની મા સુકુમારીને પરિસ્થિત કહી પેલી ઝાલ તેના હાથમા આપી માએ કહ્યું કે બેટા એ વેચીને તું રૂપીઆ લઈ આવ કે જેથી આપણને વાપરવાના ઉપયોગમા આવે. છોકરો તે લઇ નાણાવટીની દુકાને ગયો ત્યા તેની કિંમત કરતા વાણીઓ લાગ્યો કે ઝાલ ભાંગી તેમાં કાંઈ છે કે લાખ છે તે મારે તપાસવું જોઇએ પછી છોકરાએ રજા આપી એટલે નાણાવટીએ તો ભાંગી એટલે તેની અંદરથી એક ચીઠી નીકળી છોકરાએ આ ચીઠી લઇને વાંચ્યા વગર ફરી બાંધી અને જે ઝાલના રૂપીઆ આવ્યા તે લઇને પોતાને ઘેર આવ્યો તેણે કસે બાંધેલી ચીઠી નકામી જાણી પોતાની એક બાજુમા નાખી મેલી તેણે કેટલાએક દિવસ સુધી તો પેલા બાંધેલા

જાશના રૂપીઆ કરજસારથી વાપર્યા જ્યારે તે થઇ રહ્યા ત્યારે તેણે કાંઇ શોધવાને મસે પેલી બારી ઉઘાડી તો તેને બાપની અદરની ચીઠી હાથમા આવી આ ચીઠી તેણે વાચી તો પોતાની દોલતનું તેને ઠેકાણું મળ્યું તેણે અમુક જગ્યાએ ખોદ્યું ત્યારે પાર વિનાનું તેને દ્રવ્ય જડ્યું. મહેતા મુનિમ વિગેરે લોકોને રાખ્યા, બાપનો સરસામાન જે લોકોને વેચાતો આપ્યો હતો તે તેણે વ્યાજ સાથે આપી પોતે પાછો ખરીદ કર્યો આ વિષેની ખબર તેના સાસરાને પણ મળી.

તેની મા સુકુમારીએ તેની બાયડી ચચળમતિને બોલાવવા જવાનું કહ્યું ત્યારે તેણે કહ્યુ કે હરગીજ જવાનું નથી. અને તેવી સ્ત્રિને હું કદી સઘરનાર નથી માએ કહ્યુ સપુત બાપના બેટા કોને કહે છે, મોટું મન રાખીએ કોઇ વખત બાળક છે ને ભૂલ્યું તો શું થઇ ગયુ ? કઇ કુંભારના ઘરનું હાડલું છે કે બદલાવીએ ? માનું વચન માન્ય કરી છોકરો વહુને આણુ કરવા ગયો તેના સસરાને ખબર થઇ કે તેને ,ઘણા માન સાથે સામો તેડવા આવ્યો. તેની સાળી મણી કરીને હતી તે તેની બેનના સઘળા ચરિત્રની વાકેફ હતી કેમ) તે બંનેના ઓરડા પાસે પાસે હતા; તે જાતે પવીત્ર હતી, તેણે આજે નિશ્ચય કર્યો કે મારી બેન હવે તેના ધણીથી કેવી રીતે વર્તે છે તે મારે જોવું એવા વિચારથી તે તેના ઓરડા સામે નજર રાખીને બેઠી.

સોદાગર દીપચંદશાનો છોકરો તેની સ્ત્રી ચપળમતિ સાથે વાતો કરતો હતો તેથી ઘણી રાત ગઇ, પણ સ્ત્રી ચપળમતિ પેલા - કરિયારા માનસિંહને ત્યાં જવાને તલપાપડ થઇ રહી હતી તેના મનમાં એવો વિચાર હતો કે જો મારો પતિ ઉઘી જાય તો.

આશકને જઇને મળી આવું, તેથી તેણે પોતાના ભરથારને ઉંઘાડવાને અનેક ઉપાય યોજ્યા તે જોઇ તેની બહેન જે સઘળું જોયા કરતી હતી તે બળાપો કરી તેની ચાલ ધિક્કારવા લાગી પ્રેમલાલે પોતાની સ્ત્રી ચપળમતી સાથે ચોસર માંડી કે જો હું હારૂં તો તને આટલા રૂપીઆ આપું કેટલીએક વારે તે હાર્યો ત્યારે તેણે સ્ત્રી ચપળમતિને સરતના રૂપીઆ આપ્યા, તેમા બે ઓછા આપ્યા સ્ત્રી ચપળમતિ ગણીને બોલી-સ્વામીનાથ! બે ઓછા શા સારૂ આપો છો તેના ધણીએ કહ્યું ઓછા ક્યા છે? હું તારી પાસે બે રૂપીઆ માગતો હતો તેના મે વાળી રાખ્યા, સ્ત્રીએ કહ્યું, તમે શાના માગો છો? તેના મરદે કહ્યું ફલાણા દિવસે તારા આગળથી હું તને પાનસ લઈ ફકીરાગ માનસિહને ઘેર મેલવા આવ્યો હતો તેના આમ સાંભળતાંજ તે સ્ત્રી ચપળમતિ ફીકી પડી તેની બહેને ધ્યાન કર્યો કે ગડના લક્ષણ તો આગળથીજ જોઇ નગો જણાય છે પેલી ચપળમતી તો પાણી પાણી થઈ ગઇ અને પોતાનો પતી જ્યારે ઉંઘી ગયો કે તરતજ તે પોતાના હાથે પોતાનાજ ગળામા છરી ખોશી મર્ણ પામી, એ સઘળો બનાવ તેની બહેને દીઠો હતો, પરોઢમા સોદાગર દીપચંદ શાહનો પુત્ર પ્રેમલાલ જાગી ઉઠ્યો અને જુવે છે તો પોતાની સ્ત્રી ચપળમતિએ આપઘાત કર્યો માલમ પડ્યો તે બગબર લાગલી વાત પોતાના સસરાને કરી સસરાએ જાણ્યું કે તેડવાને બહાને તે જમાઇએ આવી છોડીને મારી નાખી માટે તેને ઠેઠ પહોચાડું પેલી બહેને વિચાર કર્યો કે આ અમસ્તો નાહક માર્યો જશે તેથી તેણે યથાસ્થિત હકીકત બની હતી તે સઘળી કહી દીધી, જે સાંભળી તેનો બાપ મુગો થયો ત્યા તેની સ્ત્રી ચપળમતિના હાડાપાણી થયા પછી તેણે

પોતાના સસરાની રજા માગી ત્યારે તેના સસરાએ કહ્યું, આ મારી બીજી છોડી છે તેને પરણીને લઈ જાઓ પેલાએ કહ્યુ કે મારે તો તમારી કોઈ છોડી જોઈતીજ નથી તે વખતે મણીએ તેને સમજાવ્યો ને કહ્યુ કે "તું મને પરણીજા–હું તને કરી બતાવીશ" તે સાભળી પેલા પ્રેમલાલને સંદેહ પેઠો કે એ મને શું કરી બતાવવાની છે, હું જોઉં તો ખરો ? પછી વિચાર ફેરવી તેને પરણી પોતાને ઘેર લઇ ગયો અને પોતાની માને સઘળી વાતથી વાકેફ કરી.

પછી તેણે માન ભરીને સફર કરવા જવાનો ઠરાવ કર્યો પોતે ભિખારીઓ વગેરેને લુગડા આપ્યા અને જવાના દિવસે પોતાની સ્ત્રી મણીની સાડી ઉપર લખી ગયો કે તું મને કરી બતાવવાની છે તે આટલા વાના કરી દેખાડ " (૧) સ્ત્રી કરી પુત્ર જણાવો (૨) આપણા શહેરની વીસ કોસમા મારા આવવાના રસ્તામા જે ઠેકાણે પાણી ન હોય ત્યા વાવ ખોદાવ અને (૩) બીજી કોઈ જગાએ એક બાગ બનાવ જે આવતી વખતે મને જોવાને મળે ! પતિના પરદેશ ગયા પછી આશરે પાચ સાત દિવસ પછી સ્ત્રીની નજર સાડી ઉપર પડી અને વાચીને ધ્યાનમાં લીધુ કે મારી ચતુરાઇ જોવાને આમ લખેલુ છે, વાવ અને કુવો બાધવાને વગેરે તેની પાસે પુરતા નાણા નહોતા તેથી તેણે પોતાના ઘરમાથી એક ઠાલો પ્રશકોતરો કહાડયો અને તેની અંદર પત્થર વિગેરે ભરી બોજાદાર કરીને તે પોતાના ધણીના એક ગુણવન્તશા મિત્રને ત્યા લઈ જઈ કહ્યુ કે, આ પેટીની અંદર જવેરાત છે તેની કુંચી એમની પાસે છે માટે તે તમે રાખો અને હમણા રૂપીઆ આપો માગ્યા તેટલા આપ્યા. ને લઇને પો-

તાની સાસુ પાસે આવી અને કહ્યું કે હું થોડા દહાડા મારા પિયરમા જઇ આવું એમ કહી ડાબડો લઇ આગળ ચાલી જ્યાં પાણીની તંગી હતી તે ગામના પટેલ પાસે આવી કહ્યું કે અહીંયા મારે વાવ ખોદાવવી છે તે કામ તમે શરૂ કરો, તેનું ખરચ વિગેરે હું આપીશ, પછી તેને ખરચ વિગેરે આપી તે કામ શરૂ કરાવી આગળ વધી, આગળ જતા એક બીજું ઉત્સાહપુર નામે ગામ આવ્યું, તે ઘણું સરસ હતું પણ ત્યા બાગ નહોતો તેથી ત્યાના મજમુંદાર લાલશંકર પાસે બાગ અને કુવો બનાવવાની ગોઠવણ કરી તે રૂપીઆ વિગેરેનો બંદોબસ્ત કર્યો, ત્યાંથી તે ચાલતી ચાલતી કોઇ મોટા હરીપુર નામે શહેર આગળ આવી તેણે મરદનો સ્વાગ લીધો હતો. જેથી તેને કોઇ એમ નહી ધારી શકતું કે આ સ્ત્રી છે, ગામમા એક સોદાગરને ત્યા તે ઉતરી, વાતચીત કરતા સોદાગર તેની બોલવાની છટા રૂપ ચતુરાઇ ઉપરથી સમજ્યો કે આ કોઇ હુશીઆર આદમી છે, તેથી તેણે પોતાની એક ઘણી રૂપાળી સુંદરમતી દીકરી હતી, તે તેણે પરણાવી તેને સાથે લઇને પોતાના શહેર તરફ ગઈ તે ત્યાં સુંદરમતી સ્ત્રીને પોતાની સઘળી વાતથી વાકેફ કરી અને તેને પણ મરદનો પોશાક પહેરાવ્યો, તે શહેરમા એક રૂપા ભરવાડણ રહેતી હતી જેને ત્યાથી ખાનદાન લોકો દુધ લઈ જતા હતા, તેને ત્યાં તેમણે ઉતારો કર્યો, થોડીવાર પછી રૂપા ભરવાડણને તેમણે સઘળી વાત જણાવી, અને પોતે પાછો સ્ત્રીનો સ્વાગ લીધો, સાંજે પ્રેમલાલનો સીપાઈ ખાનબેગ તેને ત્યાં દુધ લેવાને આવ્યો, તે વખતે રૂપા ભરવાડણે સીપાઇને કહ્યુ કે તું તારા શેઠને જઇને કહેજે કે મારે ત્યા કોઇ ખુબસુરત સ્ત્રીઓ આવી છે, જે બીજે દીવસે સીપાઇ

જ્યારે દુધ લેવાને આવ્યો ત્યારે તે સ્ત્રીએ સાકર વગેરે તેજાના નાખી સીપાઈને દુધ દોહીને આપ્યુ. સીપાઈએ શેઠને પાયું ? તેના સ્વાદથી ખુશી થયો, તેણે સીપાઈને પુછ્યું કે દુધ ક્યાંથી લાવ્યો ? તેણે ભરવાડણને ઘેર બે સ્ત્રીઓ આવ્યાની વાત કરી, તે સાભળી પ્રેમલાલ શેઠનું મન લલચાયુ, અને દુધનો હીસાબ કરવાનું મસ કહાડી તેને ઘેર ગયો પ્રેમલાલ સોદાગર પેલી સ્ત્રીઓ જોઈ ખુશી થયો અને તેનુ નામઠામ વિગેરે પુછી પ્રમવાની ખુશી બતાવી જવાબમાં પોતાના નામ ઠામ તેમણે અવળા રીતે કહ્યા જેથી સોદાગર ઓળખી શક્યો નહી, પછી તેમણે લગ્નની વાત કબુલ કરી ત્યાથી સોદાગર ઘર આગળ ગયો ને, પોતાની આ મણીને તેડવા પાલખી મોકલી, પણ તેણે ન જતાં પેલી નવોઢા સુંદરમતિને શીખવીને વીદાય કરી. એમ આવ-જા કરવાથી ઘણી મુદ્દત થઇ, અને સોદાગર પ્રેમલાલના પેટના પેલી નવી સુંદરમતિને દિવસ રહ્યા. આશરે સાતેક મહીના થયા એટલે તેણે પાલખીને પાછી વાળવા માડી તે નવી સ્ત્રિએ મોકલી જણાવ્યું કે હવે અમે અમારે દેશ જઈએ છીએ, તે સાભળી પ્રેમલાલે ફરીથી પાલખી મોકલી તેને બોલાવી કહ્યુ કે તારા ઉપર મારો ઘણો પ્યાર છે. અને હવે તું જો તારે દેશ જાય છે. તો તારી જે ખુશી હોય તે મારી પાસે માગી લે. તેણે કહ્યુ કે મારી પાસે સઘળી દોલત દુનીઆ છે, પણ જો વખતે આપવાનું ધારતા હો તો આપનો રૂમાલ, વીંટી અને ડોકની મોતીની માળા તે મને બક્ષીસીમાં આપતા જાઓ. શેઠે તે સઘળું તેને સ્વાધીન કરી ઘણો હર્ષ બતાવ્યો તે તેની રજા લઇ રૂપા ભરવાડણને ત્યાં આવી અને ત્યાંથી બને જણીઓ રૂપા ભરવાડણને સંતુષ્ટ

કરી વિદાય થયા તેમણે પાછો મરદનો પહેરવેશ પહેરી લીધો. પેલી સુંદરમતી સ્રીના બાપનું નગર હરીપુર આવ્યુ, ત્યા તેને સ્રીનો પહેરવેશ પહેરાવી તેના બાપને સ્વાધીન કરી કહ્યુ કે એને પુત્ર પ્રસવશે ત્યારે હુ તેડવા આવીશ એમ કહી ત્યાથી પોતે નીકળી આગળ આવી તો વાડી ને વાવ તૈયાર થઇ હતી તે જોઇને ગામમા પેઠી પેલી બીજી સ્રી સુંદરમતિએ છોકરાને જન્મ આપ્યો ત્યાથી તેને બોલાવી મગાવ્યો, અને છાનોમાનો એક ઓયરામા રાખી તેને પાચ વર્ષનો કર્યો, કેટલાએક દીવસ પછી સોદાગર પ્રેમલાલ આવ્યો તેણે રસ્તામા વાવ ને બાગ જોઇ તેના ઉપર સ્રીનુ નામ કોતરેલુ હતુ તે વાચી પોતે ખુશી થયો જ્યારે તે મહેલમા એકાતે બેઠો ત્યા તેની સ્રી મણીએ છોકરાને બહાર કાઢી રૂમાલ ઓઢાડી આગળીએ વીટી પહેરાવી ડોકમા માળા ઘાલી તેના ખોળામા બેસાડ્યો સોદાગર અજબ થયો ને પુછ્યુ કે એ કોનો છોકરો છે ? સ્રી બોલી કે જેનો હશે તે પોતાની મેળે ઓળખશો જ્યારે તેણે નીશાનીઓ જોઇ ત્યારે તેને ખ્યાલમા આવ્યુ કે મે પરદેશ જતા સાડી ઉપર લખ્યુ હતું તે પ્રમાણે તેણે કર્યુ છે. તેણે સ્રી મણીને કહ્યુ કે છેક ત્યા સુધી તું કેમ આવી? સ્રી મણી બોલી, આવી તો શું થયુ ? હુ તમારી આયડી છુ એમ કહી પેલી સ્રી સુંદરમતિની વાત જાહેર કરી. ધણી તેની બુદ્ધિ ઉપર ખુશી થયો તેણે પુછ્યું કે તું ખરચવાને રૂપીઆ કયાથી લાવી ? સ્રીએ તે બાબત પોતે જે ચતુરાઇ ચલાવી હતી તેનો ખુલાસો કર્યો. તેનુ પારખુ જોવા તે મીત્ર ગુણવતશીને ત્યા ગયો અને જોયું તો પેટી અંદર પથરા દીઠા તેથી તેને

પકડો ભરસો પડ્યો પછી તેણે પેલી સુંદરમતિ સ્ત્રીને પણ તેના પિતાના ગામથી બોલાવી મગાવી બંને ઉપર ઘણો પ્યાર રાખવા લાગ્યો.

વારતા ૧૫ મી.

ઠાકોર કીશોરસિંહ તથા તેની સ્ત્રી કુસુમસુંદરી.

કોઇ કંગાલ રજપુત કીશોરસિંહ કરીને હતો, તેની સ્ત્રી કુસુમસુંદરી કરીને ઘણી ચતુર હતી, તેનુ મન વ્યભીચાર ઉપર દોડ્યુ. એક દિવસ તે રજપુતાણી બહાર જતી હતી તેવામા તેની સુરત નગરના નગરશેઠ કેશવલાલના એક ખુબસુરત છાકરા ગુલાબચંદ ઉપર પડી, તે બંનેની આંખ મળી અને તેમને દોસ્તી થઇ, તે જુવાનથી સ્ત્રીની નિવૃતિજ ખસી ગઇ, અને જ્યારે તે રસ્તે થઇને પોતે જતી હતી ત્યારે શેઠની હવેલીમા સામુ પોતે ચકોર જેમ ચંદ્ર સામુ જુએ તેમ જોતી હતી. તેણે એક દિવસ સ્નાન કરી અને નદી ઉપર બોલાવ્યો, અને કહ્યું કે હું તારા ઉપર આશક પડી છુ માટે મારી સાથે દોસ્તી બાંધ. છોકરો ચતુર હતો પણ વાણીઆની જાતને લીધે તેનામા સ્વાભાવિક રીતે હિંમત નહોતી, તે બોલ્યો કે જો તારો પતિ જાણે તો મારૂં માથુ કાપી નાખે અને મારી સ્ત્રી સોહાગણવતી રાંડે, મારૂં સઘળુ દ્રવ્ય અકારજ જાય અને મા બાપ ભીખ માગે માટે તેવી વાતમાં હું સમજતો નથી, સ્ત્રી કુસુમસુંદરીએ ધીરજ આપી કહ્યુ કે મારા ધણીને હું પરદેશ કાઢુ તો કેમ? પછી તમને કોઇ જાતની હરકત છે, તે વાત વાણીઆએ કબુલ કરી એટલે સ્ત્રી કુસુમસુંદરી

તેની રજા લઇ પોતાના ઘર આગળ આવી, અને પોતાના ધણી કીશોરસિંહને પરદેશ જવા વઢવા લાગી કે તમે કાંઇ ઉદ્યમ કરતા નથી તો આપણું શી રીતે પુરૂં થશે? અગાઉ પેટ અવતાર પડશે તો તેના ખરચખુટણ શી રીતે કાઢશો, ધણીએ કહ્યું કે હું શું કરૂં! કાંઇ ભણ્યો નથી કે કોઇની ગુમાસ્તી કરૂં આએ કહ્યું તેની તમારે ફીકર રાખવી નહિ, એમ કહી થોડેક દુર એક કાગડો બેઠો હતો તેને ઝડપ લઇ પકડી આવી, અને તેના પગ બાંધી ધણીના હાથમા આપ્યો ને કહ્યુ કે આ તમે વેચવા જાઓ ને એના હજાર રૂપીઆ કોઇ આપે તોજ આપજો. વેચ્યા વગર આવો તો તમને પરીવાના સમ એમ કહી મુરખ ધણીને જોતરા વાળવા કહાડ્યો કે પછી પોતે ગમે તેમ વાવટા ઉડવે.

રજપુત કીશોરસિંહ કાગડો વેચવા ચાલ્યો, તેણે ગામેગામ ફરવા માડ્યુ. જ્યારે કોઇ કીમત પુછતું ત્યારે તે હજાર રૂપીઆ કેહેતો હતો, તે સાંભળી લોકો તેની મશ્કરી કરી હસતા હતા કે ભણેલા પોપટના એટલા રૂપીઆ તો બહુજ, આથી ઘરાક થયો નહીં, જે તેની કીમત સાભળતું તે તરતજ ભડકી ઉઠતું હતું. આણી તરફ રજપુત આથડતો અને પેલી તરફ રજપુતાણી કુસુમસુંદરી પેલા નગરશેઠના દીકરા ગુલાબચંદથી રાત દિવસ વિલાસ કરતી હતી, ગરીબ બીચારો રજપુત ઘણે દિવસે આથડીને ઉજ્જેનમા આવ્યો તેણે બજારમા જઈ કાગડો બતાવ્યો કે કેટલાક લોક તેની આસપાસ વીંટળાઈ વળ્યા અને મશ્કરી કરવા લાગ્યા એટલામાં જગીયો અને જવેરી ઠગ આવ્યા તેમણે તેને દીઠો જગીઓ જવેરીઆને બોલ્યો જે આ કોઈ ભોળો માણસ છે

તેને કોઇએ કપટ કરીને કાગડો વેચવા મોકલ્યો છે, એટલે તે-
ઓએ તેમને બોલાવ્યો અને તેમણે કહ્યું કે ઠાકોર કાગડાનું શું
લેશો. ત્યારે તેણે કહ્યું હજાર રૂપીઆ. ત્યારે બંને કહે હજારના
કાકા એમ કહી તેના હાથમાંથી કાગડો લઈ ઉડાવી દીધો. રજપુતે
તેના ઉપર ક્રોધ કરી ગાળો દીધી કે મારો કાગડો લાવ બંને
બાઇએ કહ્યું કે તારે રૂપીઆ લીધાથી કામ છે કે બીજું કંઇ?
ચાલ તને રૂપીઆ ગણી આપીએ. એમ કહી તેને ઘેર તેડી જઈ
હજાર રૂપીઆ ગણી આપ્યા અને ઘણો સત્કાર કરી પોતાને ત્યાં
આઠ દીવસ સુધી રાખી તેની સારી બરદાસ કરી પછી જ્યારે
તેને ધીરે ધીરે વાત પુછી, ત્યારે રજપુતે કબુલ કર્યું કે મને મારી
સ્ત્રીએ વેચવા મોકલ્યો છે. બંને બાઇએ ઠરાવ કર્યો કે આપણે
જઇને એની સ્ત્રીના લક્ષણ જોવા. તેથી રજપુતે જ્યારે જવા માંડ્યું
ત્યારે પેલા જણે કહ્યું કે અમે તમારે ત્યાંની અમારી બાઇને
જોવા આવીએ કે? રજપુત બોલ્યો અમારા ધન્યભાગ્ય ક્યાંથી કે
અમારે ઘેર આપ પધારો! પછી જગીઓ રજપુત કીશોરસિંહની
જોડે ચાલ્યો. કેટલાએક દીવસે રજપુત કીશોરસિંહ પોતાને ગામ
આવ્યો. ત્યાં દિવસ આથમ્યાને ઘડીક બાકી હતી તેથી જગીએ
અટકાવ્યો કે આજ ઘેર જવાનું મુહુરત નથી, માટે આજની રાત
ચોરામાં પડી રહો અને કાલે જઈશું. તે તેણે માન્ય કર્યું પહોર
રાત વીત્યા પછી જગીઓ કહે ઠીક, તારે ઘેર જઇએ પણ તારે
ઘરમાં જવાનું મુહુરત નથી માટે મને પેસવા દેજે, પછી કહું
ત્યારે તું અંદર આવજે. રજપુત કીશોરસિંહને બહાર ઉભો રાખી
જગીયાએ તેના ઘરના કમાડની ફાટમાંથી જોયું તો બાયડી ભેગો
કોઈ પુરુષ સુતેલો દીઠો તે જોઈ તેણે એકદમ રજપુત કીશોરસિં-

હને કહ્યુ કે કમાડ ઉઘાડાવ રજપુતે સ્ત્રીને સાદ પાડ્યો કે તેના પેટમા ધાસકો પડ્યો કે હાય! હાય! હવે એ આવ્યો ને શુ ક-રવુ વાણીઓ પીપળાના પત્રની પેઠે ધ્રુજવા લાગ્યો ને બોલ્યો કે મે તને નહોતું કહ્યુ કે તુ મને વગર મોતે મારીશ રજપુતાણી કુસમસુદરી કહે હવે ફીકર કરીશ નહી એમ કહી તેને એક કો-ઠીની અદર ઉતારી દીધો, તે જગીયાએ દીઠુ પછી સ્ત્રીએ બાગણુ ઉઘાડ્યું એટલે તેનો ધણી અદર આવ્યો તેની ખડકીમા ફાટી તુટલી ખાટલી હતી તે નાખીને જગીયો બારણા વચ્ચોવચ પડ્યો ને કહ્યુ કે ભાઇ હુ તો અહીજ રહીશ રજપુતાણી કુસમસુદરીએ પુછ્યુ કે આ કોણ છે? રજપુતે કહ્યુ મારો મીત્ર છે. સ્ત્રીએ કહ્યુ કે તમારો મીત્ર છે ત્યારે માહે બોલાવો, પણ તે ગયો નહી. રજપુત કીશોરસિહ ઉંઘ્યો પછી નગરશેઠના છોકરાને કાઢવા સાર સ્ત્રીએ ઘણા ફાફા માર્યા પણ જગીયા ઝવેરીનો ખાટલો વચમા હોવાથી તેનુ કાઇ ચાલ્યુ નહિ તેણે ઘડીએ ઘડીએ ડોકીયા કરવા માડ્યા કે જો તે ઉંઘી જાય તો તેને હુ કહાડુ મુકુ પણ જ-ગીયો તો આખી રાત ખાટલામા બેસી રહ્યો જ્યારે જ્યારે સ્ત્રી જોવા આવે ત્યારે પોતે રામ! રામ! એવા શબ્દ મોહડેથી બો-લતો એમ આખી રાત બંને જણા ઉંઘ્યા નહિ ને સવાર થયુ બીજે દીવસે સ્ત્રીએ તેને ખાવાનુ પુછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યુ કે મારે તો ખાવુ હરામ છે, એમ ત્રણે દીવસ સુધી અપવાસ કરી પડી રહ્યો આખરે તેણે જાણ્યું અહીંયા મને ત્રણ દિવસ થયા ને આમ હુ સાત દીવસ પડી રહીશ પણ પેલાને રજપુતનુ પાણી ખપતુ હશે કે નહિ, તેથી તે માહે ને માહે મરી જશે તોપણ તે કહાડનાર નથી તેથી તે પેચ કરી જવાને તૈયાર થયો અને

રજપુત કીશોરસિહને કહ્યુ કે ભાઇ ! આજ હું રજા લઉ . માટે કોઈ મને તારી યાદ દાખલ ચીજ આપ આખા ઘરમા ભુત ભુસકા મારે અને હનુમાન હડીઓ કાઢે તેમ હતુ તે જાણી રજપુતે કહ્યુ. એવી મારી પાસે શી ચીજ છે કે તને આપુ, હુ કાઇ એવો પૈસાદાર નથી કે ત રા લાયક મારી પાસે કાંઈ હોય માટે હુ ગરીબના ઘરમા આચર કુચરમાથી જે પસદ કરે તે આપુ જગીયો કહે કે હુ માગુ તે આપે એવુ વચન આપ એટલે રજપુતે વચન આપ્યુ, તેવુ તેણે કહ્યુ કે તારા ઘરમા જે પેલી કાઠી છે તે તું મને આપ રજપુત કશોરસિહ હસી બોલ્યો એમા શી વીસાત છે તે તમે માગી ! જગીયો કહે અમારા ગામમા એવો ઘાટ થતો નથી માટે જે હુ માગ ગામમા લઇ જાઉ તો મારા ભાઇબધો વીગેરે જોવા આવે ને ખુશી થાય તેથી આપ તો એ આપ રજપુતે કહ્યુ આપની મરજી હોય તો બેલાશક લઇ જાઓ જગીયો કહે ત્યારે તુ તેને બહાર કાઢવાને મજુર ને લેઇ આવ તે સાભળી રજપુત કિશોરસિહ મજુરોને લેવા ગયો તે વખતે પેલિએ વિચાર કર્યો કે મુઓ ચેતી ગયો છે; અ- મારી પાછળ પડ્યો છે પણ હવે મજુરને લાવ્યો તેમણે કોઠીને બહાર કાઢી જગીએ કહ્યુ કોઠી તો કઢાડી પણ મારૂ ગામ ઘણુ દુર પડ્યુ તેથી ત્યા સુધી શી રીતે લઈ જવાય માટે એક ગાડુ જોઇએ તે સાભળી રજપુત ગાડુ લેવા ગયો. તો પણ બાયડી કાઇ બોલતી નથી ને તમાસો જોયા કરે છે રજપુત ગાડુ લાવ્યો એટલે જગીએ કહ્યુ કોઠીને ઘણે દુર સુધી લઈ જવી તેથી માર્ગમા અથડાઇને ભાગી જાય માટે એને બમિમા પકડી હોય તો સારૂ તેથી હવે તુ છાણા લઇ આવ એમ કહી તેને એક

રૂપીઓ આપ્યો તે લઇ રજપુત છાણા લેવા ગયો અને થોડી-વારમાં લાવી છાણાનો મોટો ગજ માર્યો. તે સઘળા છાણા તેણે કોઠીની આસપાસ ખડકવા માડયાં. પ્રથમ હાથભર ખડકયા, ત્યા પણ બીબીએ જોયા કર્યું, ત્યારે તેણે રજપુત કેસરસિંહને કહ્યું કે ભાઇ! જો તારા ઘરમા ઘાસ હોય તો લાવ એટલે તેને સળગાવું તે સાંભળી વાણીઆ ગુલાબચંદશાને માહે પેશાબ થઇ ગયો પણ તેને તો ચોરની મા કોઠીમાં પેસીને રડે એવુ થયુ તેણે એવો નિશ્ચય કર્યો કે જો હુ બોલીશ તો બંનેની લાજ જશે માટે બળી મરીશ તો ખેર! રજપુતે ઘાસનુ પુળાયું ઉપરથી આણી આપ્યું. તે દેવતાથી સળગાવી કોઠીની આસપાસ ફરી તે કહેવા લાગ્યો કે જે બાજુએ પવન આવે ત્યાથી સળગાવુ કે જલદી પાકી જાય એ જોઈ બીબીને ધીરજ ન રહી, અને નિશ્ચે જાણ્યુ કે હવે એને બાળી નાખશે તો ફજેતી થશે તેથી લાગલીજ દોડીને તે નગરશેઠ ફેસલશાને ત્યા ગઇ જગીઆને ફક્ત ખુશહાલ કરીને ઘી કેળા કરવાની દાનત હતી તેથી બીબી જતી જોઇ તેણે હાથમા સળગતો પુળો ઝાલીને સળગાવવાનુ બધ રાખ્યુ.

શેઠનો એકનો એક છોકરો ગુલાબચંદ હતો તે ત્રણ દિવસથી જડતો ન હતો તેથી તેનો જીવ તો ઉડી ગયો હતો તેની પાસે આવી રજપુતાણી કુસુમસુંદરીએ કહ્યુ કે તમારા છોકરાને મારી સાથે છ માસની દોસ્તી હતી પણ મારો ધણી, એકાએક આખથી આવ્યો તેથી મેં તેને કોઠીમા સંતાડી રાખ્યો છે. પણ મારા ધણી સાથે એક માણસ આવ્યો છે તે કોઠી બાળી નાખે છે. માટે તમે જો જલદીથી એ કોઠી વેચાતી લઇ લ્યો નહી તો તમારો છોકરો બળી મરશે. તે સાંભળી ફેસલશા શેઠના મનમા

હાલા થઈ ગયા અને એકદમ પોતાની સાથે દરબાર વાણીઆ લઇ રજપુત કીશોરસિંહના ઘર આગળ આવ્યા એક પછી એક છાતીએ છાતી બીડીને મલ્યા ચાલો આપણે ઘેર અહીં શા માટે ઉતર્યા છો, શુ નગરશેઠ ને મારે ઘેર ના ઉતરો ને આવા ગરીબને ઘેર ઉતરો એ ઠીક કહેવાય મારે ત્યા આજનો દીવસ જમીને જાઓ જગીએ કહ્યુ કે મારે તો આ શહેરનુ પાણી પીવું હરામ છે ને તે કોઢી પાસેથી કેમે કર્યો ખસતોજ નથી ત્યારે શેઠે કોઢી બાણી જોઇને પુછ્યું આ તમે શુ કરો છો ? જગીએ કહ્યુ કે આવી કોઢીઓ અમારે ત્યા થતી નથી તેથી મારા દેશમા લઈ જવા વિચાર છે, પણ રસ્તામા વખતે ભાગી જાય માટે તેને પકડ્યુ છું નગરશેઠે કહ્યુ એ તો હું તમને નહી લઇ જવા દઉ. જગીયો કહે કેમ ? ત્યારે કહ્યુ જો ભાઇ ! હું નગરશેઠ કહેવાઉ ને મારા ગામમાથી કોઢી લેઇ જવા દઉં તો મારે નીચુ જોવું પડે અને અમને અપશુકન થાય જગીએ કહ્યુ કે આપનાર આપે છે ને લેનાર લે છે, તેમા તમારે શેનું નીચું જોવાનુ કે અપશુકન થશે ? નગરશેઠે કહ્યુ ના ભાઇ તેમ તો થવા દેનાર નથી. વખતે પાંચ રૂપીઆ કહો તો અવળા કરીએ, જગીએ કહ્યું કે હું તમારા રૂપીઆ ઉપર બેસી રહયો નથી નગરશેઠે કહ્યુ કે ત્યારે તમે જો અમારી ના કહ્યા છતાં લેઈ જશો તો અમે દરબારમા જાહેર કરીશું તે સાભળી જગીયાનો મીજાજ ગયો અને ગુસ્સો કરી બોલ્યો કે ફોફળીયા શેઠ મારે તારી કે તારા દરબારની કોઇની પરવા નથી. તારા દરબાર શુ કરવાનો છે ! તુ મને ઓળખતો ન હોય તો ઓળખજે કે હું ઉજેણનો જગીયો છું ત્યારે તો શેઠે ધીરા પડી કહ્યુ કે તમે કહો તે આપીએ દશ કહોનો દશ પચીશ કહો

તો પચીસ ને સો કહો તો સો આપીએ જગીયો કહે મારે રૂપીઆ જોઇતા નથી ચડતે ચડતે ફાફળશા શેઠે પાચ હજાર કર્યાં ત્યારે જગીયો કહે શેઠ દશહજાર કહો તો પણ નહી ત્યારે કહે જે લો દશહજાર જગીયો કહે ત્રીસ કહો તો પણ નહિ ફાફળશાહ શેઠ બોલ્યો હમારે તમારે વાદ પડ્યો તો લો ચાલીસ હજાર પણ તેને માન્યુ નહી ત્યા ભેગુ થયુ લોક શુ જાણે છે કે શેઠ મોટા છે તેને વાદ પડી ગયા અને મમતે ચડયા છે એ પ્રમાણે કોઇની ખેંચમખેંચ ચાલતા આખરે ફાફળશાહ શેઠ લાખ રૂપીઆ સુધી આવ્યો ત્યારે જગીયે કહ્યુ કે હુ તો સવા લાખ લેઇશ તે અહીં જ ગણી આપો ને પછી કોડા લેઇ જાઓ ફાફળશાહ શેઠે ગુમાસ્તાને હુકમ કર્યો કે જા અહીં આ કુચી લઇને રૂપીઆ ગાડી ભરીને લાવ તે સાભળી ગુમાસ્તો ગયો અને રૂપીઆ લેઇ આવ્યો નગરશેઠે રૂપીઆ ગણીને જગીઆને હવાલે કર્યાં કે તેણે કોડા તેમને હવાલે કરી ફાફળશાહ શેઠના ગયા પછી જગીયો રજપુતના ઘરમા આવ્યો અને હવે સારી રસોઈ સારૂ સીધુ સામાન લેવાને રજપુત કીશોરસિંહને મોકલ્યો તે દરમ્યાન તેની સ્ત્રી કુસુમસુંદરીને પુછ્યુ કેમ ભાભીજી હવે માતને બહાર કાઢશો કે રજપુતાણી હાથ જોડીને બોલી —

બાંધી મુઠી લાખ લે ઉઘાડી વા બાય;
કાગા મુલ હજારકા, તો કોઠી લાખ સવાય.

તમે મારી ધણી રાખ્યા તો તમને ફાયદો થયો, મને છતી કરી હોત તો તમારા હાથમા કાંઇ આવત નહી અને હુ વરણમાથી નીકળી ગઇ હત જગીયાએ ઘેર જતી વખત તેમાથી પચીશ હજાર રજપુત કીશોરસિંહને આપી તેનુ દારિદ્ર દુર કર્યું અને તે પછી કુસુમસુંદરીએ પોતાની કુટેવ છોડી દીધી

વારતા ૧૬ મી.

જહાંદારશાહ અને કુરમનુરજહાં.

મોગલ કુળમાં ઉત્પન્ન થએલા જહાંદારશાહ બાદશાહ આગળ દીલ્હીમાં રાજ્ય કરતો હતો, તે કેળવણી પામેલો, ન્યાયી અને એવો ઉદાર દીલનો હતો કે તે વખતે આખા હીન્દુસ્તાનમાં એના જેવો બીજો કોઈ રાજા ન હતો, ઉંચા કુળની રજપુતાણીઓ અને બેગમોથી તેનું જનાનખાનું દીપી રહેતું હતું તેને એક પાટણની રજપુતાણી પ્રાણથી પણ પ્યારી હતી રાજ્ય સંબંધી કામથી ફારગત થઈ તે કુરમની પાસે જતો ત્યાં તે પોતાની પ્રિયા સાથે હાસ્યવિનોદ ને શરાબબાજીમાં મશગુલ રહેતો. ત્યાં દારૂની પ્યાલીની ઘટમાળ, મનની લહેર ને અરહેબકેનું યુદ્ધ ચાલતું, પરી રજપુતાણી કુરમ હારી તથા પ્રેમ યુદ્ધમાં ઘાયલ-થઈને બાદશાહ તેની ગોદમાં પ્રેમમય યોદ્ધાની પેઠે અહર્નીશ આરામ કરતો અને આખા રાજ્યમાં કુરમ જેવું તેને બીજું કોઈ વહાલું નહોતું. જ્યારે તે પોતાની ગોદમાં લઈને અગાશીમાં બેસતો ત્યારે આજ ચંદ્ર હશે એમ ભુલીને ચંદ્રમુખી કુરમના સામું ઘણા લોકો જેતા આ પ્રમાણે બન્નેની મોજશોખ ને એશઆરામમાં તલ્લીન બાદશાહ કુરમના પ્રેમની વાતોમાં એવો ચુર થઈ ગયો કે કુરમ વીના તેનાથી ક્ષણ પણ રહી શકાય નહીં, એટલે રાજ્યકામ અને કચેરીમાંથી તેનું ચિત્ત ઉઠી જવા લાગ્યું પણ દૈવની ગતિને કોઈ કળી શકતું નથી, કુદરતી નિયમથી

હુરમ બીમાર થઈ ને રોગે તેને ઘેરી, અનેક પ્રયત્ન અને ઉપાયો કર્યા છતા પણ અંતે તેણે સ્વર્ગવાસ કીધો.

હુરમહુરજહાં રૂપનુ રમકડું અને હઝારોનો હાર, તેના મરી જવાથી જહાંગીરશાહને દુઃખ થાય તેમા નવાઈજ નહી, ને દીવસથીજ બાદશાહ ઘરમાથી બહાર નીકળ્યો જ નહી અને રાજ્ય કાર્યમાથી ચીત્ત ઉઠી એકાંતવાસમા બેઠો, એમ એક મહીનો થયો, બે, ચાર અને છ મહીના થયા ત્યારે રૈયતને પણ શોક પાળવો પડયો, કોઈ ઠેકાણે લગ્ન કે એવી શુભ ક્રિયા થતીજ નહી અને ભાટ, ચારણો, બ્રાહ્મણો, બંદીજન ભુખે મરવા લાગ્યા, સર્વે જગોએ અંધાધુંધી ચાલવા લાગી.

પ્રધાને બાદશાહની દીલગીરી કાઢી નાખવાને ઘણા પ્રયત્ન કીધા પણ કાંઇ વળ્યુ નહી અને બાદશાહે કોઇ તેને શોક મુકાવવાની વાત કરે તેને તોપને ગોળે ઉડાડી મેલવાનો નેમ લીધો. આખરે બાદશાહને એકનો એક શાહજાદો હતો તે દરરોજ પોતાના પિતા જહાંગીરશાહ પાસે સલામ ભરવા જતો હતો, તેને એક દીવસ પાસે બોલાવી પ્રધાને સમજાવ્યુ કે બાદશાહ શોક મુકતા નથી તેથી રાજ્યમા અંધેર ફરી વળે છે, માટે જો તું મારૂં નામ ન દે ને હું શીખવુ તેમ કરે તો કાંઇ ઈલાજ થાય. શાહજાદાએ વચન આપ્યુ. જો મારૂં શીર ઉડાવશે તો પણ તમારૂ નામ દઈશ નહી, એટલે પ્રધાને શીખવ્યુ કે કાલે સવારે તું જાય ત્યારે બે હાથ જોડીને કહેજે કે જહાંપનાહ! મારી એક અરજ છે. (વચન લઈને કહેજે) એક વખત મારી અમ્માને શહેરમા ફેરો કે રૈયતનો શોક જાય. બીજે દીવસે શાહજાદો બાદશાહ પાસે ગયો અને હાથ જોડી બોલ્યો, જહાંપનાહ! એક અરજ છે.

બાદશાહે પુછ્યુ માગ પ્યારા ફરજદ કહે કે હુ તારી મુરાદ હાસલ કરૂ, આ રાજ્ય તારૂજ છે. બાદશાહના મનમા એમ હતું કોઇ પઈસા કે વસ્ત્ર અલકાર કે પ્રગણું જોઈતું હશે તો આખુ રાજ્ય તેનુજ છે એ માગીને શુ માગવાનો છે. ? બાદશાહનું વચન લઈ તે બોલ્યો, આપ બહાર નીકળતા નથી તેથી ગામ અંધેરી નગરી જેવુ થઇ પડ્યુ છે, માગણુ આદી ભુખે મરે છે. માટે વધારે નહી તો એક વખત બહાર નીકળી સ્વારીએ ચઢીને દરબાર ભરો બાદશાહ ગુસ્સે થઈને બોલ્યો બેટા તને કોઇએ શીખવીને મોકલ્યો છે તેને હુ તોપને ગોળે ઉડાડું શાહજાદો કહે જે બાપા ! જોઇએ તો મને ઉડાડો, એ તો મારી અરજ છે ના સુણો તો તમારૂ વચન ગયુ ત્યારે બાદશાહે નાખુશીથી કબુલ કર્યું અને આઠ દીવસ પછી નાખુશીથી સ્વારી ચઢાવી. તે જોવાને શહેરનુ તમામ માણુસ ભેગુ થયુ, ત્યા એક ઉગમણા દરવાજા ઉપરના સીપાઈ કરસીહની છોકરી ઉછરતી જુવાનીએ પહોચેલી તેના ઘરની અગાડી આવીને જોવા ઉભી છે, ત્યા બાદશાહનો હાથી આવ્યો બહાદારે તેના સામુ જોયુ તો જાણે પોતાની મરી ગએલી હુરમ જીવતી થઇને આવી હોય એવુ સ્વરૂપ લાગ્યુ પાદશાહે બેભાન થઇ વજીરને કહ્યું જે અબે હુરમ આઇ વજીરે કહ્યું પાદશાહ સલામત અહી હવે હુરમ કયાથી હોય, એ તો કોઇ ગરીબ માણુસની છોકરી છે. પણ તેની પુટડી છબી બાદશાહના હૃદયમા કોરાઇ ગઇ.

રસીલા વાચનાર ! કરણસિંહ બીચારો ગીસકીન સીપાઈ હતો, તેને રહેવાને માત્ર એક નાની સરખી ઓરડી ભુજ સામાન પોતાની સ્ત્રી ને અમુલ્ય છોકરી શીવાય તેની બીજી મીલ-

ફત કોઈ ન હતી બાપડી બાળાની વય તેર વર્ષની હતી, તે બાપને બેટી બન્ને એક ઓરડામા સુઇ રહેતા હતા. બાદશાહે કરણસિહને બોલાવી તેની છોકરીનુ માગુ કર્યું વજીરે આડે આવી સમજાવ્યો કે છોકરી શાહજાદાને લાયક છે બાદશાહને લાયક નથી તે ન માનતા એમ મુકરર કરીને કરણસિહને રાત્રીએ વિદાય કર્યો કરણસિહ ને તેની સ્ત્રી સુતા સુતા લગ્નની વાતો કરે છે તે પદ્મી બીછાનાપર પડીને સાભળે છે, ત્યારે હરખથી તેના રૂવે રૂવા ઉભા થઈ કામાતુર થઈ જાય છે

પદ્મીની સાથે તેના બાપની પણ દશા ફરી અને તેજ દહાડે તેને અમીર બનાવી એક પાયગાનો રસાલાદાર બનાવ્યો ત્યારે તેના સગ વહાલાં ને બીજા લોકો જે જે એની તરફ કોઇ જોતા નહોતા તે આજે આડ કાલે દશ, એમ મળવા આવવા લાગ્યા તેઓ કહેવા લાગ્યા જે ભાઇ અમને ભુલતો નહી અમે તો તારા દુ ખના ભાગીઆ હતા. તેથી સુખના સમે હવે ભુલી જઇશ નહી પછી બાદશાહ તેની પુત્રી સાથે પરણ્યો અને પદ્મી જનાનખાનામા રહેવા લાગી આણી તરફ પદ્મીના સૌંદર્યને ઢાકે તેવી એની ખ્યાલ હતી. કેમકે તે બાદશાહના શાહજાદાપર આશક પડી હતી !

એક દીવસ શાહજાદો દડાદાવ રમતો રમતો પદ્મીના મહેલ પાસે ગયો. ત્યા રમતા હાથમાથી દડા છુટીને તેણીના મહેલમા પડ્યો રાણીએ* ચપ લઈ લીધો ને પગ નીચે દબાવી દીધો દાવવાળા બીજા જ્યારે લેવા ગયા ત્યારે તેમને ધમકાવી કહાડ્યા કે જાઓ તમારા શાહજાદાને મોકલો તો આપુ, છોકરાઓએ તે શાહજાદાને કહ્યુ કે તારી મા અમને દડો આપતી નથી. તે તુ જઈને લાવ શાહજાદો લેવા ગયો તો પદ્મીએ પોતાની

ખુરી મતલબ સાધવા સારૂ શાહજાદાને પકડીને દીવાનખાનામા લઇ ગઇ ત્યારે શાહજાદાએ અત્યાગ્રહની સાથે કહ્યુ કે મા મને છોડો આપ. એટલામા તો તે શાહજાદાને વળગી પડી ને ચાં-ચુબન લેઇ બોલી કે મારા પ્યારા વહાલા તુ મને ચુબન કર ને છાતી સરસી દાબી ભોગવ. તારા વગર મારાથી રહેવાતુ નથી શાહજાદો કહે અરે! તુ મારી મા! તે મારાથી કેમ ભોગવાય? ગણી તેને કામના આવેશમા છાતી સરસો, દાબીને બોલી કે મા તો જે હશે તે હશે, હુ તો તારી માશુક અને તુ મારો આશક માટે લે આ ગાલપર ચુબન! શાહજાદો કહે મને છોડી દે, હુ બીહુ છું એવે બીને તે હાથમાથી ઝટ છુટીને બહાર નાઠો તે નાઠો ફરી મહેલ સામુ જોયુજ નહી

વાચનાર! દુષ્ટ પખીએ એક તરકટ રચ્યુ તેણે સાજે પો-તાના મહેલમા દીવા ન પ્રકટવાનો હુકમ કર્યો પોતે એકાદ તુટી મુટી ખાટલી નાખીને એમને એમજ બેસી રહી, પછી જ્યારે બાદશાહ આવ્યો ત્યારે તેની સાથે બોલી નહી સ્ત્રીના ચરિત્ર અ-પાર છે વળી સ્ત્રીને વશ કોણ નથી! બાદશાહ પોતાની વહાલી હુરમને રીસાયેલી જોઇને ખિન્ન થયો, તેમા તેનો વાક નહોતો તે તો પ્રેમી હતો પ્રેમીને માશુકની ઉદાસી સહજ કાળજુ કોરે છે તે તેણીને મનાવવા લાગ્યો તેણીને કાલાવાલા કરવા લાગ્યો જહાંગીર જે મહોટા ભરતખડનો બાદશાહ તે પેલી સુદરીની ખુબસુરત કાન્તિ સન્મુખ ચાકરની માફક ઉભો રહ્યો! મહા પ્રયત્ન અને ઘણી આજીજીથી પેલી પખીએ જાણે દુનીયાનું સત્ય પોતાનામાજ હોયની તેમ પોતાની કુચાલ કાઢીને શાહજાદાને દો-ષિત કરવા કહ્યું કે તેણે મારાપર બળજોરી કરી પોતાની સ્ત્રીના

પર જુલમ કેમ સાખી રહેવાય તેમ પોતાનુ એકનુ એક ફરજંદ તેને સખ્ત શિક્ષા કેમ થાય ! હજી તે એવા વિચારમા છે, તેવામા રાણીએ મેણુ માર્યું જે તમે નામરદા છો તે અમને તમારા છોકરા માટે પરણી લાવ્યા છો ! આજ તો ઈશ્વરે આબરૂ રાખી પણ તમારા જેવા અમારા ધણી હોય ત્યારે તો કાલે સિપાઈઓ પાસે ખેંચી લઈ જઈ બગડાવશો, જ્યારે બેવકુફ બાદશાહે શાહજાદાને ફાસીની શીક્ષા કરવાનુ કબુલ કર્યું ત્યારે પછી મનાઇ અને તેઓએ પ્રથમની પેઠે હાસ્યરસથી મોજમજાની સીમા પેલી લાગી પછી જે થોડી વખત કૃતીમ શોકમા દુખી હતી તે કેમ રાખી શકે ? હવે જ્યારે શાહજાદો રાણીથી મહામહેનતે નાશીને આવ્યો ત્યારે પોતાના સોબતી છોકરાઓથી વખુટો પડયો તેથી અને તેની મા પખીએ બળાત્કાર કર્યો તેથી દીલગીર થઇને થોડે દુર એક મુસાફરખાનુ હતુ ત્યા જઇને થએલી બીનાપર વિચાર કરતો સ્તબ્ધ થઇને બેઠો, ત્યા આગળ અચાનક નજુમી (જોશી) આવી ચઢયો તેની પાસે કેટલાએક લોક નશીબ જોવરાવતા હતા, ત્યા જઇને શાહજાદો બેઠો ત્યા બે ચાર મશ્કરા લોક બોલ્યા કે આ છોકરા વિષે નજુમ નાખ નજુમીએ નજુમ નાખી કહ્યુ જે આ છોકરાને કાલે ફાસી દેવાનો છે. આ સાભળી સઘળાને તેના ઉપર અનાસ્થા થઇને કહેવા લાગ્યા જો ગપ્પીદાસ ગપ્પુ ઠોકે જાય છે તે આ રાજપુત્ર આખા રાજ્યનો ધણી તેને ફાસીએ ચઢાવનાર કોણ છે ? માટે તુ જુઠો છે, એમ કહી તેને કાઢી મુકયો લોકો તેને જુઠો માનવા લાગ્યા પણ શાહજાદાના મનમા તે વાત ખટકી.

ખરેખર બીજે દીવસે કાઇ પુછપરછ કર્યા શીવાય મારાને

બોલાવ્યો શાહજાદાને ફાસી દેવાને હવાલે કર્યો તેઓ તેને મારવા નદી કીનારે લઈ ગયા, ત્યાં લોક ગાહેગાહે બોલતું. લોકોનું ટક મલ્યુ; વજીરની ગાડી સામી મેળથી આવે છે, તેણે લોકોનુ ટોળુ અને વચ્ચી શાહજાદાને જોઈને પુછ્યુ—અરે આ શુ ! દીલ્હીમા કુતરાને પણ મારી શકતુ નથી તો આ શાહજાદાને કોણ મરાવે છે ? તે સાભળી બાદશાહનો સવિસ્તાર હુકમ કહી સંભળાવ્યો વજીરે કહ્યુ બાદશાહ ગાંડો થયો હશે છોડ શાહજાદાને હુ લઈ જાઉ છુ ત્યારે ડોડો આગળ આવીને બોલ્યો મારો હક રહી જાય છે, વજીર કહે લે, એમ કહી શાહજાદાના કપડાં ઉતારવી ડોડાને આપી દીધા ને તેને પોતાને ઘેર લઈ ગયો. ત્યા તેને નવરાવી ધોવરાવી નવો પોશાક પહેરાવી સાથે લઈને કચેરીમા ગયો; બાદશાહને સલામ કરી, બાદશાહે પુછ્યુ, હે વજીર ! જે દુષ્ટે પોતાની માની જોડે જબરાઇ વાપરી તેને તું ઉગારી કેમ લાવ્યો ! વજીરે કહ્યું બાદશાહ સલામત વાત ખોટી છે, શાહજાદો એવો હોય નહી, ને રાણીને ફાસી દેવી જોઇએ. બાદશાહ કહે જે પોતે રાણીએ મને કહ્યુ છે ત્યારે વજીર કહે બાદશાહ ! જ્યા એક સ્ત્રી અને એક મરદ છે, તે મરદ ઉપરે દાઇ આળ લગાવે ત્યારે તે મરદની યોગ્યતાની તપાસ કરી ખોટું માનવુ સ્ત્રી બેવફા, નિર્દય અને ઢોંગી. તે ઘડીકમા સતી થાય અને ઘડીકમાં વઠી જાય છે હુ વાત કહુ તે સાભળો, પછી ઈન્સાફ કરો

કોઈ એક પાદશાહને એકની એક છોકરી હતી. તે સુંદર ને નવયૌવન હતી, પણ તે પરણવાને ના કહેતી તેણે બાળપણથીજ કુમારી લીધેલ હતી. સદા તે એક દાસીની સાથે ખાનગ ફર્યા કરે, મસીદ વગેરેમા પડી રહે ને પોતાની દેહને દમે તેને

વાસ્તે શહેરની બહાર બાગ હતો તેમા એક દીવસ સુવાને ગઇ, ત્યા તે પુષ્પસેજમા ઘસઘસાટ ઉંઘી ગઇ તે વખતે તેને સ્વપ્નુ આવ્યુ તેજ વખતે તેણે કોઇ યારને કોલ આપ્યો ઓણીગમ તેને સ્વપ્નુ પુરૂં થયુ તે વખત પેલીગમ અચાનક તેના સ્તનની ડીંટી ઉપર એક ભમરે ડસ દીધો કે લોહીની ધાર વહેવા લાગી ને સ્વપ્નુ પુરૂ થયુ તે સ્વત જાગી ઉઠી ને દાસીને બોલાવી ને યત્નુ વર્ણન કરી કહેવા લાગી, બાપ મારો યાર ક્યા નાઠો તેને લાર દાસી–બહેન તું ગાંડી થઇ છે કે શુ ! વાડીમા તો તુ ને હું બન્ને એકલા છીએ ત્યા યાર શો ને વાત શી ? શાહજાદી તો ઝુરવા લાગી તેને એકે વાતની સુજ પડે નહી સવારમા દાસી તેને સાથે લઈ ને શહેરમા ગઈ તેવામા દીવાનનો છોકરો વરસ અઢારેકની ઉમરનો હતો પણ નબળી સ્થિતિનો હતો તેના બાપદાદા આગળ દીવાનગીરીપર હતા પણ પછીથી બેએક પહેડીથી નોકરીથી બરતરફ હતો તે દરરોજ નોકરીની આશાએ કચેરીમા સલામ ભરવા આવતો હતો, ત્યારે તેને દીઠો કે શાહજાદીનુ મન ચમક્યુ ને સ્વપ્નમા આવેલો આશક આજ છે એમ તેને ભાસ્યુ તે દાસીને કહેવા લાગી—દાસી ! દાસી ! આ રહ્યો મારો યાર એને તું ગમે તેમ કરી મારી પાસે લેઈ આવ, હુ તને ખુશી કરીશ તે સાંભળી દાસી તેની પછવાડે ગઇ પણ પેલો તો ઘોડા ઉપર બેઠેલો તેથી આગળ નીકળી ગયો અને દાસી પછવાડે રહી ગઇ. તેણે દીવાનના છોકરાને ઘોડેથી ઉતરી ઘરમા જતા દીઠો પણ અંદર ગયો તેવુજ બારણું અઠકાવી દીધુ ત્યારે દાસીએ પાનની પીચકારીથી બારને નીશાની કરી પાછી વળી કુંવરી પાસે આવી કે બાઇ ? એ તો ઘરમા પેસી ગયો ત્યારે

શાહજાદીએ પુછ્યુ જે કઇ એપાણી રાખી છે ? દાસી કહે હા પછી શાહજાદીને પોતાની સાથે લઈ તેના ઘર આગળ ગઇ તો તેણે કમાડ વાસેલુ જોયુ તેમણે કમાડ ઘણા ઠોક્યા પણ જવાબ આપ્યો નહી, ત્યારે ત્યાજ થોભ્યા એવામા કોઇ દગનારી છોકરુ આપત્તર આવી જયેલી તે દરવાજો ઉઘાડી બહાર નીકળી તે લાગ જોઇને શાહજાદી અંદર પેઠી ને દાસી બહાર રહી ત્યારે વાણીઓ કચેરીમાંથી આવીને ઓશરીના પડીયાર ઉપર બેઠો દાતણ કરે છે તેણે ચટપ ઉભા થઈ શાહજાદીનો સત્કાર કર્યો ને બોલ્યો ધણી ચાકરને ઘેર ક્યાથી ? તે સાભળી શાહજાદીએ તરતજ તેનો હાથ પકડ્યો ને કહ્યુ હુ તારા ઉપર શીદા (આશક) છુ વા-ણીઆભાઇ બીકણ એટલે ના ના કહેવા લાગ્યો કે તમે તો અ-મારા માવતર જેવા, શાહજાદી બોલી કે પીટ્યા, ! હુ આવી છુ, રંગ રમવાને તે પાછી જનાર નથી માટે જો તુ મારૂં મન મ-નાવી મને નહી ભોગવે તો તારૂ માથુ કપાવીશ વાણીઆની સ્ત્રી ચતુર હતી તે બોલી જે એમા શુ છે, ? જાઓ જે થનાર હશે તે થશે પણ શોખ તો કરી લ્યો પછી વાણીઓ શાહજાદીનો હાથ પકડી ઉપર લઇ ગયો, તે વખતે વાણીઆણ બોલી બેન રંગ રમવા આવી છે તો આવો અપશુકનીવાળો પોશાક કેવો ? એમ કહી પોતાની પેટીમાંથી જરીવાનના તરેહવાર પોશાક તથા હીરા મોતીના ઘરેણા પહેરાવીને તેને ખુબ શણગારીને બંનેને શયનગૃહમા મોકલ્યા, તેમણે ત્યા ખાઈ પી આખી રાત એશ-આરામ તથા રંગભોગમા ગુજારી એમ તે બે ચાર દીવસ સુધી રહી ત્યાં સુધી શાહજાદીનો કોઇએ ભાવ પુછ્યો નહી, કેમકે એવી રીતે તે ઘણીવાર બાગમાં કે મસીદમાં પડી રહેતી, પણ પાચ

સાત દીવસ થયા ત્યારે પુછપરછ થવા લાગી કે શાહજાદી ક્યા ગઈ ? વાણીઓ રોજ સવારમા કચેરીમા જતો હતો તે આ ચર્ચા સાભળે અને જે વાત થાય તે પોતાની સ્ત્રીને કહેતો પણ તે ગ-ણુકારે નહી આઠ દશ દીવસ થયા એટલે પછી કચેરીમા રાજા બોલ્યો કે પાસેના ગામથી નજુમી બોલાવો તે વાણીઆએ સાભળ્યુ ને ઘેર જઈ સ્ત્રીને કહ્યુ, કે હવે તો સપડાઈ જઈશુ, કેમકે બાદશાહ કાલે નજુમી બોલાવનાર છે. એટલે પછી આપણું તો આવી રહ્યુ, વાણીઅણ કહે ફીકર નહી તેનો હું ઇલાજ કરીશ રાજાને નજુમીને બોલાવતા બેચાર દીવસ વીતી ગયા વાણીઆના ચોકમા પ્રથમ વખતનુ એક હોજ હતુ એ વાણીઆએ ટાકી ન-ખાવી સાફ કરી પાણી ભરાવ્યુ પછી એક હોડી વેચાતી મગાવી અને હોજમા તરતી મુકાવી અને ચારે બાજુએ એટલે એક બાજુ મક્ક, બીજી બાજુદ્વારકા, ત્રીજી બાજુએ કલકત્તી અને ચોથી બાજુએ મુબઇની એમ ચારે શહેરની તસ્વીરો મુકાવી અને પેલી હોડીમા શાહજાદીને બેસાડી તેના હાથમા હલેસુ આપીને કહ્યુ કે હોડી ચારે બાજુએ ઘડીએ ઘડીએ ફરતી રાખ અહી શાહજાદી હોડીમા ફરે છે અને પણે કચેરીમા પેલો નજુમી પ્રથમ નજુમી નાખ. બોલ્યો જે બાઇ પાણી ઉપર છે. બાદશાહે પુછયું ક્યાં ? નજુમી બોલ્યો કે મુબારક દીવાન કહે જે કરવા જવાની હતી તે ગઇ હશે પણ ગાડી કર્યા વગર ગઈ. જો કહીને ગઈ હોત તો ખજાનો આપી મોકલત, પા કલાક પછી હોડી મક્કાની બાજી તરફ ગઈ ને પણે નજુમ નાખી જોવડાવ્યું, જે મક્કા તરફ છે ત્યારે ખચીત કહેવા લાગ્યા જે ગઈ બાદ થોડીવાર પછી હોડી ફેરવીને પણે વળી ફરીને નજુમ નાખ્યો, ત્યારે નજુમી

બોલ્યો કલકત્તાપર છે ત્યારે કાંઈક શક પડ્યો તેથી કહે ફરી નાખો ચોથીવાર નજુમીએ કહ્યું કે દ્વારકા તરફ છે. તે સાંભળી બધા હસવા લાગ્યા ને તેની ઉપરથી વિશ્વાસ ઉઠી ગયો અને તેને ગાડામા ખપાવી હાંકી કાઢ્યો. પછી તો બાદશાહે તેની ઘણી ઘણી શોધ કરવા માંડી, પોતે એક બીડું ફેરવ્યું કે જે મારી શાહજાદીને ખોળી આપે તેને મોટું ઇનામ આપીશ. તે બીડું તેના કોટવાળે ઝડપ્યું, અને શાહજાદીની તપાસ કરવાને નીકળ્યો. બે ચાર દીવસ અહીંતહીં ફર્યો પછી તે પેલા વાણીઆની ગલી આગળ આવ્યો, તે ગલીને નાકે એક તંબોળીબાઈ રહેતા હતા, તે ઘણા ચતુર હતા, તેમણે આની નેત્રચીકીત્સા જોઇ પુછ્યું કે કેમ ફેરા મારો છો ? કોટવાળે વાત નિવેદન કરી ત્યારે તંબોળી કહે અમે બતાવીએ તો શું આપશો કોટવાળ કહે પાચસો રૂપીઆ આપું તંબોળી કહે તે પહેલા આપો તો બતાવીએ પછી તમને ક્યાં પુછવા આવીએ તમે અમલદાર પડ્યા ? તે કોટવાલે કબુલ કર્યું ત્યારે એક બાઠ સાથે આવ્યો ને રૂપીઆ ગણી આપ્યા, એટલે તેણે બતાવ્યું કે પેલું સાતમું ઘર છે તેમા છે કોટવાળ ઘોડો વાળીને વાણીઆના ઘર તરફ આવ્યો ત્યારે તેની સ્ત્રી ચરીત્ર કરી નેણ મારતી અર્ધાં શબ્દ બોલી મોહ ઉપજાવી કહેવા લાગી કે હું—હું મુવો મારી ઉપર સોક લઈને પડ્યો છે, માટે આવો તમે આવો આપણે સાથે રહીએ કે પીટ્યો જલદી ઠેકાણે આવે વાણીઆણ પણ ટકોરા જેવી હતી, તેના હાવભાવ અને ચાળા ચટકા જોઇ કોટવાળ લલચાયો તે અંદર ગયો એટલે વાણીઆણી તેના હાથમાથી ઘોડો લઇને બાંધ્યો અને તેના હાથ પકડી એક ઓરડા ભણી આંગળી કરીને બોલી કે પણે બેસ છે,

તમે અંદર જાઓ હુ આવુ તો મને મારશે પેલો અધોંક ઠુર ગયો કે નીચે ખાડો ખોદી ઉપર પાટીઉ મેલ્યુ હતુ તે ખેચી લીધુ કે કોટવાળ અંદર કેદ થયો આશરે પાચ સાત દીવસ થયા પણ કોટવાળ ક્યા—કોટવાળ ક્યા ? ને બાદશાહે વિચાર્યુ કે જ્યા છે ત્યા જેણે શાહજાદી રાખી છે તેણે કોટવાળને કેદ કર્યો છે એ- ટલે હુકમ કર્યો તેથી દીવાન શોધવા નીકળ્યો, પણ બે ત્રણ દીવસ રખડતો રખડતો તબોળીની દુકાને આવ્યો તેને પણ ત- બોળીએ વધારે ખપેરીને સ્થાનક બતાવ્યુ એટલે તે ત્યા ગયો ત્યારે વાણીઅણે તેને પણ હાવભાવ અને પ્રેમી વચનોથી ફસાવી બીજા ખાડમા કેદ કર્યો ચોથે દિવસ હજુરીઓ તપાસ કરવાને નીકળ્યા તેની પણ તેજ દશા થઇ, પછી રાજા પડે શોધ કરવા નીકળ્યો અને આખમા ઘણી ખુનસ વરસી રહી અને તે તબો- ળીએ મુકામ બતાવ્યુ કે ત્યા આવ્યો. વાણીયણે પહેલેથી રાજાના સારૂ એક સરસ ઓરડો શણગારી તેમા ગાદી તકીયા પાથરી મેલ્યા હતા ત્યા આગળ રાજાનો સત્કાર કરી પોતે તેડી ગઇ પછી પોતે કહ્યુ કે હુ બારણુ વાશી નાની બારીમાથી તમને દેખાડુ નહી તો મને માર પડશે. રાજાએ કહ્યું ઠીક, પછી તેણે તાળુ મારી બારી ખુલ્લી રાખી અને શાહજાદી પાસે જઇ કહ્યુ, કે જા તારા પિતા આવ્યા છે તેમને તુ કરગરી પગે પડી સાવચેતી વાત કહે કે હુ બાશક પડીને આવી છુ, તેણે આનાકાની કરી ત્યા વાણીયણ બોલી ત્યારે શુ તુ મારૂ ગરીબનુ નખોદ વાળવા આવી છે. માટે જા બાદશાહને મળ. મા બાપને કહેતા શરમ રા ખીએ નહી તે સાંભળી શાહજાદીએ જઇ કાલાવાલા કરી બા- પને વિનવી પગે પડીને કહ્યું કે વાણીયાનો વાંક નથી માટે મારી

આપો, બાદશાહને દયા આવી અને બોલ્યો કે જો મારૂ છે શાહજાદી કહે લખી આપો બાદશાહ કહે મારી મ્હોર તો હજુરીયા પાસે છે, તું જાણે છે. તે દસ્તાવેજ દીવાન લખે છે કુંવરી કહે તેઓ પણ અહીં છે, પછી તેમને કાઢી હાજર કર્યાં પછી દીવાને ખડીઓ, કલમ આપી દસ્તાવેજ કર્યો અને હજુરીયા પાસે મહોર કરાવી મારીપત્ર વાણીયાના હાથમા આપ્યું પછી વાણીયણે બાદશાહને કહ્યું આપ કુરમેક અત્રે સાંજે મોકલી શાહજાદીને લઇ જશો તો વાત ક્યાંઇ ફાટસે નહી તેમા ખાત્રર છે પછી બાદશાહ મહેલમા ગયો, અને સાંજે રાણી પાસે કુંવરીને બોલાવી લઇ તેનું લગ્ન લઈ પરણાવી આપવા નક્કી કર્યું માટે હે બાદશાહ ! તું વિચાર કર કે, એ તો મ્હોટી શાહજાદી હતી તો પણ તેણે એક વખત આવું તરકટ ઉઠાવ્યું, તો આ સરખ કંગાળ હલકા કુળની છોકરી શું નહી કરે ! માટે એવી બીના શીખવ્યાથી નિરપરાધી કુંવરને મારવાની હિમ્મત તમે હરગીજ કરશો નહી શાહજાદો તદન નિર્દોષ છે, અને રાણીજ ગુન્હેગાર છે.

આથી બાદશાહને પોતાના અઘટિત કૃત્યનો ઘણો પસ્તાવો થયો અને આમા શું હકીકત બની છે તે શાહજાદાને મોઢેથી જાણવા ફરમાવ્યું, ત્યારે તે બોલ્યો.—

માલિની છંદ.

નથિ નથિ નથિ સ્વપ્ને ક્રુર સંકલ્પ કીધો,
નથિ નથિ નીતિ રીતી ઉપરે પાય દીધો;
દિલ દુ:ખ અતિ થાયે તાત આ શું કહો છો,
મુજ નીતિ રીતી જાણી વ્હેમ ક્યાંથી લહો છો ?

આ સાભળી સભા છક થઇ ગઈ ને વજીરે કહ્યુ કે જહા-પનાહ આપ નામદારને પહેલાજ કહેલું કે મોટી વયે ન્હાની બ-ધેરી સાથે લગ્ન કરશો તો પસ્તા આશો, બાદશાહે વજીરનો ઉપ-કાર માન્યો અને કહ્યું કે માગ શાહજાદાને તે બચાવ્યો છે પછી બાદશાહે કુવરને નિર્દોશ ઠરાવીને કહ્યુ કે –

માલીની છંદ.

વચન સરવ સાચાં પુત્રરે પ્રિય તારા,
શ્રવણ યુગલ કાચા કામથી પુત્ર મારા,
વગર સમજ આ મેં કેર ફુરો કરાવ્યો,
દિલિપ નૃપતિ ભુલ્યો ભામીનિનો ભમાવ્યો

પછી બાદશાહે હુરમને કહાવ્યુ કે ફરીને આવુ તર્કટ કરંગે તો તને તોપને મોઢે ઉડવીશ

ગુજરાત અને કાઠિઆવાડમાં સસ્તામાં સસ્તાં પુસ્તકો વેચનાર તેમજ તમામ જાતનાં પુસ્તકો છપાવનાર—બુકસેલર મંગળદાસ જોઈતારામ—રીચીરોડ—અમદાવાદ.

સુડાબોતેરી મોટી—બહોતેર વારતાની ઘણીજ રસીક વારતા તઈયાર છે. કીમત ૨—૦—૦

મચ્છવેદ—અરજુનજીએ પોતાની ચાલાકી અને હોસીઆરીથી દ્રોપદીના સ્વયંવરમાં જેને મચ્છવેદ કર્યો છે અને દ્રોપદી મેળવી વગેરે જાણવા જોગ બાબતો ઘણી છે આજેજ મંગાવો. કીમત. ૦—૯—૦

રાણકદેવી રાહખેંગાર—જગપ્રસીધ નાટક કીમત. ૦—૮—૦

ગજરામારૂ મોટી—વાંચવા લાયક કીમત. ૦—૮—૦

સદેવંત મોટી—જગપ્રસીધ કીમત. ૦—૮—૦

એ સીવાય અમારી પાસેથી વારતાનાં નાટકો ભજનો વઈદકનાં અને જોતીષનાં તમામ જાતનાં પુસ્તકો વેચનાર,

બુકસેલર મંગળદાસ જોઈતારામ રીચીરોડ,

અમદાવાદ.

